

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยบูรพา
ด.แสนสุข อ.เมือง จ.ชลบุรี 20131

ทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุของนักเรียนที่ศึกษาอยู่ในโรงเรียนมัธยมศึกษาหลัก
ในเขตพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก

Attitudes Toward Older Persons of Secondary School Students Studying at Principal Secondary Schools of Eastern Seaboard Development Project Area

ผศ.สุจินดา ม่วงมี

ภาควิชาการศึกษาอกระบบ

คณะศึกษาศาสตร์

มหาวิทยาลัยบูรพา

บางแสน ชลบุรี

ISBN 974-573-719-4

๒๕๐๐๗๖๖๖๖

๙๐ ๐๐๑ ๘๗๖๓

๒๒ ส.ค. ๒๕๔๗

174217

เริ่มบริการ

๓๕ ส.ค. ๒๕๔๗

งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนส่วนหนึ่งจากมหาวิทยาลัยบูรพา

ประกาศคุณูปการ

เมื่องานวิจัยชิ้นนี้แล้วเสร็จมีบุคคลหลายท่านที่ต้องขอกล่าวถึงเพื่อแสดงความขอบคุณ
ขอขอบคุณ ผศ.ดร.สุรินทร์ สุทธิราทิพย์ ผศ.ดร.เรณา พงษ์เรืองพันธุ์ จากมหาวิทยาลัย
บูรพา รศ.ดร.เสาวณีย์ เสวัลย์ จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร นายแพทย์
กฤษณา บานชื่น แห่งโรงพยาบาลชลบุรี ที่ได้กรุณาตรวจสอบแบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อ
มูลในการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งได้แปลมาจากแบบสอบถามของ Rosencranz and McNevin

ขอขอบคุณ ดร.สมศักดิ์ ลิลา จากมหาวิทยาลัยบูรพา ที่ได้ให้คำแนะนำช่วยเหลือทาง
ด้านสถิติและการวิเคราะห์ข้อมูล

สุดท้ายขอขอบคุณ รศ.ดร.ประทุม ม่วงมี ที่ได้รับหน้าที่เป็นแม่บ้านเพิ่มขึ้นจากหน้าที่พ่อ
บ้าน ทำให้ผู้วิจัยมีเวลาสำหรับงานวิจัยเพิ่มขึ้น และที่สำคัญที่สุดคือ กำลังใจที่ได้ให้ตลอดช่วง
เวลาของการทำวิจัยครั้งนี้

ผศ.สุจินดา ม่วงมี

ธันวาคม 2540

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อผู้สูงอายุ กลุ่มตัวอย่าง (ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งกลุ่มชั้นเรียนและสุ่มรายบุคคลตามเลขประจำตัวของนักเรียนในแต่ละกลุ่มที่สุ่มได้) มีจำนวน 1,440 คน เป็นนักเรียนที่ศึกษาอยู่ระหว่างชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 (ระดับชั้นละ เพศละ 40 คน) ของโรงเรียนมัธยมหลักของสามจังหวัดในเขตพื้นที่พัฒนาชายฝั่งทะเลตะวันออก ได้แก่ จังหวัดชลบุรี ระยอง และฉะเชิงเทรา รวมจังหวัดละ 480 คน แบบสอบถาม "The Aging Semantic Differential-ASD" ของ Rosencranz and McNevin ซึ่งได้แปลเป็นภาษาไทยและให้ผู้เชี่ยวชาญได้ตรวจสอบแล้ว ถูกใช้เป็นเครื่องมือสำหรับเก็บข้อมูล ข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ถูกนำมาวิเคราะห์เพื่อหาค่าเฉลี่ยของทัศนคติรวมกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด แยกตามระดับชั้นและแยกตามเพศ นอกจากนี้ข้อมูลที่ได้ยังถูกนำมาวิเคราะห์หาความแตกต่างในทัศนคติเป็นรายข้อระหว่างเพศ โดยใช้ t-test และกลุ่มชั้นเรียน (มัธยมศึกษาปีที่ 1, 2, 3, 4, 5 และ 6) โดยใช้วิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และหากพบความแตกต่างได้ใช้ L.S.D. (Least Significant Difference) เพื่อตรวจสอบความแตกต่างนั้นว่าเกิดขึ้นในกลุ่มชั้นเรียนใด ผลการวิจัยพบว่าโดยรวม ๆ แล้ว ทัศนคติของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อผู้สูงอายุเอนเอียงไปในทางบวกเล็กน้อย ($\bar{X} = 3.49$ เมื่อเทียบจากค่า 1 คือ บวกมากที่สุด และ 7 คือ ลบมากที่สุด) ทัศนคติในทางบวกมากที่สุด 2 รายการ คือ "ผู้สูงอายุมีความเป็นมิตร" และ "ผู้สูงอายุเป็นคนที่เชื่อถือได้" โดยมีค่าเฉลี่ย 2.28 และ 2.40 ตามลำดับ ส่วนทัศนคติในทางลบมากที่สุด 2 รายการ คือ "ผู้สูงอายุเป็นคนโบราณ-ไม่ทันสมัย" และ "เป็นผู้อนุรักษ์นิยมแทนที่จะเป็นคนหัวสมัยใหม่" ด้วยค่าเฉลี่ย 5.44 และ 5.37 ตามลำดับ เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลโดยแยกตามเพศชาย-หญิง พบว่านักเรียนหญิงมีทัศนคติในทางบวกต่อผู้สูงอายุมากกว่านักเรียนชาย ($p < 0.01$) เมื่อพิจารณาแยกตามระดับชั้นเรียนพบว่าทัศนคติของนักเรียนทุกระดับไม่แตกต่างกันใน 22 ข้อ (จากทั้งหมด 32 ข้อ)

ถึงแม้ว่าข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ในการวิจัยครั้งนี้จะไม่สามารถบ่งชี้ถึงแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของนักเรียนซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของเด็กและคนหนุ่มสาวในระยะหลังนี้ได้ เพราะยังไม่มีการศึกษาวิจัยในลักษณะเดียวกันในขอบเขตของทัศนคติเช่นเดียวกันมาก่อน แต่เมื่อพิจารณารายงานการวิจัยเกี่ยวกับค่านิยมและการปฏิบัติของคนหนุ่มสาวไทยที่มีต่อผู้สูงอายุ จะพบว่าค่านิยมอย่างหนึ่งคือ การเคารพเชื่อฟังผู้อาวุโส ซึ่งรวมถึงผู้สูงอายุได้เสื่อมถอยลงไปมาก ทำให้น่าคิดว่าอาจเนื่องมาจากการมีทัศนคติต่อผู้สูงอายุอาจลดลงมาเหลือเพียง "มีความเป็นบวกเล็กน้อย" ดังได้กล่าวแล้วก็เป็นได้ จึงสามารถสรุปได้ในการวิจัยครั้งนี้ว่า ณ เวลานี้ทัศนคติของนักเรียนที่ศึกษาที่มีต่อผู้สูงอายุนั้นอยู่ในระดับ "มีความเป็นบวกเล็กน้อย" สังคมของเราน่าจะต้องไม่พอใจในทัศนคติระดับดังกล่าว แต่น่าจะพยายามหาทางปรับปรุงทัศนคติของคนหนุ่มสาวที่มีต่อผู้สูงอายุ

ให้มีความเป็นบวกมากขึ้น นอกจากนี้ยังมีข้อเสนอแนะว่าการศึกษาวิจัยในลักษณะเช่นนี้ควรกระทำเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่องเพื่อติดตามการเปลี่ยนแปลงในทัศนคติของคนหนุ่มสาว หากพบว่ามีความเป็นบวกน้อยลงหรือเป็นทางลบมากขึ้น จะได้หาวิธีการโดยผ่านกระบวนการต่าง ๆ เช่น กระบวนการทางการศึกษา เข้าช่วยเพื่อเรียกทัศนคติที่ดีให้กลับมาอยู่กับเด็กและคนหนุ่มสาว ซึ่งจะต้องมีบทบาทหน้าที่ดูแลผู้สูงอายุ ไม่ในระดับครอบครัวก็ในระดับสังคมต่อไปในอนาคต

ABSTRACT

MUONGMEE, SUCHINDA. Attitudes Toward Older Persons of Secondary School Students Studying at Principal Secondary Schools of Eastern Seaboard Development Project Area.

A study was carried out to study secondary school students' attitudes toward older persons (60+ years). The sample (N = 1,440) included equal number of males and females Mattayom 1-6 (Grade 7-12) students studying at principal secondary schools of Chonburi, Rayong and Chachoengsao provinces where is the center of Eastern Seaboard Development Project area. Thus each province was represented by 480 (240 male and 240 female) student subjects. The rating-scale-type Rosencranz and McNevin Aging Semantic Differential-ASD, translated into Thai, was used for data collection. Data was analyzed for means and standard deviations of the whole group and also based upon gender and class levels. Student t-test was used to find any differences between gender means. ANOVA was used to analyze the differences among the means of class levels. If such a difference existed then L.S.D. was employed to find where the difference was.

It was found that in general the attitudes of these young persons toward the old was slightly positive ($\bar{X} = 3.49$ -if one is fully positive and seven is totally negative). The two most positive attitudes were "friendliness" and "trustfulness" with the mean values of 2.28 and 2.40 respectively. However, being "old fashioned" ($\bar{X} = 5.44$) and "conservative" ($\bar{X} = 5.37$) were the two most negative attitudes. Furthermore, it was found that female students showed more positive attitude toward the old than their male counterparts ($p < 0.01$). In addition, the subject group showed rather a uniform attitude since their attitude was not statistically different in 22 out of 32 items. Since no research of similar type was previously carried out, a trend of recent attitude change among the young Thais toward the old could not be seen. However, some recent studies on some social values concerning the aged showed an interesting point which might has a connection with "attitude" when it was found that seniority, a respect of the older person and the way the youngs treat the older which is traditionally strong and in a positive way in the Thai custom, were deteriorating. With this in mind it may be possible that such the phenomenon occurred as a result of a decreasing positive attitude to the level of "slightly positive" found in the present study. Thus the only sound conclusion that could be

made from the existing data of this study was that, in general, the present attitudes toward older persons was "slightly positive". This is not something to be satisfied with, instead, we should find ways to make such attitudes to become more positive. Finally, it was suggested that the study of this type should be conducted at a regular interval to monitor an attitude change among the younger generations. Any time when it is to be found that a change in attitude is directed toward a negative end, appropriated measures, i.e. through education, could be used to call back more positive attitudes toward the old among the younger generations.

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
ประกาศคุณูปการ บทคัดย่อ	
ภูมิหลัง	1
วัตถุประสงค์	2
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	2
ผู้สูงอายุในประเทศไทย	2
ความหมายของ “ผู้สูงอายุ”	2
สัดส่วนประชากรของผู้สูงอายุในประเทศไทย	3
สวัสดิการและนโยบายผู้สูงอายุในประเทศไทย	5
นโยบายด้านต่าง ๆ เกี่ยวกับผู้สูงอายุ	6
การดำเนินการเกี่ยวกับสวัสดิการผู้สูงอายุ	8
แนวโน้มและทิศทางการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุในประเทศไทย	12
การศึกษาเกี่ยวกับทัศนคติของบุคคลต่าง ๆ ที่มีต่อผู้สูงอายุ	17
การศึกษากับบุคลากรทางการแพทย์	18
การศึกษากับนักเรียนหรือเยาวชน	21
วิธีการ	26
กลุ่มตัวอย่าง	26
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล	26
วิธีการเก็บข้อมูล	27
การวิเคราะห์ข้อมูล	27
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	27
อภิปรายผล	46
ข้อเสนอแนะทั่วไป	50
บรรณานุกรม	51
ภาคผนวก	55

สารบัญตาราง

ตาราง

หน้า

1	จำนวนประชากร ภาวะเจริญพันธุ์ และอายุขัยเมื่อแรกเกิดของประชากรในระดับภูมิภาคและประเทศระหว่าง พ.ศ.2533-2538 และ พ.ศ.2543-2548.....	4
2	จำนวนและการกระจายร้อยละของประชากรตามกลุ่มอายุ พ.ศ.2503-2523 และที่คาดประมาณภายใต้ข้อสมมติฐานภาวะเจริญพันธุ์ระดับกลางระหว่าง พ.ศ.2535-2555...	5
3	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามระดับชั้น อายุ เพศ และจังหวัด.....	28
4	ทัศนคติของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดที่มีต่อผู้สูงอายุ แยกตามรายชื่อ.....	29
5	ทัศนคติของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อผู้สูงอายุจำแนกตามเพศ แยกตามรายชื่อ.....	32
6	ทัศนคติของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามระดับชั้นเรียน (อายุ) แยกตามรายชื่อ.....	35
7	ค่าเฉลี่ยทัศนคติของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อผู้สูงอายุ แยกตามระดับชั้นและเพศ แยกตามรายชื่อ.....	38

สารบัญกราฟ

กราฟ

หน้า

1	ค่าเฉลี่ยทัศนคติของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดที่มีต่อผู้สูงอายุแยกตามรายข้อ.....	31
2	ค่าเฉลี่ยทัศนคติของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด จำแนกตามเพศชายและหญิง แยกตามรายข้อ	34
3	ค่าเฉลี่ยทัศนคติของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามระดับชั้นเรียน (อายุ) แยกตามรายข้อ.....	37
4	ค่าเฉลี่ยทัศนคติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำแนกตามเพศชายและหญิง.....	40
5	ค่าเฉลี่ยทัศนคติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำแนกตามเพศชายและหญิง.....	41
6	ค่าเฉลี่ยทัศนคติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำแนกตามเพศชายและหญิง.....	42
7	ค่าเฉลี่ยทัศนคติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำแนกตามเพศชายและหญิง.....	43
8	ค่าเฉลี่ยทัศนคติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 จำแนกตามเพศชายและหญิง.....	44
9	ค่าเฉลี่ยทัศนคติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำแนกตามเพศชายและหญิง.....	45

ภูมิหลัง

สภาพการดำเนินชีวิตของคนในสังคมไทยได้เปลี่ยนแปลงไปตามความเปลี่ยนแปลงของศาสตร์และเทคโนโลยีด้านต่าง ๆ ซึ่งมีความเจริญรุดหน้าไปมาก ความก้าวหน้าของศาสตร์สาขาต่าง ๆ นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงที่นำชีวิตของคนรุ่นใหม่ไปสู่ความที่ “มี” ในสิ่งที่ไม่เคยมี ความสะดวกสบายที่คนรุ่นเก่าคิดไม่ถึง หรือไม่ก็เป็นเพียงแค่ “ฝัน” ไปได้ ความจริงดังกล่าวสามารถสะท้อนให้เห็นได้ในหลาย ๆ เรื่อง เช่น ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และการแพทย์ ทำให้สังคมของเราสามารถเอาชนะความทุกข์ยาก โรคภัยไข้เจ็บหรือโรคระบาดในสมัยก่อนซึ่งเป็นปัญหาหนักได้ ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแขนงต่าง ๆ รวมทั้งการบริการสาธารณสุขที่ดีขึ้น ทำให้อายุขัยเมื่อแรกเกิดของคนไทยสูงขึ้นจากเดิม 58 ปี สำหรับประชากรชาย และ 63.8 ปี สำหรับประชากรหญิงระหว่างปีสำรวจ พ.ศ.2517-2519 (สุขภาพ ประสิทธิภาพรัฐสัมพันธ์. 2535 : 4) เป็น 65.8 ปี และ 70.5 ปี ตามลำดับในระหว่างปี พ.ศ.2533-2538 (กองวางแผนพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2534) นั้นหมายความว่าในสังคมของเรามีประชากรที่มีอายุมาก (60 ปี) หรือคนแก่ หรือผู้สูงอายุ หรือผู้สูงวัยเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้การคาดประมาณประชากรของประเทศไทยภายใต้ข้อสมมติฐานภาวะเจริญพันธุ์ระดับกลางโดยคณะทำงานคาดประมาณจำนวนประชากรภายใต้คณะอนุกรรมการนโยบายและแผนประชากรก็แสดงให้เห็นว่าจำนวนประชากรผู้สูงอายุในประเทศไทยจะเพิ่มจำนวนขึ้นเป็นเท่าตัวภายในระยะเวลา 20-25 ปีข้างหน้า โดยคาดการณ์จากจำนวนประชากรที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 3,087,000 คน (ร้อยละ 5.8 ของประชากรทั้งหมด) เมื่อปี พ.ศ.2530 จะมีจำนวน 5,130,000 คน (ร้อยละ 7.8 ของประชากรทั้งหมด) ในปี พ.ศ.2545 และในปี พ.ศ.2555 จำนวนผู้สูงอายุจะมีเพิ่มขึ้นเป็น 7,104,000 คน (ร้อยละ 9.9 ของประชากรไทยทั้งหมด) และสิ่งที่ท้าทายคนรุ่นใหม่ทั้งในส่วนของภาครัฐและเอกชนก็คือ ทำอย่างไรคนในสังคมไทย รวมถึงผู้สูงอายุจะมีคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างทั่วถึงท่ามกลางสิ่งที่มีมากขึ้น เร็วขึ้น และสะดวกสบายขึ้น

แต่การเปลี่ยนแปลงทางศาสตร์และเทคโนโลยีที่ในมุมมองหนึ่งเราพอใจ ชื่นชม และนำมาใช้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิตนั้นทำให้เกิดกระแสการเปลี่ยนแปลงอื่น ๆ ซึ่งอาจมิใช่เป็นเรื่องที่น่าชื่นชมเสมอไป การย้ายถิ่นฐานของคนมีมากขึ้นทั้งเพื่อการศึกษาหรือหางานทำ สภาพของครอบครัวไทยได้เปลี่ยนไปจากเดิมซึ่งเป็นครอบครัวใหญ่ที่มีสมาชิกอยู่ด้วยกันหลายคน หลายรุ่น ตั้งแต่ปู่ย่าตายายจนถึงลูกหลานและเหลนมาเป็นครอบครัวเล็ก ๆ (Nuclear family) ที่อยู่ห่างไกลกัน ผลของการเปลี่ยนแปลงนี้อาจเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ผู้สูงอายุมีสภาพการดำเนินชีวิตไม่อบอุ่นมั่นคงดังเช่นแต่ก่อน นอกจากนั้นการเปลี่ยนแปลงของสังคมยังทำให้วิถีการดำเนินชีวิตของคน

โดยรวม ๆ ในสังคมเปลี่ยนแปลงไป การเปลี่ยนแปลงวิธีการดำเนินชีวิตส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของคนวัยต่าง ๆ ซึ่งไม่เฉพาะในผู้สูงอายุเท่านั้น แต่รวมถึงคนวัยหนุ่มสาวและวัยกลางคนอีกด้วย บนพื้นฐานของการเปลี่ยนแปลงนั้นดูเหมือนว่าทัศนคติหรือความรู้สึกนึกคิดของคนวัยต่าง ๆ ที่มีต่อผู้สูงอายุจะเปลี่ยนแปลงไปด้วย ผู้สูงอายุซึ่งแต่ก่อนถูกมองออกมาในทางบวกจึงได้รับการดูแลให้ความอบอุ่นด้วยดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากลูกหลาน ญาติมิตร แต่พอสังคมเปลี่ยนแปลงไป ครอบครัวใหญ่ได้กลายมาเป็นครอบครัวเล็ก ๆ กระจุกกระจายออกไปอยู่ในที่ต่าง ๆ ทัศนคติของคนหนุ่มสาวซึ่งแต่เดิมเป็นไปในทางบวกตอนนี้อาจเปลี่ยนไป ซึ่งสังเกตได้จากการที่ปัจจุบันผู้สูงอายุจะมีปัญหามากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาทางสังคมและจิตวิทยา ทำให้น่าศึกษาว่าปัจจุบันทัศนคติของคนรุ่นหลัง โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนที่มีต่อผู้สูงอายุนั้นเป็นอย่างไร เพราะพฤติกรรมที่คนเราแสดงออกนั้นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากทัศนคติที่มีต่อสิ่งนั้น หากจากการศึกษาพบว่าเด็กและเยาวชนมีทัศนคติที่ไม่ดีในส่วนตัวและมากน้อยเพียงใดต่อผู้สูงอายุจะได้หาทางแก้ไขกันต่อไป ในอันที่จะช่วยทำให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นในสภาพสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาทัศนคติของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาที่มีต่อผู้สูงอายุ

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้สูงอายุในประเทศไทย

ความหมายของ "ผู้สูงอายุ"

ด้วยสังคมไทยได้กำหนดให้ข้าราชการไทยเกษียณอายุการทำงานเมื่ออายุ 60 ปี จึงทำให้เกิดความนิยมในสังคมไทยที่ถือว่าบุคคลอายุ 60 ปี เป็นบุคคลที่เริ่มเข้าสู่ "วัยสูงอายุ" ต่อมาในการประชุมสมัชชาโลกเกี่ยวกับผู้สูงอายุในปี พ.ศ.2525 ณ กรุงเวียนนา ประเทศออสเตรีย ที่ประชุมมีมติให้ถือว่าผู้สูงอายุคือบุคคลที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ดังนั้น "ผู้สูงอายุ" ทั้งในประเทศไทยและนานาประเทศจึงนิยมให้อายุ 60 ปีเป็นวัยเริ่มต้นของการเป็นผู้สูงอายุ

สัดส่วนประชากรของผู้สูงอายุในประเทศไทย

นับตั้งแต่ประเทศไทยได้กำหนดนโยบายและแผนทางด้านประชากรไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 3 (พ.ศ.2515-2519) ซึ่งมีกระทรวงสาธารณสุขเป็นกระทรวงหลักในการปฏิบัติงานตามแผนในระยะเริ่มแรก ต่อมาในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 5 และ 6 (พ.ศ.2520-2525 และ 2526-2530) กระทรวงศึกษาธิการและกระทรวงมหาดไทยก็ได้เข้ามา มีบทบาทในการลดอัตราการเพิ่มประชากรมากขึ้น ความร่วมมือประสานงานระหว่างกระทรวงหลักในด้านการลดอัตราการเพิ่มประชากรผนวกกับการเข้ามามีส่วนร่วมขององค์กรเอกชน ทำให้ประเทศไทยประสบความสำเร็จในการลดอัตราการเพิ่มประชากร ประกอบกับความสำเร็จในการพัฒนาด้านการแพทย์และการสาธารณสุข ส่งผลให้ประชากรมีชีวิตยืนยาวขึ้น กล่าวคือ อายุขัยเฉลี่ยของประชากรไทยชายและหญิงในช่วงปีสำรวจ พ.ศ.2517-2519 เพิ่มขึ้นจาก 58 ปี (ชาย) และ 63.8 ปี (หญิง) (สุชาติ ประเสริฐรัฐศิลป์, 2535 : 4) เป็น 65.8 ปี (ชาย) และ 70.5 ปี (หญิง) ในระหว่างปี พ.ศ.2533-2538 (กองวางแผนพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2534)

นอกจากนี้สิ่งที่น่าสังเกต คือ อายุขัยของประชากรหญิงจะสูงกว่าของประชากรชาย นอกจากนี้อายุขัยของประชากรในกรุงเทพมหานครสูงกว่าอายุขัยของประชากรในภาคอื่น ๆ (ตาราง 1) ซึ่งจะพบว่าอายุขัยของประชากรในแต่ละภูมิภาคมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับระดับการพัฒนา กล่าวคือ ภูมิภาคใดที่มีการพัฒนาสูงกว่า ประชากรจะมีอายุขัยโดยเฉลี่ยนับตั้งแต่แรกเกิดสูงกว่า ภูมิภาคที่มีการพัฒนาต่ำกว่า

ตาราง 1 จำนวนประชากร ภาวะเจริญพันธุ์ และอายุขัยเมื่อแรกเกิดของประชากรในระดับภูมิภาค และประเทศระหว่าง พ.ศ.2533-2538 และ พ.ศ.2543-2548

ภูมิภาค	จำนวนประชากร (ล้านคน)		ภาวะเจริญพันธุ์รวม		อายุขัยเมื่อแรกเกิด			
	2534	2543	2533- 2538	2543- 2548	2533-2538		2543-2548	
					ชาย	หญิง	ชาย	หญิง
กทม.	6.72	7.15	1.57	1.55	72.07	76.68	73.57	77.38
กทม.&ปริมณฑล	9.16	10.81	1.70	1.61	70.79	76.16	72.54	77.36
กลาง	2.78	3.04	1.96	1.70	70.68	76.06	72.43	77.31
ตะวันออก	3.56	4.19	2.06	1.75	69.06	73.57	71.68	75.91
ตะวันตก	3.25	3.61	2.12	1.80	68.95	73.67	71.57	76.02
เหนือ	10.92	11.84	1.88	1.62	64.19	68.93	66.63	71.13
ตะวันออกเฉียงเหนือ	19.56	21.64	2.54	2.09	62.53	67.10	64.90	69.24
ใต้	7.66	8.99	3.24	2.45	64.41	69.15	66.86	71.36
ทั่วราชอาณาจักร	56.92	64.11	2.21	1.85	65.85	70.55	64.35	72.80

ที่มา : กองวางแผนพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2534.

ผลที่เกิดจากการดำเนินนโยบายของรัฐบาลดังกล่าวอีกประการ คือ การเปลี่ยนแปลงอย่างสำคัญต่อจำนวนและสัดส่วนของประชากรในกลุ่มอายุต่าง ๆ โดยเฉพาะสัดส่วนของประชากรผู้สูงอายุ ศิริวรรณ ศิริบุญ (2536 : 2-3) อ้างถึงการรายงานของ นภาพร ชโยวรรณ เกี่ยวกับข้อมูลจากสำมะโนประชากรปี พ.ศ.2503 2513 และ 2523 แสดงให้เห็นสัดส่วนของประชากรผู้สูงอายุเพิ่มจากร้อยละ 4.6 เป็นร้อยละ 4.9 และร้อยละ 5.5 ตามลำดับ และจำนวนประชากรผู้สูงอายุก็เพิ่มสูงเป็นเท่าตัวในช่วงระยะเวลาดังกล่าวโดยเพิ่มจาก 1.2 ล้านคน เป็น 1.6 ล้านคน และ 2.4 ล้านคนตามลำดับ มากไปกว่านี้ยังอ้างถึงการคาดประมาณประชากรของประเทศไทยภายใต้ข้อสมมติฐานภาวะเจริญพันธุ์ระดับกลางโดยคณะทำงานคาดประมาณจำนวนประชากรภายใต้คณะกรรมการนโยบายและแผนประชากรว่า จำนวนประชากรผู้สูงอายุจะเพิ่มขึ้นเป็นอีกเท่าตัวภายในระยะ

เวลา 20 ปีข้างหน้า โดยประชากรที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปจะเพิ่มจาก 3.7 ล้านคนในปี พ.ศ.2535 เป็น 5.1 ล้านคน และ 7.1 ล้านคน ในปี พ.ศ.2545 และ 2555 ตามลำดับ มากไปกว่านี้สัดส่วนของประชากรผู้สูงอายุเมื่อเปรียบเทียบกับประชากรวัยเด็ก (อายุ 0-14 ปี) และประชากรวัยทำงาน (อายุ 15-59 ปี) จะเพิ่มจากร้อยละ 6.3 ในปี พ.ศ.2535 เป็นร้อยละ 10 ในปี พ.ศ.2555 (ตาราง 2)

ตาราง 2 จำนวนและการกระจายร้อยละของประชากรตามกลุ่มอายุ พ.ศ.2503-2523 และที่คาดประมาณภายใต้ข้อสมมติฐานภาวะเจริญพันธุ์ระดับกลางระหว่าง พ.ศ.2535-2555

กลุ่มอายุ	2503		2513		2523		2535		2540		2545		2550		2555	
	จำนวน (1,000)	ร้อยละ	จำนวน (1,000)	ร้อยละ	จำนวน (1,000)	ร้อยละ	จำนวน (1,000)	ร้อยละ	จำนวน (1,000)	ร้อยละ	จำนวน (1,000)	ร้อยละ	จำนวน (1,000)	ร้อยละ	จำนวน (1,000)	ร้อยละ
0-14	11,320	43.2	15,906	45.1	17,166	38.2	18,652	32.1	18,074	29.1	17,376	26.4	16,716	24.2	15,951	22.2
15-59	13,689	52.2	17,164	50.0	25,214	56.3	35,719	61.6	39,634	63.8	43,359	65.8	46,514	67.2	48,820	67.9
60+	1,208	4.6	1,681	4.9	2,445	5.5	3,669	6.3	4,394	7.1	5,130	7.8	5,935	8.6	7,104	9.9
รวม	26,212	100.0	34,354	100.00	44,825	100.00	58,040	100.0	62,102	100.00	65,865	100.00	69,165	100.00	71,875	100.00

ที่มา : ศิริวรรณ ศิริบุญ (2536 : 2-3)

สวัสดิการและนโยบายผู้สูงอายุในประเทศไทย

การเปลี่ยนแปลงในเรื่องของสัดส่วนและจำนวนผู้สูงอายุ มิได้จำกัดขอบเขตอยู่เพียงผลกระทบทางด้านประชากรเท่านั้น แต่การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้เป็นเสมือนปฏิกริยาลูกโซ่ ซึ่งส่งผลกระทบต่อไปยังระบบอื่น ๆ อันได้แก่ ระบบการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของประเทศด้วย ซึ่งรัฐบาลจะต้องแก้ไขแผนงานด้านเศรษฐกิจและสวัสดิการสังคมให้สามารถแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับผู้สูงอายุในสังคมได้ด้วย สืบเนื่องจากการประชุมสมัชชาโลกเกี่ยวกับผู้สูงอายุในปี พ.ศ.2525 ณ กรุงเวียนนา ประเทศออสเตรีย ซึ่งที่ประชุมได้พิจารณาประเด็นสำคัญเกี่ยวกับผู้สูงอายุไว้ 3 ด้าน คือ ด้านมนุษยธรรม ด้านการพัฒนา และด้านการศึกษ และองค์การอนามัยโลกยังขานรับด้วยการกำหนดให้ปี พ.ศ.2525 เป็นปีรณรงค์เพื่อส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ ในส่วนของรัฐบาลไทย คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2525 แต่งตั้งคณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติขึ้น โดยมี ฯพณฯ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเป็นประธานกรรมการ อธิบดีกรมประชาสงเคราะห์เป็นกรรมการและเลขานุการ ผู้แทนจากหน่วยราชการ องค์การเอกชนที่เกี่ยวข้องและผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนหนึ่ง ร่วมเป็นกรรมการทำหน้าที่กำหนดนโยบายวางแผน และดำเนินกิจกรรมระดับชาติ

เกี่ยวกับผู้สูงอายุ ต่อมาคณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติได้แต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นรวม 7 สาขา โดยมีบทบาทหน้าที่และดำเนินกิจกรรมในด้านต่าง ๆ เกี่ยวกับผู้สูงอายุดังที่ปรากฏในเอกสาร “การจัดสวัสดิการผู้สูงอายุในประเทศไทยและต่างประเทศของฝ่ายแผนงานและโครงการ กองสวัสดิการสงเคราะห์ กรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงมหาดไทย คือ

1. คณะอนุกรรมการการศึกษาวิจัยและวางแผนระยะยาวเกี่ยวกับผู้สูงอายุ
2. คณะอนุกรรมการประสานงานบริการสุขภาพผู้สูงอายุ
3. คณะอนุกรรมการสวัสดิการผู้สูงอายุ
4. คณะอนุกรรมการ การศึกษาวัฒนธรรมและกิจกรรมเพื่อผู้สูงอายุ
5. คณะอนุกรรมการการวิเทศสัมพันธ์เรื่องผู้สูงอายุ
6. คณะอนุกรรมการประชาสัมพันธ์กิจการผู้สูงอายุ
7. คณะอนุกรรมการจัดหาทุนส่งเสริมกิจกรรมผู้สูงอายุ

คณะกรรมการ การศึกษาวิจัยและวางแผนระยะยาวเกี่ยวกับผู้สูงอายุ ซึ่งมีอธิบดีกรมการแพทย์เป็นประธานได้ดำเนินการจัดทำแผนระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุแห่งชาติ (พ.ศ.2525-2544) ขึ้น แผนนี้ประกอบด้วย นโยบายและมาตรการแต่ละด้านรวม 5 ด้าน คือ ด้านสุขภาพอนามัย ด้านการศึกษา ด้านความมั่นคงทางรายได้และการทำงาน ด้านสังคมและวัฒนธรรม และด้านสวัสดิการ สังคมและได้กำหนดหน่วยงานที่รับผิดชอบดังนี้ ด้านสุขภาพอนามัยให้กรมการแพทย์เป็นผู้รับผิดชอบ ด้านการศึกษาและด้านสังคมวัฒนธรรมมอบกรมการศึกษานอกโรงเรียน ด้านความมั่นคงทางรายได้และการทำงานและด้านสวัสดิการสังคมมอบกรมประชาสงเคราะห์รับผิดชอบ

นโยบายด้านต่าง ๆ เกี่ยวกับผู้สูงอายุ

1. ด้านสุขภาพอนามัย

1.1 สนับสนุนและส่งเสริมให้มีบริการสุขภาพทั้งทางกายและจิตสำหรับผู้สูงอายุทั้งในด้านการป้องกัน การส่งเสริมสุขภาพ การวินิจฉัยโรคในระยะเริ่มแรก รวมทั้งการรักษาและการฟื้นฟูสมรรถภาพ ทั้งนี้โดยให้ความสำคัญสูงแก่พื้นที่ชนบทยากจน

1.2 ให้ความสำคัญแก่บริการสุขภาพผู้สูงอายุ โดยถือเป็นส่วนหนึ่งของงานประจำในระบบบริการสาธารณสุขแบบผสมผสาน

1.3 เน้นการส่งเสริมสุขภาพและการป้องกันโรคทั้งกายและจิตใจ โดยให้เร่งเผยแพร่ความรู้ในงานสาธารณสุขมูลฐานทั้งในเมืองและชนบท

2. ด้านการศึกษา

2.1 เร่งรัดจัดการศึกษาต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยเฉพาะการศึกษานอกระบบให้มีรูปแบบและเนื้อหาสาระที่ผู้สูงอายุจะมาร่วมกิจกรรมและได้รับประโยชน์อย่างแท้จริง

2.2 เน้นความสำคัญด้านการศึกษาเพื่อชีวิตในครอบครัวทั้งการศึกษาในระบบและนอกระบบ เพื่อเตรียมตัวรับการเปลี่ยนแปลงในแต่ละช่วงชีวิตด้วยการระดมความร่วมมือจากภาคเอกชน โดยเฉพาะจากสื่อมวลชนทุกรูปแบบ พร้อมทั้งสร้างความเข้าใจให้แก่ประชาชนว่า “สุขภาพของผู้สูงอายุจะดีหรือไม่ขึ้นขึ้นอยู่กับสุขภาพตั้งแต่เยาว์” ฉะนั้นการชะลอความเสื่อมของสุขภาพนั้นต้องทำมาแต่เด็ก โดยการรู้จักป้องกันรักษาสุขภาพ ปรับปรุงสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมอยู่เสมอ

2.3 สนับสนุนให้มีระบบและวิธีการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์จากผู้สูงอายุ โดยเฉพาะจากกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชาต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมบทบาทของผู้สูงอายุให้เป็นที่ยอมรับทางสังคมมากขึ้น

3. ด้านความมั่นคงของรายได้และการทำงาน

3.1 เร่งรัดให้มีพระราชบัญญัติประกันสังคมที่ให้ความคุ้มครองแก่ผู้สูงอายุในด้านรายได้เพื่อการยังชีพในกรณีของผู้สูงอายุที่พึ่งพาตนเองไม่ได้และไม่มีที่พึ่งพิง

3.2 ส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีรายได้จากการทำงานในระดับที่เป็นธรรมและเพียงพอแก่การยังชีพ

3.3 ส่งเสริมและสนับสนุนระบบและวิธีการที่จะทำให้ผู้สูงอายุยังคงมีบทบาทในการทำงานตามความถนัดและความสามารถของแต่ละบุคคล

3.4 ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุใช้ความสามารถและศักยภาพที่มีอยู่ให้เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว และสังคมได้ โดยเฉพาะในบทบาทของการถ่ายทอดประสบการณ์และความชำนาญงาน

3.5 ส่งเสริมให้สถาบันครอบครัวลดการพึ่งพาหรือผ่อนภาระผู้สูงอายุในเรื่องรายได้ที่จ้องต้องหามาจนเจ้าครอบครัวลง

3.6 ส่งเสริมให้มีการนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาใช้เพื่อทุ่นแรงในการทำงานของผู้สูงอายุ โดยเฉพาะในภาคเกษตรกรรม

4. ด้านสังคมและวัฒนธรรม

4.1 ส่งเสริมโครงสร้างครอบครัวแบบขยายเพื่อให้เอื้อต่อการดำรงชีวิตอย่างอบอุ่นของผู้สูงอายุ ซึ่งจะมีลูกหลานคอยดูแลและคอยดูแลลูกหลาน

4.2 รมรงค์ เสริมสร้าง และปลูกฝังค่านิยมในด้านการเห็นคุณค่าของความรู้และประสบการณ์ของผู้สูงอายุที่สามารถจะถ่ายทอดให้เกิดประโยชน์แก่สังคมได้อีกมากและให้มีความเคารพและกตัญญูต่เวทีแก่ผู้สูงอายุที่ได้ประกอบคุณงามความดีต่อครอบครัวและสังคมมาแล้ว

4.3 ส่งเสริมและสนับสนุนให้ ผู้สูงอายุยังคงบทบาทการมีส่วนร่วมในครอบครัว และในสังคมตามความถนัดและความสามารถ โดยเฉพาะในด้านการถ่ายทอดความรู้และ ประสบการณ์ในแขนงวิชาต่าง ๆ รวมทั้งความรู้ในด้านวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีและ ศิลธรรมอันดีงามที่จะต้องพัฒนาให้ดำรงไว้ต่อไป

4.4 สนับสนุนให้สถาบันศาสนามีบทบาทในการเผยแพร่หลักธรรม โดยเน้นการ ปฏิบัติมากกว่าเน้นรูปแบบพิธีกรรม

5. ด้านสวัสดิการสังคม

5.1 เร่งรัดให้มีพระราชบัญญัติประกันสังคมที่ให้ความคุ้มครองแก่ผู้สูงอายุในด้าน สวัสดิการต่าง ๆ

5.2 ขยายบริการในรูปแบบศูนย์บริการและหน่วยสงเคราะห์ผู้สูงอายุเคลื่อนที่ให้มากขึ้น โดย จะจำกัดการสงเคราะห์ในรูปแบบสถานสงเคราะห์ไว้ให้น้อยที่สุด เพียงเพื่อผู้สูงอายุที่ขาดที่พึ่ง อย่างแท้จริงเท่านั้น และจะได้ระดมความร่วมมือจากภาคเอกชนให้มาช่วยจัดบริการสวัสดิการ สังคมให้แก่ผู้สูงอายุในรูปแบบต่าง ๆ ให้เพียงพอและทั่วถึง

การดำเนินการเกี่ยวกับสวัสดิการผู้สูงอายุ

1. การดำเนินงานของรัฐบาล

กรมประชาสงเคราะห์มีนโยบายที่จะดำเนินการในทุกรูปแบบเพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับการคุ้มครอง ได้รับการดูแลให้มีความสุข ไม่ต้องเร่ร่อนถูกทอดทิ้งให้วิาเหว รวมทั้งจะเสริมสร้างทัศนคติ และพัฒนาค่านิยมเพื่อให้เกิดความกตัญญูต่อบุพการีอีกด้วย งานที่ดำเนินการพอสรุปได้ดังนี้

1.1 การสงเคราะห์คนชราภายใน

ดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2496 จนถึงปัจจุบัน โดยการรับคนชราที่มีความทุกข์ยาก เคียดร้อนตามคุณสมบัติที่กำหนดไว้ เข้ารับการอุปการะในสถานสงเคราะห์ในภาคต่าง ๆ ของ ประเทศ การสงเคราะห์คนชราในสถานสงเคราะห์นี้แยกได้ 3 ประเภท คือ

1.1.1 ประเภทสามัญ คือ สถานสงเคราะห์ให้การอุปการะเลี้ยงดูผู้สูงอายุโดยไม่เสีย ค่าบริการใดใดทั้งสิ้น จัดให้อยู่ในอาคารหลังใหญ่ อาศัยอยู่รวมกันห้องพักหลายคนโดยแบ่งเป็น ห้องพักสำหรับชายและหญิงไม่ปะปนกัน มีเตียงนอน ตู้ และของใช้เฉพาะตัว สถานสงเคราะห์คนชราทุกแห่งให้บริการประเภทนี้

1.1.2 ประเภทเสียค่าบริการ คือ การจัดให้เข้าอยู่อาศัยในหอพักคนชรา ชำระค่า บริการห้องพักประเภทเตียงเดี่ยวอัตราคนละ 500 บาทต่อเดือน และห้องพักประเภทเตียงคู่อัตรา 1,060 บาทต่อเดือน ภายในห้องมีเตียงนอน ตู้ โต๊ะเขียนหนังสือและห้องน้ำส่วนตัว หอพักนี้เป็น

4.3 ส่งเสริมและสนับสนุนให้ ผู้สูงอายุยังคงบทบาทการมีส่วนร่วมในครอบครัว และในสังคมตามความถนัดและความสามารถ โดยเฉพาะในด้านการถ่ายทอดความรู้และ ประสบการณ์ในแขนงวิชาต่าง ๆ รวมทั้งความรู้ในด้านวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีและ ศิลธรรมอันดีงามที่จะต้องพัฒนาให้ดำรงไว้ต่อไป

4.4 สนับสนุนให้สถาบันศาสนามีบทบาทในการเผยแพร่หลักธรรม โดยเน้นการ ปฏิบัติมากกว่าเน้นรูปแบบพิธีกรรม

5. ด้านสวัสดิการสังคม

5.1 เร่งรัดให้มีพระราชบัญญัติประกันสังคมที่ให้ความคุ้มครองแก่ผู้สูงอายุในด้าน สวัสดิการต่าง ๆ

5.2 ขยายบริการในรูปแบบศูนย์บริการและหน่วยสงเคราะห์ผู้สูงอายุเคลื่อนที่ให้มากขึ้น โดย จะจำกัดการสงเคราะห์ในรูปแบบสถานสงเคราะห์ไว้ให้น้อยที่สุด เพียงเพื่อผู้สูงอายุที่ขาดที่พึ่ง อย่างแท้จริงเท่านั้น และจะได้ระดมความร่วมมือจากภาคเอกชนให้มาช่วยจัดบริการสวัสดิการ สังคมให้แก่ผู้สูงอายุในรูปแบบต่าง ๆ ให้เพียงพอและทั่วถึง

การดำเนินการเกี่ยวกับสวัสดิการผู้สูงอายุ

1. การดำเนินงานของรัฐบาล

กรมประชาสงเคราะห์มีนโยบายที่จะดำเนินการในทุกรูปแบบเพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับการคุ้มครอง ได้รับการดูแลให้มีความสุข ไม่ต้องเร่ร่อนถูกทอดทิ้งให้ไร้ที่พึ่ง รวมทั้งจะเสริมสร้างทัศนคติ และพัฒนาค่านิยมเพื่อให้เกิดความกตัญญูต่อบุพการีอีกด้วย งานที่ดำเนินการพอสรุปได้ดังนี้

1.1 การสงเคราะห์คนชราภายใน

ดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2496 จนถึงปัจจุบัน โดยการรับคนชราที่มีความทุกข์ยากเดือดร้อนตามคุณสมบัติที่กำหนดไว้ เข้ารับการอุปการะในสถานสงเคราะห์ในภาคต่าง ๆ ของ ประเทศ การสงเคราะห์คนชราในสถานสงเคราะห์นี้แยกได้ 3 ประเภท คือ

1.1.1 ประเภทสามัญ คือ สถานสงเคราะห์ให้การอุปการะเลี้ยงดูผู้สูงอายุโดยไม่เสีย ค่าบริการใดใดทั้งสิ้น จัดให้อยู่ในอาคารหลังใหญ่ อาศัยอยู่ร่วมกันห้องพักหลายคนโดยแบ่งเป็น ห้องพักสำหรับชายและหญิงไม่ปะปนกัน มีเตียงนอน ตู้ และของใช้เฉพาะตัว สถานสงเคราะห์คนชราทุกแห่งให้บริการประเภทนี้

1.1.2 ประเภทเสียค่าบริการ คือ การจัดให้เข้าอยู่อาศัยในหอพักคนชรา ชำระค่า บริการห้องพักประเภทเตียงเดี่ยวอัตราคนละ 500 บาทต่อเดือน และห้องพักประเภทเตียงคู่อัตรา 1,060 บาทต่อเดือน ภายในห้องมีเตียงนอน ตู้ โต๊ะเขียนหนังสือและห้องน้ำส่วนตัว หอพักนี้เป็น

อาคารคอนกรีต 2 ชั้น บริการประเภทนี้มีเฉพาะที่สถานสงเคราะห์คนชราบ้านบางแคเพียงแห่งเดียวมี 40 ห้อง

1.1.3 ประเภทพิเศษ กรมประชาสงเคราะห์อนุญาตให้ผู้สูงอายุปลูกบ้านอยู่เองตามแบบแปลนที่กรมประชาสงเคราะห์กำหนดในที่ดินสถานสงเคราะห์ โดยผู้ก่อสร้างจะต้องทำสัญญาปลูกสร้างเสร็จแล้วยกให้เป็นกรรมสิทธิ์ของทางราชการ และผู้ปลูกสร้างอยู่อาศัยมีสิทธิ์อยู่จนตลอดชีวิต ดำเนินการในหมู่บ้านวัยทองนิเวศน์จังหวัดเชียงใหม่ และสถานสงเคราะห์คนชราวาสนะเวศน์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา อันเป็นการบริการที่ขยายบริการให้ออกไปสู่กลุ่มผู้สูงอายุที่มีฐานะในระดับปานกลาง มีรายได้ที่จะจ่ายให้แก่รัฐได้เพียงแต่ประสบปัญหาขาดผู้ดูแลในวัยสูงอายุ และในเวลาเจ็บป่วยสถานสงเคราะห์คนชราเช่นนี้มีอยู่ทั่วประเทศไทย 12 แห่ง คือ

- สถานสงเคราะห์คนชราบ้านบางแค กรุงเทพมหานคร
- สถานสงเคราะห์คนชราบ้านธรรมปกรณ จังหวัดเชียงใหม่
- สถานสงเคราะห์คนชราวัดม่วง จังหวัดนครราชสีมา
- สถานสงเคราะห์คนชราโพธิ์กลาง จังหวัดนครราชสีมา
- สถานสงเคราะห์คนชราภาคตะวันออก จังหวัดชลบุรี
- สถานสงเคราะห์คนชราบ้านทักษิณ จังหวัดยะลา
- สถานสงเคราะห์คนชราเขาบ่อแก้ว จังหวัดนครสวรรค์
- สถานสงเคราะห์คนชราบ้านจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี
- สถานสงเคราะห์คนชราบ้านคูทองพนักตึก จังหวัดชุมพร
- สถานสงเคราะห์คนชรามหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม
- สถานสงเคราะห์คนชราวาสนะเวศน์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
- สถานสงเคราะห์คนชราจังหวัดนครปฐม จังหวัดนครปฐม

บริการที่จัดสำหรับผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์ประกอบด้วย บริการด้านสุขภาพอนามัย การรักษาพยาบาล กายภาพบำบัด โดยแพทย์และพยาบาล อาชีวบำบัด (เพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับการบำบัดรักษาทั้งทางร่างกายและจิตใจ โดยใช้กิจกรรม การทำงาน การดัดโศเซต จักสาน พับกระดาษ ฯลฯ) การออกกำลังกายที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ การให้ความรู้และการศึกษาในเรื่องต่างๆ การโภชนาการ การกีฬาสำหรับผู้สูงอายุ การสังคมสงเคราะห์ นันทนาการ ศาสนกิจ ตลอดจนอาชีพผู้สูงอายุไว้ญาติ

1.2 การสงเคราะห์คนชราภายนอก

ศูนย์บริการภายนอกเริ่มดำเนินการตั้งแต่ปี พ.ศ.2522 เนื่องจากได้พิจารณาว่า ในปัจจุบันผู้สูงอายุนับแต่จะมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น และการสงเคราะห์คนชราในสถานสงเคราะห์มีค่า

ใช้จ่ายสูงมาก อีกประการหนึ่งมีผู้สูงอายุจำนวนมากที่ไม่ประสงค์จะเข้าอยู่ในสถานสงเคราะห์ ดังนั้นเพื่อเป็นการกระจายบริการผู้สูงอายุออกไปสู่ส่วนภูมิภาคให้มากที่สุด โดยเสียค่าใช้จ่ายน้อย และเพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้ดำรงชีวิตอย่างมีความสุขและอบอุ่นในบ้านปลายชีวิตอยู่กับครอบครัว ได้รับความช่วยเหลือจากทางราชการในด้านต่าง ๆ โดยไม่จำเป็นต้องรับเข้าอุปการะในสถานสงเคราะห์ กรมประชาสงเคราะห์ได้จัดตั้งศูนย์บริการดังกล่าวแล้ว จำนวน 9 แห่ง คือ

- ศูนย์บริการคนชราบางแค กรุงเทพมหานคร
- ศูนย์บริการคนชราโพธิ์กลาง จังหวัดนครราชสีมา
- คลินิกผู้สูงอายุ สถานสงเคราะห์คนชราโพธิ์กลาง จังหวัดนครราชสีมา
- ศูนย์บริการคนชราร้านทักษิณ จังหวัดยะลา
- ศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุคินแดน กรุงเทพมหานคร
- ศูนย์กายภาพบำบัดผู้สูงอายุภาคเหนือ จังหวัดเชียงใหม่
- ศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุศรีสุต จังหวัดพิษณุโลก
- ศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุ จังหวัดลพบุรี
- ศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุปิยะมัลย์ จังหวัดเชียงใหม่

การบริการภายในศูนย์ฯ ประกอบด้วย บริการด้านสุขภาพอนามัย ตรวจร่างกาย กายภาพบำบัด อาชีวบำบัด กิจกรรมตามความสนใจของสมาชิก นันทนาการ การออกกำลังกายสำหรับผู้สูงอายุ การกีฬา การสังคมสงเคราะห์ การให้คำปรึกษาแนะแนว การช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าว การทัศนศึกษา การให้ความรู้ด้านต่าง ๆ เช่น การอบรม บรรยาย เผยแพร่ข่าวสารบ้านเมืองให้ผู้สูงอายุ ได้รับข่าวสารทันเหตุการณ์ ศาสนกิจ และการร่วมพิธีทางศาสนาประจำปีตามเทศกาลต่าง ๆ เป็นต้น

1.3 บริการในรูปหน่วยเคลื่อนที่

หน่วยเคลื่อนที่ประกอบด้วย นักสังคมสงเคราะห์ พยาบาล และผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ออกเยี่ยมผู้สูงอายุในชุมชน นำบริการข่าวสาร ข้อมูลต่าง ๆ ไปเผยแพร่ รับฟังและช่วยแก้ไขปัญหาดลอดจนให้คำปรึกษาต่าง ๆ แก่ผู้สูงอายุ หน่วยเคลื่อนที่นี้จะออกปฏิบัติภารกิจเดือนละ 1 ครั้งเป็นอย่างต่ำ ขณะนี้ได้ดำเนินการที่ศูนย์ฯบ้านบางแค ศูนย์ฯคินแดน และศูนย์ฯลพบุรี

1.4 บริการบ้านพักฉุกเฉิน

เพื่อให้การช่วยเหลือคนชราที่ประสบปัญหาเดือดร้อนทางจิตใจกับครอบครัว ต้องการแยกตัวออกมาชั่วคราว ผู้สูงอายุจากต่างจังหวัดที่ต้องเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลในกรุงเทพมหานครและไม่มีที่พักอาศัยในกรุงเทพมหานครหรือรับการรักษาแล้วรอญาติรับกลับ ผู้สูงอายุที่รอเข้าสถานสงเคราะห์รวมทั้งผู้สูงอายุจากต่างจังหวัดที่เข้ามาติดต่อธุรกิจหรือทำกิจกรรมใน

กรุงเทพมหานคร การเข้าพักที่บ้านพักฉุกเฉินนี้เป็นการชั่วคราวไม่เกิน 15 วัน โดยให้บริการปัจจัย 4 และบริการทางด้านสังคมสงเคราะห์ ซึ่งผู้สูงอายุสามารถขอรับบริการได้ที่ศูนย์บริการทางสังคม ผู้สูงอายุคืนแดง และศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุลพบุรี

1.5 การให้บริการด้านสุขภาพผู้สูงอายุ

กระทรวงสาธารณสุขได้จัดโครงการให้บริการสุขภาพผู้สูงอายุ โดยเปิดคลินิกผู้สูงอายุ ขึ้นในโรงพยาบาลต่าง ๆ โดยเริ่มที่โรงพยาบาลประสาท พญาไท เป็นแห่งแรก ต่อมาจึงได้ขยาย การเปิดคลินิกผู้สูงอายุดังกล่าวไปยังโรงพยาบาลอื่น ๆ ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคอีกหลาย แห่ง และยังได้จัดทำโครงการเผยแพร่ข่าวสารด้านต่าง ๆ เพื่อผู้สูงอายุโดยผ่านสื่อมวลชนต่าง ๆ โดยเน้นเนื้อหาเกี่ยวกับการบำบัดรักษาสุขภาพทางกายและทางจิต การป้องกันโรค นอกจากนี้การ กีฬาแห่งประเทศไทย กรมพลศึกษา ยังได้จัดทำโครงการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุโดยการเผยแพร่ ข่าวสารเกี่ยวกับการออกกำลังกายของผู้สูงอายุ และบริการตรวจสอบความสมบูรณ์ของสุขภาพทาง กายของผู้สูงอายุอีกด้วย

1.6 การสนับสนุนการจัดตั้งองค์กรของผู้สูงอายุ

นอกจากบริการที่จัดและให้บริการ 5 อย่างดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังได้ขยายบริการ สำหรับผู้สูงอายุที่อยู่ในท้องถิ่นต่าง ๆ โดยเน้นหลักการให้ผู้สูงอายุเป็นผู้ดำเนินการเอง ให้ผู้สูงอายุ ในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมช่วยเหลือกันและกัน จึงได้สนับสนุนให้มีการดำเนินงานดังนี้

1.6.1 การจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุ เริ่มโดยกระทรวงสาธารณสุข ด้วยการสนับสนุนให้ ผู้สูงอายุรวมตัวกันจัดตั้งชมรมขึ้นมาเพื่อหาความต้องการ หาปัญหา แล้วร่วมกันแก้ปัญหา หาวิธี การที่จะสนองความต้องการของกลุ่มเอง ทางชมรมต้องคิดและริเริ่มกิจกรรมขึ้นมาตามความต้อง การของกลุ่มเอง ทางชมรมต้องคิดและริเริ่มกิจกรรมขึ้นมาตามความต้องการของชมรมเอง โดยที่ หน่วยงานต่าง ๆ จะเป็นผู้สนับสนุนเท่านั้น เช่น ชมรมต้องการให้รับความรู้ด้านสุขภาพ ทาง สาธารณสุขก็จะจัดส่งเจ้าหน้าที่ไปให้ความรู้ หรือต้องการมีความรู้เกี่ยวกับหัตถกรรมในครัวเรือน การประกอบอาหาร หรือการถนอมอาหารก็ติดต่อที่กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม หรือกรมพัฒนา ชุมชนเพื่อจัดครูไปสอน เป็นต้น หน่วยงานต่าง ๆ จะไม่เป็นผู้กำหนดว่าชมรมจะต้องทำอะไร ให้ เป็นหน้าที่ของชมรมเองที่จะริเริ่มเอง ต่อมาทางคณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ ซึ่งมีนายกรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเป็นประธาน ได้มีหนังสือถึงผู้ว่าราชการจังหวัดทุกจังหวัดให้ สนับสนุนจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุขึ้นในจังหวัดด้วย ขณะนี้มีชมรมดังกล่าว 109 ชมรม อยู่ทั่วประเทศ (และกำลังจะมีเพิ่มขึ้น ๆ ในระยะต่อ ๆ มา) และจากการสัมมนาชมรมผู้สูงอายุทั่วประเทศ ทาง ชมรมมีความเห็นร่วมกันว่าควรจะมีศูนย์ หรือสภา หรือสมาคม ซึ่งเป็นแหล่งประสานงานขึ้นด้วย ซึ่งต่อมาได้ดำเนินการจัดตั้งขึ้นแล้วภายใต้ชื่อ "สภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย"

1.6.2 การจัดให้มีกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุ ในศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน ซึ่งจะมีคณะกรรมการหมู่บ้านเป็นผู้ดำเนินงาน

1.6.3 ได้สนับสนุนและช่วยเหลือให้จัดตั้งสมาคมคลังปัญญาอาวุโส ซึ่งมีผู้สูงอายุที่มีความรู้ด้านต่าง ๆ และต้องการทำประโยชน์ให้สังคมรวมตัวกันจัดตั้งเป็นสมาคมขึ้น และได้ดำเนินการจดทะเบียนเรียบร้อยแล้ว กรมประชาสงเคราะห์ได้อนุญาตให้ใช้สถานที่ส่วนหนึ่งของศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุดินแดนเป็นที่ทำการชั่วคราว

2. การส่งเสริมองค์การเอกชนที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

กรมประชาสงเคราะห์โดยดำฟังไม่อาจจะดำเนินการให้บริการและจัดสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุได้อย่างทั่วถึง เนื่องจากปัญหาด้านงบประมาณและบุคลากร และระเบียบขั้นตอนต่าง ๆ ของทางราชการจึงได้ให้ความสนับสนุนองค์การเอกชนต่าง ๆ ในการจัดสวัสดิการ ซึ่งองค์การเอกชนที่ประสงค์จะได้รับความสนับสนุน สามารถจัดทำโครงการขอรับความช่วยเหลือมายังกรมประชาสงเคราะห์ได้ ตัวอย่างองค์การเอกชนที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับผู้สูงอายุ ได้แก่ ปากน้ำสุสานมูลนิธิ (วัยวัฒนานิवास) สมุทรปราการ มูลนิธิธารนุเคราะห์ มูลนิธิมิตรภาพสงเคราะห์แห่งประเทศไทย มูลนิธิจงฮั่วสงเคราะห์คนชราอนาถา (ให้การสงเคราะห์ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เป็นคนจีนสุขภาพไม่ค่อยสมบูรณ์) โรงพยาบาลเซนต์หลุยส์ สมาคมนักบุญวินเซนต์เดอปอลแห่งประเทศไทย มูลนิธิคณะสงฆ์พระมหาไถ่แห่งประเทศไทย สถานสงเคราะห์คนชราถ้ำประทุน มูลนิธิโรงพยาบาลเทียนฟ้า มูลนิธิศิริวัฒนาเซสเซอร์ส เป็นต้น

แนวโน้มและทิศทางการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุในประเทศไทย

ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ.2535-2539) ได้มีนโยบายในการให้บริการแก่ผู้สูงอายุในทุก ๆ ด้านที่เกี่ยวข้อง คือ

1. ในวัตถุประสงค์ของการพัฒนาด้านการกระจายรายได้ และกระจายการพัฒนาไปสู่ส่วนภูมิภาคให้มากยิ่งขึ้น มีนโยบายที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุในด้านของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

2. ในวัตถุประสงค์ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต รักษาสิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติ มีนโยบายที่เกี่ยวข้องกับงานด้านผู้สูงอายุ 3 ประการ คือ

- นโยบายการศึกษาเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต
- นโยบายการสาธารณสุขเพื่อพัฒนายกระดับคุณภาพชีวิต
- นโยบายการพัฒนาสังคม จิตใจ และวัฒนธรรม

กรมประชาสงเคราะห์ได้มุ่งเน้นให้มีการกระจายสวัสดิการออกไปสู่ผู้สูงอายุที่อยู่ตามบ้าน ให้สามารถใช้บริการต่าง ๆ ภายในศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุมากขึ้น โดยกำหนดให้มีการขยาย

ศูนย์บริการทางสังคมให้มีจำนวนเพิ่มขึ้นเพื่อให้บริการผู้สูงอายุทั่วประเทศและยังได้ให้มีโครงการเกี่ยวกับผู้สูงอายุในด้านต่าง ๆ เช่น

- โครงการจัดทำคู่มืออาสาสมัครด้านการสงเคราะห์คนชรา เพื่อเป็นประโยชน์แก่ประชาชนทั่วไป
- โครงการส่งเสริมภาคเอกชนจัดตั้งศูนย์บริการผู้สูงอายุในชุมชน (Day Centre)
- โครงการสวัสดิการผู้สูงอายุด้านการให้ความรู้แก่ประชากรในการเลี้ยงดูผู้สูงอายุ
- โครงการอบรมเตรียมการเป็นผู้สูงอายุเมื่อพ้นวัยทำงาน (ร่วมกับสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย)
- โครงการสวัสดิการผู้สูงอายุด้านการควบคุมสถานสงเคราะห์ และสถานบริการคนชราภาคเอกชน
- โครงการสนับสนุนงานประชาสงเคราะห์จังหวัด ด้านการสงเคราะห์คนชราในภูมิภาคชนบท เป็นต้น

นอกจากนี้ยังได้สนับสนุนให้มีการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุให้ได้ผลรวดเร็วยิ่งขึ้น โดยได้เชิญหน่วยงานต่าง ๆ มาร่วมพิจารณากำหนดนโยบาย มาตรการ กิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุ รวมทั้งกำหนดให้มีหน่วยงานที่รับผิดชอบนำไปปฏิบัติด้วย ดังสรุปสาระสำคัญได้ดังต่อไปนี้

1. ด้านสุขภาพอนามัยและโภชนาการ

1.1 นโยบาย

1.1.1 เน้นการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุรู้จักดูแลสุขภาพ การป้องกันโรค ตลอดจนมีความรู้ ความเข้าใจเรื่อง โภชนาการและการออกกำลังกายที่ถูกต้องและเหมาะสม

1.1.2 ส่งเสริมให้มีบริการทางสุขภาพทางกายและจิตสำหรับผู้สูงอายุทั้งในด้านการป้องกัน รักษา และการฟื้นฟูสมรรถภาพให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

1.2 มาตรการ

1.2.1 เผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ การป้องกันโรค โภชนาการ การออกกำลังกายแก่ผู้สูงอายุ ด้วยรูปแบบและวิธีการต่าง ๆ

1.2.2 ให้การศึกษาและฝึกอบรม เรื่องการดูแลรักษาผู้สูงอายุแก่เจ้าหน้าที่ทางการแพทย์และสาธารณสุข ตลอดจนอาสาสมัครและผู้ดูแลผู้สูงอายุ

1.2.3 ขยายบริการทางสุขภาพแก่ผู้สูงอายุ โดยถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของงานประจำในระบบบริการสาธารณสุขแบบผสมผสาน

1.2.4 จัดทำแผนงานและ แนวทางปฏิบัติที่จะผสมผสานระบบบริการสาธารณสุข ให้สอดคล้องกับการบริการสังคม โดยให้มีการประสานงานระหว่างภาครัฐและเอกชนด้วย โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับสุขภาพอนามัย

2. ด้านสวัสดิการสังคม

2.1 นโยบาย

2.1.1 ให้ผู้สูงอายุได้รับบริการพื้นฐานด้านต่าง ๆ อย่างกว้างขวางและทั่วถึง

2.1.2 จัดสวัสดิการสังคมและให้การสงเคราะห์ผู้สูงอายุตามความต้องการ และความจำเป็น

2.2 มาตรการ

2.2.1 จัดสวัสดิการทางสังคมในด้านต่าง ๆ สำหรับผู้สูงอายุ เช่น

(1) สวัสดิการด้านสุขภาพอนามัย ได้แก่ ขยายบริการในรูปแบบศูนย์บริการหรือหน่วย สงเคราะห์ผู้สูงอายุเคลื่อนที่ให้มากขึ้น ให้สถานพยาบาลของรัฐขยายการจัดคลินิกเฉพาะสำหรับผู้สูงอายุ และขอความร่วมมือให้สถานพยาบาลเอกชนจัดคลินิกเฉพาะสำหรับผู้สูงอายุด้วย ให้การรักษาพยาบาลฟรีแก่ผู้สูงอายุที่ไม่มีรายได้ในสถานพยาบาลของรัฐ เป็นต้น

(2) สวัสดิการด้านสาธารณูปโภคในการดำรงชีวิตประจำวัน เช่น จัดสำรองที่นั่ง พิเศษสำหรับผู้สูงอายุบนรถโดยสารประจำทางและรถไฟ ลดอัตราค่าโดยสารประจำทาง จัดทำราวจับบันไดทางเดิน และทำราวห้องน้ำสำหรับผู้สูงอายุในที่สาธารณะ เป็นต้น

(3) สวัสดิการเกี่ยวกับที่พักอาศัย สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ และนันทนาการ เช่น ในการสร้างอาคารจัดสรรให้มีโครงสร้างที่อำนวยความสะดวกต่อผู้สูงอายุ และให้มีห้องเพิ่มที่เหมาะสมสำหรับครอบครัวที่มีผู้สูงอายุอยู่ด้วย สนับสนุนหน่วยงานเอกชนในการจัดสร้างที่พักอาศัยราคาถูกสำหรับผู้สูงอายุ จัดบริเวณเฉพาะสำหรับการออกกำลังกายและการพักผ่อนหย่อนใจสำหรับผู้สูงอายุในสวนสาธารณะ ลดอัตราค่าผ่านประตูในการเข้าชมมหรสพและบันเทิง เป็นต้น

2.2.2 จัดศูนย์บริการผู้สูงอายุและหน่วยสงเคราะห์เคลื่อนที่ให้เพียงพอและทั่วถึงโดย ระดมความร่วมมือและประสานงานกับภาคเอกชน ตลอดจนหน่วยงานของรัฐในระบบบริการ สาธารณสุขให้มากขึ้น

2.2.3 ลดหย่อนหรือยกเว้นภาษีรายได้แก่ผู้สูงอายุที่มีรายได้ต่ำ และไม่มีผู้อุปการะ และลดหย่อนภาษีรายได้ให้แก่บุคคลที่อุปการะผู้สูงอายุไว้ในครอบครัว

3. ด้านการงานและรายได้

3.1 นโยบาย

3.1.1 สนับสนุนให้ผู้สูงอายุได้ทำงานตามกำลัง ความถนัด และความสามารถของแต่ละบุคคลเพื่อให้มีรายได้จากการทำงานที่เพียงพอแก่การยังชีพ

3.1.2 ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุใช้ความสามารถและศักยภาพที่มีอยู่ให้เป็นประโยชน์ ต่อครอบครัวและสังคม รวมทั้งเพื่อถ่ายทอดประสบการณ์และความชำนาญงานให้แก่ชนรุ่นหลัง

3.2 มาตรการ

3.2.1 จัดให้มีกองทุนสวัสดิการ (หรือกองทุนบำเหน็จบำนาญ) สำหรับผู้ที่กำลังจะพ้นวัยทำงานเพื่อเตรียมพร้อม ให้มีรายได้ช่วยเหลือตนเองในยามที่ออกจากงานแล้ว และช่วยเหลือผู้สูงอายุที่ไม่มีรายได้หรือมีรายได้ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิตและไม่มีผู้อุปการะ

3.2.2 จัดให้มีการรวมกลุ่มผู้สูงอายุในสาขาอาชีพต่าง ๆ เพื่อประกอบกิจกรรมเสริมรายได้ รวมทั้งสนับสนุนให้ผู้สูงอายุได้ถ่ายทอดประสบการณ์แก่ผู้อื่นและสังคม

3.2.3 สนับสนุนให้หน่วยงานทั้งภาครัฐ รัฐวิสาหกิจและเอกชนเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้ทำงานตามศักยภาพ ความถนัด และความสามารถของแต่ละบุคคล โดยเปลี่ยนลักษณะงานให้เหมาะสมกับสภาพร่างกาย และขีดจำกัดของผู้สูงอายุ

3.2.4 จัดให้มีการศึกษาหรืออบรม แนะนำอาชีพสำหรับผู้สูงอายุที่ยังสามารถทำงานได้เพื่อให้มีความรู้สำหรับการเลือกประกอบอาชีพและมีรายได้ต่อไป

3.2.5 ดำเนินการให้ผู้สูงอายุได้มีโอกาสและส่วนร่วมในการประกอบอาชีพ หัตถกรรมและอุตสาหกรรมในครัวเรือน โดยให้องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นหรือหน่วยงานภาคเอกชนจัดตั้งศูนย์ส่งเสริมอาชีพอุตสาหกรรมในครัวเรือนและหัตถกรรมแก่ผู้สูงอายุโดยครบวงจร

4. ด้านสังคม วัฒนธรรมและจิตใจ

4.1 นโยบาย

4.1.1 ส่งเสริมโครงสร้างครอบครัวแบบขยายและลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวแบบสังคมไทยดั้งเดิม

4.1.2 รักษาและเสริมสร้างค่านิยมในการให้ความเคารพและกตัญญูแก่ผู้สูงอายุ รวมทั้งการเห็นคุณค่าของความรู้และประสบการณ์ของผู้สูงอายุ

4.1.3 ส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้สูงอายุคงบทบาทการมีส่วนร่วมในครอบครัวและในสังคมตามความถนัดและความเหมาะสมเพื่อให้ผู้สูงอายุได้ทำประโยชน์แก่ครอบครัวและสังคมอย่างต่อเนื่อง

4.1.4 ส่งเสริมการศึกษาต่อเนื่องตลอดชีวิตในรูปแบบและเนื้อหาที่เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของผู้สูงอายุและให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริง

4.1.5 ให้ความสำคัญด้านการศึกษาเพื่อชีวิตในครอบครัว (Family Life Education) เพื่อให้บุคคลเตรียมตัวรับการเปลี่ยนแปลงในแต่ละช่วงชีวิต และรู้จักการป้องกัน รักษาสุขภาพ การปรับปรุงสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมอยู่เสมอ

4.1.6 สนับสนุนให้สถาบันศาสนามีบทบาทสำคัญในการเผยแพร่คุณธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์และสามารถเป็นที่พึ่งทางจิตใจ โดยเฉพาะแก่ผู้สูงอายุได้

4.2 มาตรการ

4.2.1 รมรงค์ให้ประชาชนเห็นคุณค่าและประโยชน์ของการมีสมาชิกหลายรุ่นอายุอยู่ร่วมกันในครอบครัวและการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างสมาชิกในครอบครัว

4.2.2 ให้สถาบันสังคมต่าง ๆ เช่นสถาบันศาสนา สถาบันสื่อมวลชน สถาบันการศึกษาและสถาบันครอบครัวร่วมกันรณรงค์ให้ประชาชนดำรงรักษาค่านิยมการให้ความเคารพผู้อาวุโส การมีความกตัญญูแก่ผู้สูงอายุและบุพการี

4.2.3 พื้นฟูขนบธรรมเนียมประเพณีเกี่ยวกับการยกย่องผู้สูงอายุและบุพการีด้วยการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ และสอดแทรกไว้ในโอกาสอันควร เช่น วันสงกรานต์ วันแม่ เป็นต้น

4.2.4 ให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุด้วยรูปธรรมต่าง ๆ เรื่อง วิธีการเลี้ยงดูอบรมเด็ก เพื่อให้ผู้สูงอายุมีบทบาทและมีส่วนร่วมในครอบครัวได้เป็นอย่างดี

4.2.5 จัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้ถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ ศิลปวัฒนธรรมและประเพณีต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของชนรุ่นหลัง และให้มีการสืบต่อของศิลป วัฒนธรรม และประเพณีที่ควรดำรงไว้ในสังคมไทย

4.2.6 จัดกิจกรรมในรูปแบบที่เปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้แสดงความสามารถในสาขาวิชาต่าง ๆ ต่อสาธารณชนเพื่อให้สังคมยอมรับในบทบาทผู้สูงอายุมากขึ้น

4.2.7 ปรับปรุงกฎระเบียบให้มีความเหมาะสมและคล่องตัวที่จะให้ผู้สูงอายุทรงคุณวุฒิ มีความสามารถและประสบการณ์ เชี่ยวชาญในสาขาวิชาต่าง ๆ มาให้คำแนะนำปรึกษาหรือเขียนหนังสือหรือคำราต่าง ๆ เพื่อเป็นการเผยแพร่

4.2.8 ให้หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนรวมทั้งสื่อมวลชน จัดบริการการศึกษานอกโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัยแก่ผู้สูงอายุในรูปแบบและเนื้อหาต่าง ๆ ทั้งที่จะเป็นประโยชน์ต่อการรักษาสุขภาพ อนามัย การปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปหรือการประกอบอาชีพตามความจำเป็น

4.2.9 ให้สถาบันทางศาสนาปรับปรุงวิธีการเผยแพร่ธรรมะ ให้คำสอนที่ถูกต้องเพื่อให้ผู้สูงอายุเข้าใจถึงการเกิด แก่ เจ็บ ตาย อันจะทำให้ผู้สูงอายุลดความวิตกกังวลเรื่องความเจ็บและความตาย

5. ด้านวิจัยและพัฒนา

5.1 นโยบาย

5.1.1 ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการศึกษาวิจัยและการจัดเก็บข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับผู้สูงอายุเพื่อให้เข้าใจถึงปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุอย่างกว้างขวางและลึกซึ้ง

5.1.2 สนับสนุนให้มีการผลิตบุคลากรด้านต่าง ๆ เพื่อให้บริการแก่ผู้สูงอายุ

5.1.3 ให้มีการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานตามนโยบายและมาตรการสำหรับผู้สูงอายุในด้านต่าง ๆ

5.2 มาตรการ

- 5.2.1 จัดให้มีศูนย์ Geriatric Studies เพื่อผลิตบุคลากรดูแลและรักษาผู้สูงอายุ เช่น แพทย์ พยาบาล นักสังคมสงเคราะห์ ผู้ดูแล ฯลฯ
- 5.2.2 จัดตั้งสถาบันเพื่อศึกษาและวิจัยด้าน Gerontology
- 5.2.3 มอบหมายให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องรายงานผลการดำเนินงานด้านต่าง ๆ สำหรับผู้สูงอายุเป็นประจำทุกปีต่อคณะรัฐมนตรี รวมทั้งจัดให้มีการประเมินผลการดำเนินงานจากหน่วยงานกลาง

6. ด้านกฎหมายและสวัสดิการผู้สูงอายุ

6.1 นโยบาย

เพื่อให้ความคุ้มครองด้านกฎหมายและสวัสดิการแก่ผู้สูงอายุ

6.2 มาตรการ

- 6.2.1 แก้ไขกฎหมายที่มีอยู่ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน
- 6.2.2 กำหนดให้มีบัตรประจำตัวผู้สูงอายุเพื่อให้ประโยชน์ในสิทธิพิเศษที่รัฐจะกำหนดให้มีขึ้น

การศึกษาเกี่ยวกับทัศนคติของบุคคลต่าง ๆ ที่มีต่อผู้สูงอายุ

เป็นความเชื่อทั่วไปมาเป็นเวลานานว่า ทัศนคติที่คนเรามีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่งจะเป็นดัชนีบ่งชี้พฤติกรรมของคนเราที่มีหรือปฏิบัติต่อสิ่งนั้นหรือบุคคลคนนั้น (Simmott, 1983) ดังที่ปรากฏในตาราง 2 จะเห็นว่าปัจจุบันในสังคมไทยของเรามีผู้สูงอายุอยู่ถึง 3.7 ล้านคน และมีแนวโน้มว่าจะเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ สิ่งที่ควบคู่ไปกับการเปลี่ยนแปลงทางประชากรศาสตร์ดังกล่าว คือ ผู้สูงอายุซึ่งมีจำนวนเพิ่มขึ้นนั้นต้องใช้ชีวิตด้วยตนเองโดยลำพังหรือไม่มีสภาพอยู่ในครอบครัวของลูก ๆ อย่างโดดเดี่ยว ซึ่งบ่อยครั้งได้กลายมาเป็นปัญหาทางสังคมจิตวิทยาและสุขภาพ สภาพการณ์เช่นนี้ก่อให้เกิดความจำเป็นที่สังคมจะต้องมีวิธีการจัดและดำเนินการเพื่อให้ผู้สูงอายุซึ่งเคยทุ่มเทสร้างสังคมบ้านเมือง และชาติมาในช่วงหนึ่งนั้นมีคุณภาพชีวิตในปัจจุบันวัยอย่างเหมาะสม การศึกษาเกี่ยวกับทัศนคติของคนที่มีต่อผู้สูงอายุในประเทศต่าง ๆ เป็นความสนใจของผู้ที่อยู่ในวงการการศึกษา สังคมศาสตร์ แพทย์ และอนามัย และอื่น ๆ เพราะบุคคลดังกล่าวมีบทบาทและหน้าที่ให้การศึกษา อบรม แนะนำ และเป็นผู้ที่จะคอยให้การดูแล ส่งเสริม สนับสนุน บำรุง บำบัด หรือรักษาผู้สูงอายุโดยตรง การศึกษาวิจัยในระยะหลัง ๆ เกี่ยวกับทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุสามารถแยกสรุปได้ดังต่อไปนี้

การศึกษาเกี่ยวกับบุคลากรทางการแพทย์

การศึกษาทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุของบุคคลทางการแพทย์ที่กระทำมากที่สุด ได้แก่ การศึกษาในหมู่พยาบาล ทั้งนี้อาจเพราะเป็นบุคคลที่มีงานในหน้าที่ที่ปฏิบัติส่วนหนึ่งเกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุในหลาย ๆ ด้าน ผลการวิจัยที่น่าสนใจพอสรุปและนำเสนอดังต่อไปนี้

กียัค และคณะ (Kiyak, H. et al., 1982) รายงานว่า ทัศนแพทย์ตามคลินิกเอกชนในรัฐวอชิงตัน สหรัฐอเมริกา มีการรับรู้ทั่วไปที่ไม่ถูกต้องเกี่ยวกับกระบวนการของการมีอายุ ทัศนแพทย์ที่มีประสบการณ์การทำงานนาน มีความคิดทั่วไปเกี่ยวกับแบบฉบับของการมีอายุ น้อยกว่าทัศนแพทย์ใหม่ ๆ นอกจากนี้ทัศนแพทย์ที่เห็นว่าผู้สูงอายุที่ดูแลรักษาสุขภาพของช่องปากดี มีทัศนคติต่อผู้สูงอายุในทางบวก เช่นเดียวกับนักวิชาการอีกมากมาย คณะนักวิจัยกลุ่มนี้เสนอว่า ในกระบวนการเรียนการสอนหรือการเตรียมทัศนแพทย์นั้น ควรมีการฝึกอบรมให้ความรู้ที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุด้วย

ราเคสกี และคณะ (Rakouski, W. et al., 1982) พบในนักศึกษาทันตภิบาลที่กำลังจะสำเร็จการศึกษาว่า ทัศนคติของนักศึกษากลุ่มดังกล่าวที่มีต่อผู้สูงอายุมีความหลากหลาย ไม่มีแบบฉบับที่แน่นอน และไม่มีเกณฑ์ใดที่จะใช้เป็นเครื่องทำนายทัศนคติได้ดี คณะนักวิจัยยังเสนอแนะว่า ในกระบวนการให้การศึกษา นั้นควรจะมีโครงการหรือโปรแกรมเพื่อเปลี่ยนทัศนคติที่ไม่ดีหรือในทางลบต่อผู้สูงอายุด้วย

เชฟเปอร์ด์ และเออร์วิน (Shepherd, M., and Erwin, G., 1983) ได้ศึกษาทัศนคติของนักศึกษาวิชาเอกเภสัชศาสตร์ ระดับปริญญาตรีที่มีต่อผู้สูงอายุ และรายงานว่านักศึกษาหญิงมีทัศนคติค่อนข้างไปในทางบวกมากกว่านักศึกษาชาย

ฟาเลย์ และเฟย์ (Farley, J.K. and Fay, P., 1983) ได้ศึกษาวิธีลดความเครียด ความว้าวุ่นใจของกลุ่มพยาบาลที่ต้องดูแลผู้สูงอายุ และเสนอแนะว่าสามารถลดความเครียดลงได้โดย 1) พยาบาลจะต้องรับรู้หรือยอมรับความรู้สึกของตนที่มีต่อผู้สูงอายุ 2) การพยายามเข้าใจถึงความเข้าใจผิดที่พวกคนมีต่อธรรมชาติของการมีอายุและผู้สูงอายุ และ 3) การสร้างทัศนคติที่ดีต่อผู้สูงอายุ

ไนท์ (Knight, B., 1986) ได้เปรียบเทียบทัศนคติของนักศึกษากายภาพบำบัดกับนักศึกษาทั่วไปที่มีต่อผู้สูงอายุ พบว่านักศึกษากายภาพบำบัดมีทัศนคติต่อผู้สูงอายุในทางบวกมากกว่านักศึกษาทั่วไป และยังรายงานอีกว่า ทัศนคติของนักศึกษากายภาพบำบัดนั้นมิได้ขึ้นอยู่กับการศึกษาที่สัมผัสกับผู้สูงอายุมากกว่านักศึกษาทั่วไปหรือความตั้งใจที่จะปฏิบัติหน้าที่ต่อผู้สูงอายุแต่อย่างใด

ไรมอนด์ (Raimond, J., 1988) ใช้ Semantic Differential Questionnaire เพื่อเปรียบเทียบทัศนคติระหว่างพยาบาลฝ่ายเด็กและสูตินรีเวช (จำนวน 35 คน) กับพยาบาลฝ่ายผู้ป่วยหนัก (จำนวน 48 คน) ในโรงพยาบาลแห่งหนึ่ง พบว่าทัศนคติของพยาบาลทั้งสองกลุ่มที่มีต่อผู้สูงอายุ

ไม่แตกต่างกัน และเอนเอียงไปในทางบวกทั้งสองกลุ่ม ในการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์โดยวิธี Pearson Product Moment Correlation Analysis พบต่อไปว่า อายุ ระดับการศึกษาและประสบการณ์ของพยาบาลไม่มีความสัมพันธ์กับระดับทัศนคติ (ซึ่งคิดเป็นคะแนนตัวเลข) จากข้อมูลที่ปรากฏ ทำให้ผู้วิจัยชุดดังกล่าวเกิดข้อสงสัยว่า โรงพยาบาลที่พยาบาลทำงานอยู่มีส่วนเกี่ยวข้องกับ การสร้างทัศนคติต่อผู้สูงอายุหรือไม่อย่างไร เรื่องนี้ น่าจะต้องมีการศึกษาวิจัยเพื่อหาคำตอบต่อไป

ด้วยแนวคิดที่ว่าผู้ช่วยพยาบาลต้องดูแลผู้สูงอายุใกล้ชิดกว่าพยาบาล ฮอยท์ (Hoyt, J., 1989) จึงได้ศึกษาทัศนคติของผู้ช่วยพยาบาลที่มีต่อผู้สูงอายุ (จำนวน 26 คน) โดยแบ่งผู้ช่วยพยาบาลออกเป็นกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง กลุ่มควบคุมกรอกแบบสอบถามของ "Kogan" (Kogan's Attitude Toward Old People Scale) ส่วนกลุ่มทดลองร่วมแสดงเกมสมมติเรื่อง "Into Aging" ตามด้วยการอภิปรายเรื่องความสูงอายุ และกรอกแบบสอบถามเช่นเดียวกับกลุ่มควบคุม การทดลองใช้เวลา 3 สัปดาห์ มีการกรอกแบบสอบถามดังกล่าวก่อนและหลังการทดลองทั้ง 2 กลุ่ม ผลการวิจัยพบว่า ทัศนคติของกลุ่มควบคุมที่มีต่อผู้สูงอายุเปลี่ยนไปทางบวกอย่างมากในช่วงสามสัปดาห์ ในขณะที่ทัศนคติของกลุ่มทดลองที่มีต่อผู้สูงอายุไม่แตกต่างไปจากเดิมในช่วงเวลาเดียวกัน แต่ข้อมูลป้อนกลับ (Feedback) จากกลุ่มทดลองคือมีความเห็นว่าการเข้าร่วมกิจกรรมทำให้เข้าใจสภาพการของการมีอายุเพิ่มมากขึ้นกว่าเดิม นอกจากนั้นผู้วิจัยยังรายงานอีกว่า ระดับทัศนคติไม่ได้รับอิทธิพลจากอายุ พื้นฐานของกลุ่มชน (คนฝรั่ง, ผิวดำ, เม็กซิกัน ฯลฯ) ระดับการศึกษา ความยาวนานของประสบการณ์การทำงานในสถานรับเลี้ยง คนสูงอายุ และการมีชีวิตอยู่หรือไม่อยู่ร่วมกับสมาชิกในครอบครัวหรือเพื่อนที่มีผู้สูงอายุมากกว่า 65 ปี โดยใช้แบบสอบถามเดียวกันและเกมสมมติเหมือนกันกับงานวิจัยของ ฮอยท์ เวอร์ท (Wirth, C., 1989) ศึกษาทัศนคติของนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 3 ที่มีต่อผู้สูงอายุ นักศึกษาพยาบาลจำนวน 11 คน ที่ทำการศึกษามีภูมิหลังทางสังคมที่ไม่เหมือนกัน คือเป็นคนอเมริกัน ผิวดำ ผิวดาว เม็กซิกันอเมริกัน และจาไมก้า ผลการเปรียบเทียบคะแนนทัศนคติระหว่างก่อนและหลังการเริ่มกิจกรรมเกมสมมติ พบว่าคะแนนทัศนคติหลังการร่วมกิจกรรมเกมสมมติสูงกว่าคะแนนช่วงก่อนการร่วมแสดงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นอกจากนั้นยังพบอีกว่า ทัศนคติไม่มีความสัมพันธ์กับภูมิหลังทางสังคม หรือ การได้สัมผัสกับผู้สูงอายุมาก่อนแต่อย่างใด แต่การวิจัยครั้งนี้ก็มีปัญหาเรื่องจำนวนของกลุ่มตัวอย่างซึ่งค่อนข้างน้อย

ลินเดนโครน่า (Lindencrona C., 1989) ศึกษาทัศนคติของพยาบาลในโรงพยาบาลกับพยาบาลที่ทำงานในสถานดูแลผู้สูงอายุในสวีเดน ได้สรุปว่าทัศนคติของพยาบาลที่มีต่อผู้สูงอายุเป็นไปในทางบวกเล็กน้อย ในกระบวนการให้การศึกษานักศึกษาพยาบาลควรต้องเน้นรายวิชาหรือโครงการเพื่อให้นักศึกษาพัฒนาทัศนคติในทางบวกที่มีผู้สูงอายุให้มากกว่าที่เป็นอยู่

โคเบย์ (Dobay, N.J., 1991) ได้ใช้ Kogan's Old People Scale สํารวจทัศนคติของผู้ช่วยพยาบาลที่มีต่อผู้สูงอายุในสถานรับเลี้ยงคนชราแห่งหนึ่งในรัฐเพนซิลวาเนีย สหรัฐอเมริกา พบว่าระยะเวลาของการทำงาน (คนเก่า-คนใหม่) ระบบการจัดการหรือความตั้งใจที่จะอยู่ทำงานต่อไปไม่มีอิทธิพลต่อทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุและแนะนำว่าทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุของผู้ช่วยพยาบาลนั้นมีความหลากหลาย ไม่มีรูปแบบที่แน่นอนเหมือนกันเสมอไป

มาร์คสตรอม (Markstrom, M.E., 1992) ศึกษาอิทธิพลของตัวแปรต่าง ๆ ที่มีต่อการมีทัศนคติต่อผู้สูงอายุของนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 4 จำนวน 202 คน จาก 6 มหาวิทยาลัยในรัฐมิชิแกน ผลการวิจัยที่ได้ทำให้ผู้วิจัยสรุปว่า อาจารย์ผู้สอนหรือการผลิตพยาบาลควรต้องทำการศึกษาวิจัยทัศนคติของนักศึกษาพยาบาลอยู่เสมอเพื่อให้นักศึกษาได้พัฒนาทัศนคติในทางบวกต่อผู้สูงอายุ นอกจากนั้นผู้วิจัยยังเสนออีกว่าควรจะมีการพิจารณาให้มีวิชาการศึกษาผู้สูงอายุ (Gerontology) ในหลักสูตรเพิ่มมากขึ้น

ซีเบอรัท (Siebert, B., 1993) ได้ทำการทดสอบสมมติฐานที่ว่า ผู้ช่วยพยาบาลซึ่งเข้าร่วมกิจกรรมเกมสมมติชื่อ "Into Aging" มีทัศนคติต่อผู้สูงอายุในทางบวกมากกว่าผู้ช่วยพยาบาลที่ไม่ได้ร่วมกิจกรรมดังกล่าว การวิจัยครั้งนี้ใช้แบบสอบถามของ Kogan (1961) ชื่อ Attitude Toward Old People Scale (KOP) ผู้ช่วยพยาบาลจำนวน 16 คน ได้ถูกแบ่งออกเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมจำนวนเท่า ๆ กัน ข้อมูลที่ได้แสดงให้เห็นว่าเกมสมมติดังกล่าวมิได้ทำให้ทัศนคติของผู้ช่วยพยาบาลที่เข้าร่วมโปรแกรมเป็นไปในทางบวกมากกว่าผู้ช่วยพยาบาลที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมอย่างไรก็ดีถึงแม้ว่าการวิจัยครั้งนี้มีข้อจำกัดที่ว่า กลุ่มตัวอย่างมีจำนวนน้อยจึงอาจเป็นการยากที่จะสรุปได้อย่างมั่นใจในผลการศึกษาดังนี้ ซึ่งเช่นเดียวกับผลการวิจัยของเวอร์ท ดังได้กล่าวแล้ว

แมคแคน (McCann, S., 1993) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุกับตัวแปรอื่น ๆ ได้แก่ 1) การได้ศึกษาวิชาการพยาบาลผู้สูงอายุ และประสบการณ์ในการพยาบาลผู้สูงอายุ 2) ความสนใจในเนื้อหาของสาระของการพยาบาลผู้สูงอายุ และ 3) ความพึงพอใจในการสอนในคลินิก ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 36 คน เป็นอาจารย์ที่สอนในโปรแกรมระดับอนุปริญญาทางการพยาบาล โปรแกรมหนึ่ง แบบสอบถามที่ใช้ ได้แก่ แบบสอบถามชื่อ Rosencranz and McNevin Aged Semantic Attitude (เรียกย่อ ๆ ว่า ASD) รวมกับข้อคำถามที่แมคแคนสร้างขึ้นอีก 7 คำถาม ผลการวิจัยที่สำคัญคือ การค้นพบว่า ทัศนคติของนักศึกษาพยาบาลที่มีต่อผู้สูงอายุของผู้กรอกแบบสอบถาม โดยเฉลี่ยจะอยู่ตั้งแต่ในทางลบเล็กน้อย จนถึงในทางบวกเล็กน้อย

โอเกิลสบี (Oglesby, R., 1993) ได้ศึกษาเปรียบเทียบทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุของนักศึกษาพยาบาลที่ออกฝึกประสบการณ์ทางคลินิกครั้งแรกในสถานเลี้ยงผู้สูงอายุ และในโรงงานโดยใช้แบบสอบถาม Kogan's Attitude Toward Old People Scale ผลการวิจัยพบว่า โดยทั่วไปแล้ว

ทัศนคติของนักศึกษาที่มีต่อผู้สูงอายุเป็นไปในทางบวกเพิ่มขึ้น อายุของนักศึกษามีความสัมพันธ์ในทางบวกกับความตั้งใจที่จะออกไปทำงานกับผู้ปวยสูงอายุ การเรียนการสอนเกี่ยวกับผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์กับทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุ นักศึกษาผู้ซึ่งเคยมีประสบการณ์ทางคลินิกในการเลี้ยงดูผู้สูงอายุมีความตั้งใจที่จะทำงานกับผู้สูงอายุเมื่อสำเร็จการศึกษา มากกว่านักศึกษาที่ฝึกประสบการณ์ทางคลินิกในโรงพยาบาล การค้นพบที่น่าสนใจอีกอย่างหนึ่ง คือ ก่อนที่นักศึกษาทั้งสองกลุ่มจะออกฝึกประสบการณ์ภาคคลินิคนักศึกษาร้อยละ 66 (จำนวน 102 คน) มีความตั้งใจที่จะทำงานกับผู้สูงอายุเมื่อสำเร็จการศึกษา แต่ภายหลังการฝึกประสบการณ์ภาคคลินิกแล้วมีนักศึกษาเพียงร้อยละ 36 (จำนวน 56 คน) เท่านั้นที่ยังตั้งใจที่จะทำงานกับผู้สูงอายุ ปรากฏการณ์เช่นนี้ทำให้น่าคิดว่า การดูแลผู้สูงอายุในอนาคตโดยพยาบาลนั้นเป็นเรื่องที่น่าเป็นห่วง

การศึกษาแก่นักเรียนหรือเยาวชน

การศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ในประเทศไทยมิได้กระทำมากดังเช่นในต่างประเทศ อย่างไรก็ตามก็ได้มีการวิจัยในอดีตที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยครั้งนี้ 2-3 เรื่อง ซึ่งขอนำเสนอต่อไปนี้

ซีเฟลท์ และศรีเรือน แก้วกังวาล (Seefeldt, C. and Keawkangwal, S., 1986) ซึ่งได้ศึกษาทัศนคติของเด็กไทยทั้งที่อาศัยอยู่ในเมืองและชนบท 300 คน ที่มีต่อผู้สูงอายุ ผลการศึกษาพบว่าทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุของเด็กทั้งในเมืองและชนบทไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาจากการได้อยู่ร่วมหรือสัมผัสกับผู้สูงอายุ ความรู้และความรู้สึกของเด็กในเมืองเข้าใจในธรรมชาติของการมีอายุในทางบวกมากกว่าเด็กชนบท ผู้วิจัยได้สรุปว่า เด็กไทยมองคนหนุ่มสาวในทางบวกมากกว่าผู้สูงอายุ

ศิริวรรณ ศิริบุญ (ศิริวรรณ ศิริบุญ, 2536) ได้ศึกษาข้อเท็จจริงและทัศนคติเกี่ยวกับการเลี้ยงดูและการดูแลผู้สูงอายุของคนหนุ่มสาวไทยที่มีอายุระหว่าง 15-44 ปี จำนวน 2,113 คน ข้อค้นพบที่น่าสนใจอย่างหนึ่งคือ คนหนุ่มสาวยังมีความเป็นห่วง เรื่องสภาพความเป็นอยู่และสถานภาพทางสังคมของผู้สูงอายุ ซึ่งคนหนุ่มสาวมากกว่าครึ่งหนึ่งของจำนวนที่ศึกษาต้องการให้มีการดำเนินงานเพื่อผู้สูงอายุในรูปของสวัสดิการเต็มรูป โดยเกือบทั้งหมดยินดีที่จะมีส่วนช่วยให้เงินสมทบการดำเนินงานเพื่อจัดสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุ ทั้งนี้โดยเฉพาะอย่างยิ่งสวัสดิการด้านการรักษาพยาบาลและที่อยู่อาศัย นอกจากนี้สิ่งที่น่าสนใจอีกอย่างหนึ่ง คือ การค้นพบว่าพฤติกรรมและทัศนคติเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุของคนหนุ่มสาวไทยจะผันแปรไปตามปัจจัยต่าง ๆ เป็นจำนวนมากทั้งอายุ เพศ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ การเป็นกำลังสำคัญในการหาเลี้ยงคนในครอบครัว เขตที่พักอาศัย และภาค โดยปัจจัยต่าง ๆ เป็นสิ่งสนับสนุนซึ่งกันและกัน อย่างไรก็ตามก็ตีระดับการศึกษาและเขตที่อยู่อาศัย (เมือง-ชนบท) มีบทบาทสำคัญกว่าปัจจัยอื่น ๆ ในความแตกต่างของพฤติกรรมและทัศนคติของคนหนุ่มสาวที่มีต่อการดูแลผู้สูงอายุ

ศิริวรรณ ศิริบุญ และมาลินี วงษ์สิทธิ์ (ศิริวรรณ ศิริบุญและมาลินี วงษ์สิทธิ์, 2535) ได้สัมภาษณ์ผู้สูงอายุและคนหนุ่มสาวในกรุงเทพมหานครเพื่อศึกษาข้อเท็จจริงและทัศนคติของผู้สูงอายุและคนหนุ่มสาวที่มีต่อบทบาททางเศรษฐกิจและสังคมของผู้สูงอายุ ในส่วนของคนหนุ่มสาว (จำนวน 499 คน อายุระหว่าง 15-44 ปี) นั้น ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 61) เป็นหญิง ประมาณเกือบครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 47) ของคนหนุ่มสาวทั้งหมดไม่ได้ประกอบอาชีพ ผลการวิจัยพบว่าคนหนุ่มสาวมีทัศนคติว่า ผู้สูงอายุเป็นผู้ที่ยังมีคุณประโยชน์ โดยเห็นว่ายังสามารถทำประโยชน์ให้แก่สังคมส่วนรวมได้ แม้คนส่วนใหญ่จะระบุว่า เป็นกิจกรรมทาง “ศาสนา” นอกจากนั้นคนหนุ่มสาวยังเห็นว่า ผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่สามารถเป็นตัวอย่างที่ดีที่จะให้การอบรมคนรุ่นหลังได้ และเห็นว่าผู้สูงอายุเป็นเสมือน “คลังปัญญา” ในหลายเรื่อง และคนหนุ่มสาวไม่มีทัศนคติที่จะต่อต้านไม่ให้ผู้สูงอายุเข้าไปมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม

นภาพร ชโยวรรณ (นภาพร ชโยวรรณ, 2535) ได้ศึกษาการอุปถัมภ์เกื้อหนุนบิดา มารดา และทัศนคติเกี่ยวกับผู้สูงอายุของคนหนุ่มสาวไทย ในจำนวนกลุ่มตัวอย่าง 2,113 คน ร้อยละ 75 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา และร้อยละ 4 จบการศึกษาระดับอุดมศึกษาหรือสูงกว่า ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 94) นับถือศาสนาพุทธ มีภูมิลำเนาที่กระจายไปทุกภาคของประเทศ สถานภาพสมรสยังเป็นโสดประมาณหนึ่งในสาม ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 68) ทำงานในภาคเกษตรกรรมและร้อยละ 82 อาศัยอยู่ในชนบท ผลการวิจัยพบว่าคนหนุ่มสาวเห็นว่าบิดามารดาหวังพึ่งพาตนเองยามสูงอายุ ขณะเดียวกันตนก็หวังพึ่งพาบุตรเมื่อเข้าสู่ในวัยสูงอายุ ซึ่งการค้นพบดังกล่าวทำให้ นภาพร ชโยวรรณ เชื่อว่าค่านิยมและบรรทัดฐานเกี่ยวกับหน้าที่ของบุตรในการดูแลบิดามารดาสูงอายุ น่าจะยังคงอยู่อย่างมั่นคงในสังคมไทยในอนาคตแต่ก็เป็นที่น่าสังเกตและทำทนายว่า ปัจจุบันและอนาคตคนหนุ่มสาวไทยได้ผละออกจากอาชีพภาคเกษตรกรรมมาทำงานในภาคอุตสาหกรรมมากขึ้นและมีโอกาสทางการศึกษามากขึ้น ค่านิยมและบรรทัดฐานดังกล่าวจะได้รับผลกระทบอย่างไร เพราะค่านิยมซึ่งหมายถึงสิ่งที่คนสนใจมีความต้องการที่จะปฏิบัตินั้นถูกค้นพบก่อนหน้านี้นี้ในกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มัธยมศึกษาปีที่ 6 และนักศึกษาระดับปริญญาตรีปี 4 ว่า ในบางรายการ เช่น ความเคารพเชื่อฟัง ความกตัญญู ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่างท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางสังคมทั้งระดับการศึกษาและเพศ (จงเงิน บุญวัง, 2532) นอกจากนั้นเอกสารกรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (กรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2525) ยังระบุว่า ค่านิยม (ซึ่งถึงแม้ว่าจะไม่ใช่ทัศนคติแต่ก็เกี่ยวข้องและมีผลซึ่งกันและกัน) เกี่ยวกับการเคารพกราบไหว้ผู้อาวุโสกว่า และความเอื้ออาทรต่อกันของคนไทยเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมากเช่นเดียวกับการศึกษาเรื่อง “ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อสังคมและวัฒนธรรม : กรณีศึกษาจังหวัดเชียงใหม่” ที่พบว่า ค่านิยมในด้านการเคารพผู้อาวุโสมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางลบมากในเขตเมืองเมื่อเทียบกับเขตนอกเมือง ในขณะเดียวกับ สุธีรา น้อยจันทร์ (สุธีรา น้อยจันทร์, 2530 และ วีรสิทธิ์ สิทธิไตรย์และโยธิน แสงวงศ์ (วีรสิทธิ์ สิทธิไตรย์และโยธิน แสงวงศ์, 2530) ก็มีข้อมูลจาก

การศึกษาวิจัยว่าค่านิยมในเด็กและคนหนุ่มสาวไทยเกี่ยวกับการเคารพเชื่อฟังผู้สูงอายุลดถอยหรือเสื่อมลงไป จนทำให้ผู้วิจัยดังกล่าวได้ให้ข้อเสนอแนะว่ารัฐบาลควรจะต้องใช้กระบวนการทางการศึกษาเพื่อแก้ไข ปลูกฝังให้เยาวชนตั้งแต่วัยเด็ก รู้จักเคารพเชื่อฟัง เห็นคุณค่าของการมีอายุ สร้างทัศนคติที่ดีต่อผู้สูงอายุ ทั้งในหลักสูตรระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษา ผลการศึกษาวิจัยต่าง ๆ ส่อให้เห็นว่า ค่านิยมและทัศนคติของคนไทยมีการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคมที่สังคมจะต้องรับรู้และหาทางแก้ไขปลูกฝังเพื่อป้องกันมิให้ค่านิยมและทัศนคติในส่วนที่ดีงามของไทยต้องสูญหายไปโดยไม่จำเป็นกับความเจริญก้าวหน้าทางศาสตร์และเทคโนโลยีสาขาต่าง ๆ

ดูเหมือนว่าทัศนคติ ความคิดเห็น หรือค่านิยมของคนหนุ่มสาวไทยที่มีต่อผู้สูงอายุ โดยรวม ๆ ยังเป็นไปในทางบวก ผู้สูงอายุถูกมองว่าเป็นผู้ที่ ยังมีคุณค่า เป็นเสมือน "คลังปัญญา" ในสังคม ควรได้รับการจัดสวัสดิการต่าง ๆ และควรได้รับการดูแลจากบุตรเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ

บารานาวสกี (Baranowsky, M., 1982) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความบ่อย (ความถี่) ของการได้สัมผัสผู้สูงอายุ (ปู่ ย่า ตา หรือยาย) กับทัศนคติของเด็กที่มีต่อผู้สูงอายุ ยังได้ข้อมูลที่ไม่ชัดเจน ทำให้บารานาวสกีสนใจศึกษาด้านการสัมผัสกับปู่ ย่า ตา หรือยายแบบใดจะเป็นเครื่องทำนายทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุเมื่อเด็กเจริญเติบโตเป็นวัยรุ่น จากการใช้แบบสอบถามที่บารานาวสกีได้สร้างขึ้นและให้เด็กนักเรียนระดับมัธยม (จำนวน 39 คน) ได้กรอกแบบสอบถามนั้น ผลการวิจัยพบว่า ปู่ ย่า ตา หรือยายเป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์ระหว่างพ่อ แม่ และลูก โดยการเล่าให้ลูก หลานฟังเกี่ยวกับพฤติกรรมและหรือลักษณะของพ่อแม่สมัยที่ยังมีอายุน้อยอยู่ นอกจากนี้ ปู่ ย่า ตา หรือยายยังมีบทบาทสำคัญในการสอนหลาน ๆ ให้มีทักษะต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิต และการใช้เวลาว่าง-งานอดิเรก และกีฬา เป็นต้น ผู้วิจัยดังกล่าวสรุปว่า "คุณภาพ" ของการสัมผัสกับ ปู่ ย่า ตา หรือยายเป็นตัวแปรสำคัญที่จะใช้ทำนายทัศนคติของเด็กเมื่อพวกเขาเจริญเติบโตถึงวัยรุ่น ในขณะที่ความคุ้นเคย (ซึ่งอาจไม่เป็นประสบการณ์ที่ดีเสมอไป) กับปู่ ย่า ตา หรือยายเพียงอย่างเดียว ไม่มีอิทธิพลต่อทัศนคติของเด็กที่มีต่อผู้สูงอายุหรือเข้าสู่วัยเดียวกัน

ฟิลเมอร์ (Filmer, H.T., 1983) ได้ศึกษาทัศนคติของเด็กชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 5 และ 6 (จำนวน 144 คน) ที่มีต่อผู้สูงอายุ พบว่าเด็ก ๆ มีความเชื่อหรือทัศนคติต่อผู้สูงอายุที่เป็นแบบฉบับ ซึ่งถูกวางรากฐานของแบบฉบับจากการดูรายการโทรทัศน์หรืออ่านหนังสือ ผู้สูงอายุถูกตีค่า (rate) ในทางลบในเรื่องที่เป็นความรู้สึกนึกคิด เช่น ซิมเสรว้า ไม่น่ารัก ไม่เป็นมิตร เป็นต้น การวิจัยครั้งนี้ ส่อให้เห็นว่า การที่เด็กขาดการสัมผัสกับผู้สูงอายุทำให้เด็กเกิดความรู้สึกที่อึดอัดทางสังคม ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่สังคมจะต้องหาทางให้เด็กได้สร้างทัศนคติที่ถูกต้องกับผู้สูงอายุด้วยการให้พวกเขาได้มีโอกาสเรียนรู้เกี่ยวกับอารมณ์หรือกระบวนการมีอายุ และได้สัมผัสกับผู้สูงอายุให้มากขึ้น

ซินนอต และคณะ (Sinnott, J.D. et al., 1993) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมของนักศึกษาที่แสดงออกต่อผู้สูงอายุกับทัศนคติ ผู้รับการศึกษาเป็นนักศึกษาชายและหญิง

174217

365.26

๙ ๗๕๔ ๗

๑.3

(จำนวน 105 คน) ผลการวิจัยยืนยันสมมติฐานที่ว่า นักศึกษาที่มีทัศนคติในทางบวกต่อผู้สูงอายุมีการปฏิบัติต่อผู้สูงอายุในทางบวกมากกว่าผู้ที่มีทัศนคติในทางลบ นอกจากนี้ยังพบอีกว่า ยิ่งนักศึกษาปฏิบัติในทางบวกมากก็ยิ่งจะมีทัศนคติในทางบวกต่อผู้สูงอายุมากขึ้นตามไปด้วย

ในการศึกษาเพื่อเปรียบเทียบภูมิหลังทางสังคมของเด็กกว่า มีอิทธิพลต่อทัศนคติของเด็กต่อผู้สูงอายุอย่างไร ซีเฟลด์ (Seefeldt, C., 1984) รายงานว่าเด็กชาวออสเตรีย ปารากวัย และออสเตรเลียมีทัศนคติต่อผู้สูงอายุในทางบวกน้อยกว่าเด็กชาวอเมริกันที่อาศัยอยู่บนผืนแผ่นดินใหญ่

อัลเลน และคณะ (Allen, S. et al., 1986) พบว่า ทัศนคติในทางลบที่มีต่อผู้สูงอายุของเด็กนักเรียนปัญญาลิส เกรด. 8 (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2) จำนวน 49 คน ลดลงภายหลังจากให้เด็กและผู้สูงอายุได้ร่วมในกิจกรรมกลุ่มเข้าปฏิบัติการด้วยการพูดคุย สัมภาษณ์ และกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์อื่น ๆ

โดกา (Doka, K., 1986) ก็ค้นพบในลักษณะเดียวกับอัลเลนและคณะว่า เด็กวัยรุ่นที่ได้สัมผัสกับผู้สูงอายุด้วยการพูดคุย สัมภาษณ์กับผู้สูงอายุนั้น ได้แสดงความชื่นชอบกลุ่มผู้สูงอายุที่เด็กดังกล่าวได้สัมภาษณ์ แต่กิจกรรมดังกล่าวไม่ได้ทำให้ความเชื่อ ทัศนคติของพวกเขาเด็กดังกล่าวที่มีต่อผู้สูงอายุเปลี่ยนแปลงไป แต่การศึกษาในผู้ใหญ่วัยกลางคนโดยกลาส และน็อต (Glass, J.C. and Knott, E., 1982) พบว่าภายหลังจากการร่วมในโปรแกรมการประชุมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับธรรมชาติของการมีอายุ ทำให้ทัศนคติของกลุ่มทดลองเปลี่ยนไปในทางบวกมากขึ้น

แมคกวายร์ (McGuire, S., 1986) เสนอว่าการให้การศึกษาเกี่ยวกับธรรมชาติของการมีอายุควรเริ่มตั้งแต่ชั้นเด็กเล็กและอนุบาลศึกษาและมีอย่างต่อเนื่องจนถึงระดับอุดมศึกษา

เมอร์ฟี-รัสเซล และคณะ (Murphy-Russell, s. et al., 1986) ได้ศึกษาเทคนิควิธีการเปลี่ยนทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา และรายงานว่เทคนิควิธีที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของคนกลุ่มดังกล่าวได้ดีที่สุด คือ การได้จัดกิจกรรมให้นักศึกษาได้สัมผัสกับผู้สูงอายุโดยตรง

ครีเมอร์ (Kremer, J.F., 1988) ศึกษาผลของการได้มาซึ่งข้อมูลในทางลบที่มีต่อทัศนคติของนักศึกษาระดับปริญญาตรี (จำนวน 30 คน) ที่มีต่อผู้สูงอายุ พบว่าข้อมูลในทางลบเกี่ยวกับการเงินไม่มีอิทธิพลต่อทัศนคติของนักศึกษาที่มีต่อผู้สูงอายุ แต่ลดความรู้สึกที่ดีที่มีต่อการมีอายุสูงขึ้นของพวกเขาในอนาคต ภายหลังจากการได้ข้อมูลในทางลบแล้ว การได้ข้อมูลเกี่ยวกับธรรมชาติของการมีอายุ ทำให้นักศึกษากลุ่มนี้มีความรู้สึกที่ดีขึ้นเกี่ยวกับการมีอายุเพิ่มขึ้นของพวกเขา

บราเรน (Braren, K., 1988) ศึกษาความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติของการมีอายุและทัศนคติของเด็กวัยรุ่น (จำนวน 92 คน) ที่มีต่อผู้สูงอายุ โดยใช้ Kogan's Old People Scale และ Palmer's Facts on Aging Quiz ผลการวิจัยพบว่าเด็กวัยรุ่นกลุ่มดังกล่าวมิได้ขาดความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติของการมีอายุและผู้สูงอายุ ทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุมีตั้งแต่เฉย ๆ จนถึงในทางบวก เด็กวัยรุ่นที่มีผู้สูงอายุร่วมอาศัยอยู่ด้วยในบ้าน มีทัศนคติในทางลบต่อผู้สูงอายุมากที่สุด ผู้ที่มีความเกรงกลัวหรือ

มีความรู้สึกที่ไม่ดีต่อการมีอายุมากขึ้น เป็นเพราะขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติของการมีอายุเป็นสำคัญ ผู้วิจัยเสนอแนะว่าควรจัดให้มีโปรแกรมสำหรับคนต่างวัยจะช่วยลดความเกรงกลัวเกี่ยวกับการมีอายุและช่วยกระชับความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างคนต่างวัย

โดนอร์ฟิโอ (Donorfio, L., 1991) ได้ศึกษาเด็กเกรด 3, 5 และ 7 (ป.3, ป.7 และ ม.1 ตามลำดับ) จำนวน 162 คน โดยการสัมภาษณ์และให้วาดรูป “คนอายุน้อย” และ “คนสูงอายุ” หลักฐานจากการวาดแสดงให้เห็น (โดยไม่มีข้อสรุปใดใด) ว่า โดยรวม ๆ แล้วเด็กทุกระดับชั้นปีทัศนคติต่อผู้สูงอายุทั้งในทางบวกและลบมากกว่าร้อยละ 50 ของเด็กทุกระดับชั้น เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นผู้ที่ขอให้ความช่วยเหลือ มีความเป็นมิตร นิสัยดี และเป็นคนดี ในขณะที่ความคิดเห็นของเด็กกลุ่มเดียวกันที่มีต่อ “คนอายุน้อย” มีเพียงสุขภาพสมบูรณ์-แข็งแรง ร้อยละ 60-70 ของเด็กทุกระดับชั้นไม่ค่อยชอบที่ “มีอายุสูงขึ้น” ทั้งนี้โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กชาย สิ่งที่น่าสนใจอีกอย่างหนึ่ง คือ ภาพ “คนอายุน้อย” ที่พวกเขาวาดขึ้น ร้อยละ 70 เป็นเพศเดียวกับผู้วาดและภาพ “คนอายุมาก” ก็เป็นเพศตรงข้ามกับผู้วาดร้อยละ 70 นอกจากนั้นภาพวาด “คนอายุมาก” มักมีขนาดเล็กกว่าภาพวาดของ “คนอายุน้อย”

ชิน (Shin, E. S.K., 1991) ศึกษาทัศนคติของคนหนุ่มสาวชาวเกาหลีใต้ (อายุระหว่าง 27-34 ปี) จำนวน 80 คน ที่มีต่อสถานภาพ ข้อผูกพันที่จะต้องดูแลผู้สูงอายุ ผลการวิจัยพบว่า

- 1) คนหนุ่มสาวชาวเกาหลีใต้ มีความรู้ ความเข้าใจในธรรมชาติของการมีอายุและผู้สูงอายุ
- 2) คนหนุ่มสาวกลุ่มดังกล่าวยังมีความเชื่อตามประเพณีที่ว่า ผู้สูงอายุต้องได้รับการดูแลจากลูกหลาน
- 3) สังคมเกาหลีใต้ยังขาดการจัดการที่ดีเพื่อให้สถานภาพของผู้สูงอายุชาวเกาหลีใต้ดีขึ้น
- 4) คนหนุ่มสาวเห็นว่าถึงแม้จะมีช่องว่างระหว่างวัย (generation gap) ระหว่างพ่อ แม่ และผู้สูงอายุแล้ว แต่ก็รายงานว่าไม่มีความขัดแย้งกับผู้สูงอายุ และความสัมพันธ์ระหว่างคนหนุ่มสาวกับพ่อแม่จัดอยู่ในขั้น “ใกล้ชิด”

อดัม (Adams, J.E., 1992) ศึกษาทัศนคติของเด็กนักเรียนเกรด 5 และ 6 (ป.5 และ 6) ในเขตพื้นที่ Long Island ของนครนิวยอร์ก ด้วยการให้เข้าเยี่ยมชมสถานเลี้ยงผู้สูงอายุแล้ว ๆ หมู่บ้าน และวัดทัศนคติของเด็กโดยใช้แบบสอบถาม Children's Attitude Toward The Elderly (CATE) ผลการวิจัยพบว่า เด็กนักเรียนที่ได้เยี่ยมชมสถานที่เลี้ยงผู้สูงอายุ มีทัศนคติในทางบวกต่อผู้สูงอายุมากกว่าเด็กนักเรียนที่ไม่ได้เยี่ยมชมสถานที่ดังกล่าว และการได้สัมผัสกับผู้สูงอายุอาจช่วยสลายความเชื่อในทางไม่ดี และพัฒนาทัศนคติในทางบวกต่อธรรมชาติของการมีอายุ และผู้สูงอายุได้

ฮาสติงส์ (Hastings, K.L., 1992) ศึกษาผลของการเข้าร่วมกิจกรรมของเด็กกับผู้สูงอายุในเด็กก่อนวัยเรียนจำนวน 41คน ในรัฐเท็กซัส สหรัฐอเมริกา ข้อมูลที่รวบรวมได้แสดงให้เห็นว่าการเข้าร่วมกิจกรรมเป็นเวลา 8 สัปดาห์ ทำให้เด็กมีทัศนคติในทางบวกต่อผู้สูงอายุ ผลการวิจัยครั้งนี้

ชี้ให้เห็นว่า ครู และนักการศึกษาอื่น ๆ ควรใช้ประโยชน์จากผู้สูงอายุเพื่อให้เป็นประโยชน์ในชั้นเรียน (เป็นแหล่งความรู้)

โคเฮน (Cohen, G., 1993) ศึกษาทัศนคติของเด็กนักเรียนชาวยิว (จำนวน 62 คน) ที่มีต่อผู้สูงอายุ ข้อมูลที่ได้แสดงให้เห็นในหลายประเด็น ดังนี้

1. เด็กมีความคิดเห็นในทางลบต่อ “ความแก่”
2. ทัศนคติของเด็กโดยรวม ๆ ที่มีต่อผู้สูงอายุเป็นไปในทางบวก
3. การได้สัมผัสกับผู้สูงอายุบ่อย ๆ มีความสัมพันธ์ในทางบวกกับทัศนคติในทางบวกต่อผู้สูงอายุ ทั้งนี้โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเด็กนักเรียนหญิง

4. การเรียนในโรงเรียนราษฎร์ที่มีพื้นฐานเน้นทางศาสนา (Religious School) บวกกับการที่เด็กได้สัมผัสกับผู้สูงอายุทำให้เด็กมีทัศนคติในทางบวกต่อผู้สูงอายุ

ผลการวิจัยครั้งนี้ทำให้เกิดแนวความคิดว่า ขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมอย่างเดียวกันได้เป็นเครื่องประกันว่า จะทำให้คนเกิดทัศนคติในทางบวกหรือลบต่อผู้สูงอายุ การพัฒนาทัศนคติของเด็กอาจต้องใช้กระบวนการทางการศึกษาเข้ามาเกี่ยวข้อง

วิธีการ

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง (จำนวน 1,440 คน) เป็นนักเรียนที่ศึกษาอยู่ระหว่างชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 ที่โรงเรียนมัธยมหลัก 3 จังหวัด ในเขตพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก ได้แก่ ชลบุรี ฉะเชิงเทรา และระยอง ชั้นละ 80 คน (ชาย 40 คน หญิง 40 คน) โดยอาศัยวิธีการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม จากจำนวนห้องเรียนของแต่ละระดับชั้น และสุ่มแบบรายบุคคลตามเลขประจำตัวของนักเรียนในแต่ละกลุ่มที่สุ่มได้ ดังนั้นในแต่ละจังหวัดจึงมีกลุ่มตัวอย่างจำนวนจังหวัดละ 480 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้สำหรับเก็บข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม “The Aging Semantic Differential-ASD” ของ Rosencranz and McNevin (1969) แปลเป็นภาษาไทย และให้คณะผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบการแปล คำถามมีทั้งหมด 32 ข้อ มีตัวเลขให้เลือกตอบระหว่าง 1-7 (ภาคผนวก)

วิธีการเก็บข้อมูล

ผู้วิจัยเดินทางไปนัดหมายกลุ่มตัวอย่าง และเก็บข้อมูลตามโรงเรียนต่าง ๆ ด้วยตนเอง ช่วงของการเก็บข้อมูลทั้งหมดใช้เวลา 3 สัปดาห์

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. หาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของทัศนคติ แยกตามรายชื่อของกลุ่มตัวอย่างรวมทั้งหมด (ปรากฏในตาราง 4 และกราฟ 1) แยกตามเพศชาย-หญิง (ตาราง 5 กราฟ 2) แยกตามระดับชั้นเรียนรวมชาย-หญิง (ตาราง 6 กราฟ 3) แยกตามระดับชั้นและเพศ (ตาราง 7 กราฟ 4-9)
2. หากความแตกต่างในทัศนคติเป็นรายชื่อระหว่างเพศ (ชาย-หญิง) โดยใช้ t-test และระหว่างชั้นเรียน (ม.1-2-3-4-5-6) โดยใช้ ONE WAY ANOVA และ L.S.D. (Least Significant Difference)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

จำนวนของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 1,440 คน เรียนอยู่ระหว่างชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 อายุระหว่าง 13-18 ปี เป็นชาย 720 คน และหญิง 720 คน มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดฉะเชิงเทรา ชลบุรี ระยองจังหวัดละ 480 คน รายละเอียดต่าง ๆ ปรากฏในตาราง 3

ตาราง 8 จำนวนกลุ่มตัวอย่าง (N = 1,440) จำแนกตามระดับชั้น อายุ เพศ และจังหวัด

ชั้น	อายุเฉลี่ย (ปี)	เพศ	จำนวนในแต่ละจังหวัด			รวม
			ฉะเชิงเทรา	ชลบุรี	ระยอง	
ม.1	13	ชาย	40	40	40	120
		หญิง	40	40	40	120
ม.2	13	ชาย	40	40	40	120
		หญิง	40	40	40	120
ม.3	13	ชาย	40	40	40	120
		หญิง	40	40	40	120
ม.4	13	ชาย	40	40	40	120
		หญิง	40	40	40	120
ม.4	13	ชาย	40	40	40	120
		หญิง	40	40	40	120
ม.6	13	ชาย	40	40	40	120
		หญิง	40	40	40	120
รวม			480	480	480	1,440

ตาราง 4 ทักษะจิตของกรุปตัวอย่างทั้งหมด (N = 1,440) ที่มีต่อผู้สูงอายุ แยกตามรายชื่อ

ความหมายของตัวเลขที่บ่งชี้ค่า \bar{X}

จ้าวซ้าย = ทักษะจิตในทางบวก

จ้าวขวา = ทักษะจิตในทางลบ

1 = เห็นด้วยกับจ้าวซ้ายมากที่สุด

5 = เห็นด้วยกับจ้าวขวาก่อนข้างน้อย

2 = เห็นด้วยกับจ้าวซ้ายก่อนข้างมาก

6 = เห็นด้วยกับจ้าวขวาก่อนข้างมาก

3 = เห็นด้วยกับจ้าวซ้ายก่อนข้างน้อย

7 = เห็นด้วยกับจ้าวขวามากที่สุด

4 = เลข ๆ หรือทั้งสองจ้าวพอ ๆ กัน

จ้าวซ้าย ทักษะจิตในทางบวก	จ้าวขวา ทักษะจิตในทางลบ	\bar{X}	S.D.
1. เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่	เห็นแก่ตัว	2.50	1.34
2. น่ารัก	น่าเกลียด	3.09	1.30
3. ให้ความร่วมมือดี	ไม่ให้ความร่วมมือ	3.36	1.55
4. มองโลกในแง่ดี	มองโลกในแง่ร้าย	3.58	1.70
5. รู้จักผ่อนหนักผ่อนเบา	เผด็จการ	3.40	1.80
6. มีความหวัง	สิ้นหวัง/ซึมเศร้า	3.64	1.78
7. มีความสุข	ไม่มีความสุข	3.36	1.43
8. มีความเป็นมิตร	ไม่มีความเป็นมิตร	2.28	1.42
9. สะอาด/เรียบร้อย	ไม่สะอาด/ไม่เรียบร้อย	2.91	1.58
10. เชื่อถือได้	ไม่น่าไว้วางใจ	2.40	1.40
11. อคต	ไม่อคต	3.19	1.71
12. ตบถุคนตาม/ไม่รำเริง	ไม่ตบถุคนตาม/ไม่รำเริง	3.96	1.60
13. ขรรคมดา ๆ	แปลก ๆ	3.26	1.64
14. มีชีวิตชีวา	ไม่มีชีวิตชีวา	3.65	1.60
15. ทันสมัย	โบราณ	5.44*	1.52
16. ยังทำประโยชน์ไว้ อีกมาก	ทำประโยชน์อะไรไม่ไว้ อีกแล้ว	2.57	1.42
17. ไม่ชอบอยู่เฉย ๆ	ชอบอยู่เฉย ๆ	2.48	1.69
18. แข็งแรง	อ่อนแอ	3.99	1.83
19. สุขภาพดี	สุขภาพไม่ดี	4.09	1.78
20. กระฉับกระเฉง ว่องไว	เชื่องช้า อืดอาด	4.65*	1.56
21. ยังตั้งความหวังในสิ่งต่าง ๆ	ไม่ตั้งความหวังใด	3.33	1.60
22. หัวสมัยใหม่	อนุรักษ์นิยม	5.37*	1.37
23. ไม่ก้าวร้าว	ก้าวร้าว	2.91	1.51
24. เสมอดค้น เสมอปลาย	ไม่เสมอดค้น ไม่เสมอปลาย	3.31	1.69
25. พึ่งตนเองได้	พึ่งพาคคนอื่น	3.78	1.73
26. ร่าเริง	ยากจน	3.94	1.19
27. มีความรู้สึกมั่นคง	มีความรู้สึกไม่มั่นคง	3.82	1.63
28. พึ่งพอใจ	ไม่พึ่งพอใจ	3.41	1.49
29. จัดระบบสิ่งต่าง ๆ ดี	จัดระบบสิ่งต่าง ๆ ไม่ดี	3.35	1.50
30. เชื่อมมั่นในตนเอง	ต้องคอยพึ่งคนอื่น	3.41	1.58
31. มีความแน่นอน	มีความไม่แน่นอน	3.76	1.66
32. กล้าตัดสินใจ	ไม่กล้าตัดสินใจ	3.52	1.69
		$\bar{X}=3.49$	

* ทักษะจิตในทางบวกมากที่สุด 3 รายการ

ทักษะจิตในทางลบมากที่สุด 3 รายการ

จากตาราง 4 และกราฟ 1 ในภาพรวมแล้วนักเรียนมีทัศนคติต่อผู้สูงอายุในทางบวก เมื่อพิจารณาแต่ละรายการ พบว่านักเรียนมีทัศนคติในทางบวกต่อผู้สูงอายุรวม 18 รายการ โดยมีทัศนคติในทางบวกต่อผู้สูงอายุสูงสุด 3 รายการในเรื่องผู้สูงอายุเป็นผู้มีความเป็นมิตร ($\bar{X} = 2.28$) เป็นคนที่เชื่อถือได้ ($\bar{X} = 2.40$) และเป็นผู้ที่ไม่ชอบอยู่หนึ่ง ($\bar{X} = 2.48$) ส่วนทัศนคติในทางลบมากที่สุด 3 รายการ โดยถูกมองว่าเป็น “คนโบราณ” ($\bar{X} = 5.44$) “เป็นผู้อนุรักษ์นิยม” แทนที่จะเป็น คน “หัวสมัยใหม่” ($\bar{X} = 5.37$) และเป็นคนเชิงซ้ำอึดอาด ($\bar{X} = 4.65$)

กราฟ 1 ค่าเฉลี่ยทัศนคติของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด (N = 1,440) ที่มีต่อผู้สูงอายุแยกตามรายชื่อ

ความหมายของตัวเลขที่บ่งชี้ค่า \bar{X}

จั่วซ้าย = ทัศนคติในทางบวก

จั่วขวา = ทัศนคติในทางลบ

1 = เห็นด้วยกับจั่วซ้ายมากที่สุด

5 = เห็นด้วยกับจั่วขวาก่อนข้างน้อย

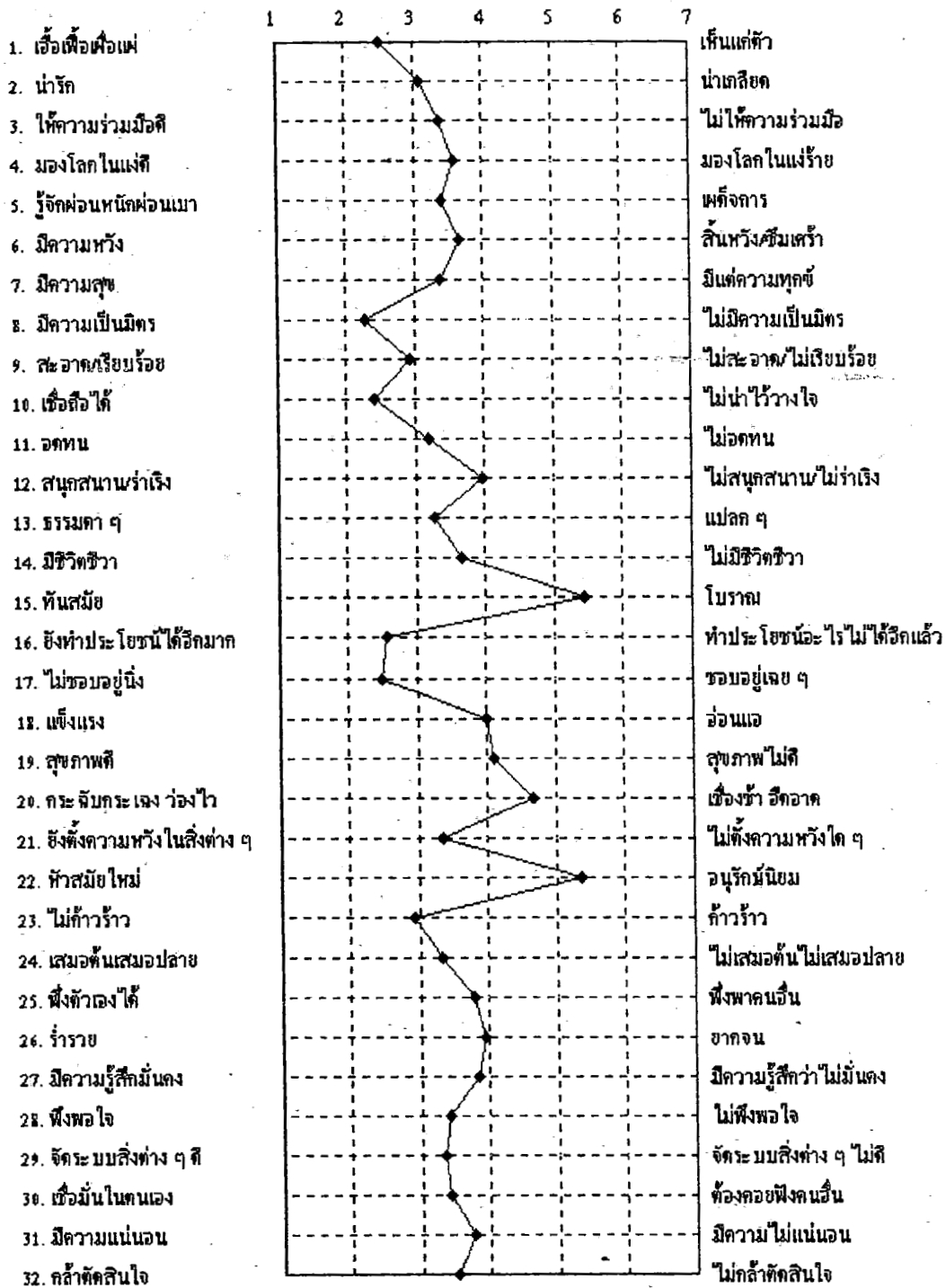
2 = เห็นด้วยกับจั่วซ้ายก่อนข้างมาก

6 = เห็นด้วยกับจั่วขวาก่อนข้างมาก

3 = เห็นด้วยกับจั่วซ้ายก่อนข้างน้อย

7 = เห็นด้วยกับจั่วขวามากที่สุด

4 = เลข ๆ หรือทั้งสองจั่วพอ ๆ กัน

ตาราง 5 ทักษะคติของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อผู้สูงอายุ จำแนกตามเพศ แยกตามรายชื่อ

ความหมายของตัวเลขที่บ่งชี้ค่า \bar{X}

ชั่วชาย = ทักษะคติในทางบวก

ชั่วขวา = ทักษะคติในทางลบ

1 = เห็นด้วยกับชั่วชายมากที่สุด

5 = เห็นด้วยกับชั่วขวาก่อนข้างน้อย

2 = เห็นด้วยกับชั่วชายก่อนข้างมาก

6 = เห็นด้วยกับชั่วขวาก่อนข้างมาก

3 = เห็นด้วยกับชั่วชายก่อนข้างน้อย

7 = เห็นด้วยกับชั่วขวามากที่สุด

4 = เฉลย ๆ หรือทั้งสองชั่วพอ ๆ กัน

ชั่วชาย ทักษะคติในทางบวก	ชั่วขวา ทักษะคติในทางลบ	ชาย(N=720)		หญิง(N=720)		t-value
		\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	
1.ถือเพื่อพ่อแม่	เห็นแก่ตัว	2.50	1.34	2.49	1.34	0.22
2.นารัก	น่าเกลียด	3.18	1.27	2.99	1.31	2.83
3.ให้ความร่วมมือ	ไม่ให้ความร่วมมือ	3.45	1.56	3.26	1.54	2.21
4.มองโลกในแง่ดี	มองโลกในแง่ร้าย	3.65	1.72	3.51	1.67	1.60
5.รู้จักผ่อนหนักผ่อนเบา	เผด็จการ	3.46	1.78	3.34	1.81	1.23
6.มีความหวัง	สิ้นหวัง/สิ้นหวัง	3.76	1.74	3.51	1.80	2.72
7.มีความสุข	ไม่มีความสุขทุกข	3.41	1.42	3.29	1.43	1.69
8.มีความเป็นมิตร	ไม่มีความเป็นมิตร	2.88	1.42	2.82	1.42	1.46
9.สะอาดเรียบร้อย	ไม่สะอาด/ไม่เรียบร้อย	2.93	1.52	2.88	1.63	0.58
10.เชื่อถือได้	ไม่น่าไว้วางใจ	2.48	1.45	2.30	1.35	2.41
11.อดทน	ไม่อดทน	3.41	1.72	2.95	1.65	5.21
12.สนุกสนาน/ร่าเริง	ไม่สนุกสนาน/ไม่ร่าเริง	4.03	1.54	3.89	1.66	1.69
13.ธรรมดา ๆ	แปลก ๆ	3.39	1.59	3.13	1.67	2.95
14.มีชีวิตชีวา	ไม่มีชีวิตชีวา	3.68	1.54	3.62	1.66	0.69
15.ทันสมัย	โบราณ	5.38	1.50	5.50	1.53	-1.39
16.ยังทำประโยชน์ได้อีกมาก	ทำประโยชน์อะไรไม่ได้อีกแล้ว	2.63	1.37	2.50	1.44	1.83
17.ไม่ชอบอยู่นิ่ง	ชอบอยู่นิ่ง ๆ	2.70	1.75	2.25	1.58	5.06
18.แข็งแรง	อ่อนแอ	4.19	1.77	3.77	1.86	4.41
19.สุขภาพดี	สุขภาพไม่ดี	4.16	1.72	4.01	1.82	1.57
20.กระฉับกระเฉง ว่องไว	เชื่องช้า อืดอาด	4.78	1.50	4.52	1.60	3.13
21.ยังตั้งความหวังในสิ่งต่าง ๆ	ไม่ตั้งความหวังใด	3.33	1.57	3.32	1.62	0.08
22.หัวสมัยใหม่	อนุรักษ์นิยม	5.40	1.33	5.34	1.41	0.73
23.ไม่ก้าวร้าว	ก้าวร้าว	3.02	1.54	2.82	1.47	2.43
24.เสมอต้นเสมอปลาย	ไม่เสมอต้นไม่เสมอปลาย	3.35	1.65	3.25	1.71	1.22
25.พึ่งตนเองได้	พึ่งพาทคนอื่น	3.92	1.71	3.63	1.74	3.23
26.ร่าเริง	ยากจน	3.95	1.16	3.92	1.20	0.49
27.มีความรู้สึกมั่นคง	มีความรู้สึกวุ่นวาย	3.83	1.59	3.79	1.65	0.47
28.พึงพอใจ	ไม่พึงพอใจ	3.43	1.47	3.38	1.50	0.65
29.จัดระบบสิ่งต่าง ๆ ได้	จัดระบบสิ่งต่าง ๆ ไม่ได้	3.38	1.47	3.31	1.51	0.85
30.เชื่อมั่นในตนเอง	ต้องคอยพึ่งคนอื่น	3.33	1.56	3.49	1.58	-1.84
31.มีความแน่นอน	มีความไม่แน่นอน	3.75	1.68	3.77	1.63	-0.25
32.กล้าตัดสินใจ	ไม่กล้าตัดสินใจ	3.45	1.68	3.59	1.68	-1.53
		$\bar{X}=3.55$	1.55	$\bar{X}=3.42$	1.57	3.39

*ชายและหญิงมีทักษะคติในรายชื่อนั้น ๆ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01

**ชายและหญิงมีทักษะคติในรายชื่อนั้น ๆ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

เป็นที่น่าสังเกตจากตาราง 5 และกราฟ 2 ว่าเด็กนักเรียนชายกับหญิงมีทัศนคติในทางบวกต่อผู้สูงอายุดีที่สุดในเรื่อง “มีความเป็นมิตร” (ข้อ 8) ของผู้สูงอายุ แต่ทัศนคติในทางลบมากที่สุดใ้มนักเรียนชาย ($\bar{X} = 5.40$) คือ “ความเป็นผู้นุรักษ์นิยม” (ข้อ 22) ในขณะที่ทัศนคติในทางลบของนักเรียนหญิง ($\bar{X} = 5.50$) คือ เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นผู้ที่มี “ความโบราณ” (ข้อ 15) อยู่มาก นอกจากนั้นนักเรียนชาย-หญิงมีทัศนคติต่อผู้สูงอายุในรายข้อแตกต่างกันจำนวน 11 ข้อ

กราฟ 2 ค่าเฉลี่ยทัศนคติของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดจำแนกตามเพศชาย (N = 720) และหญิง (N = 720) แยกตามรายชื่อ

ความหมายของตัวเลขที่บ่งชี้ค่า \bar{X}

จ้วซ้าย = ทัศนคติในทางบวก

จ้วขวา = ทัศนคติในทางลบ

1 = เห็นด้วยกับจ้วซ้ายมากที่สุด

5 = เห็นด้วยกับจ้วขวาก่อนข้างน้อย

2 = เห็นด้วยกับจ้วซ้ายก่อนข้างมาก

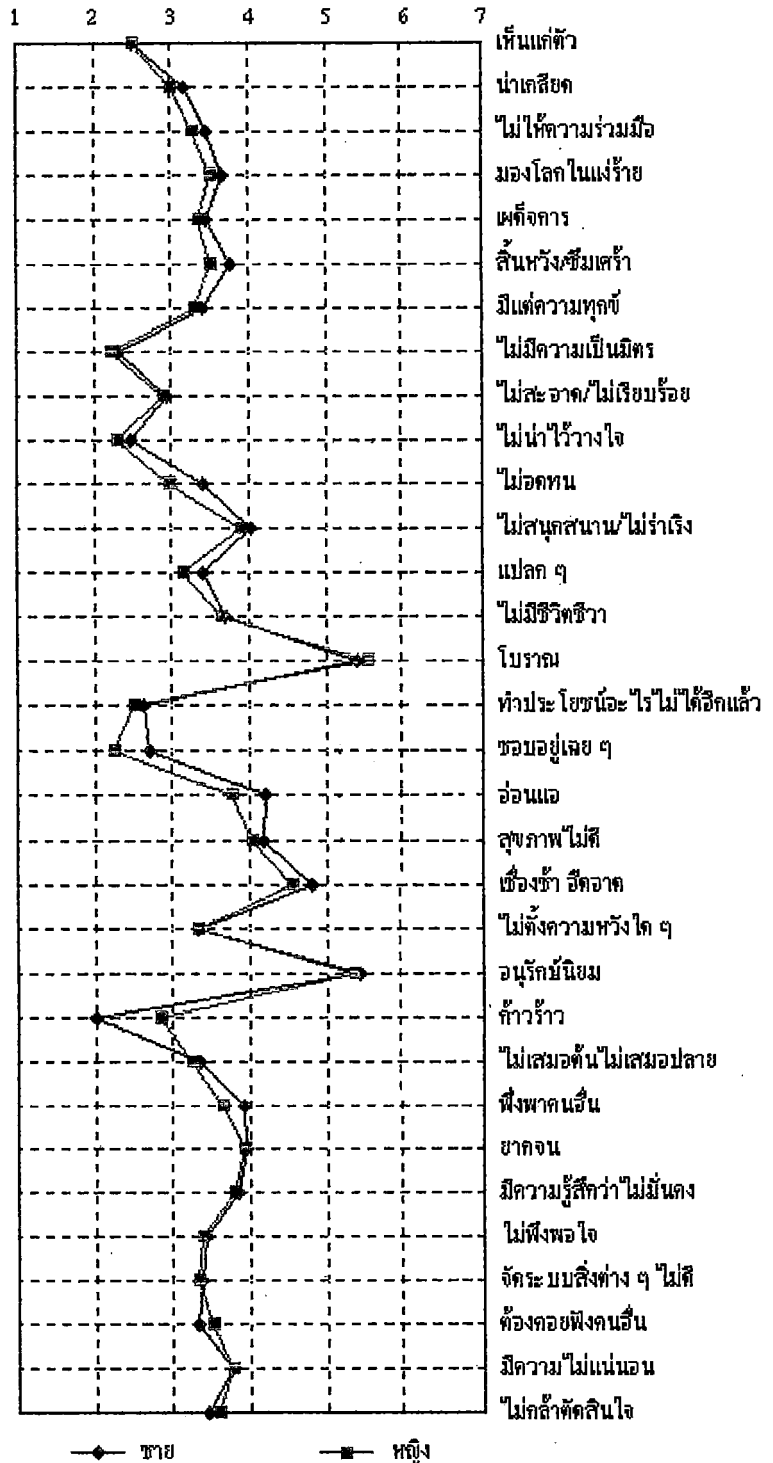
6 = เห็นด้วยกับจ้วขวาก่อนข้างมาก

3 = เห็นด้วยกับจ้วซ้ายก่อนข้างน้อย

7 = เห็นด้วยกับจ้วขวามากที่สุด

4 = เลข ๆ หรือทั้งสองจ้วพอ ๆ กัน

1. เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
2. น่ารัก
3. ให้ความร่วมมือดี
4. มองโลกในแง่ดี
5. รู้จักผ่อนหนักผ่อนเบา
6. มีความหวัง
7. มีความสุข
8. มีความเป็นมิตร
9. สะอาด/เรียบร้อย
10. เชื่อถือได้
11. อุตุน
12. สนุกสนานร่าเริง
13. ธรรมดา ๆ
14. มีชีวิตชีวา
15. หันสมัย
16. ยังทำประโยชน์ได้อีกมาก
17. "ไม่ชอบอยู่"
18. แข็งแรง
19. สุขภาพดี
20. กระฉับกระเฉง ว่องไว
21. ยังตั้งความหวังในสิ่งต่าง ๆ
22. หัวสมัยใหม่
23. "ไม่ก้าวร้าว"
24. เสมอต้นเสมอปลาย
25. ฟุ้งตัวเองได้
26. ร่ารวย
27. มีความรู้สึกมั่นคง
28. ฟุ้งพอใจ
29. จัดระบบสิ่งต่าง ๆ ดี
30. เชื่อมั่นในตนเอง
31. มีความแน่นอน
32. กล้าตัดสินใจ

- เห็นแก่ตัว
- น่าเกลียด
- "ไม่ให้ความร่วมมือ"
- มองโลกในแง่ร้าย
- เผด็จการ
- สิ้นหวังซึมเศร้า
- มีแต่ความทุกข์
- "ไม่มีความเป็นมิตร"
- "ไม่สะอาด/ไม่เรียบร้อย"
- "ไม่น่าไว้วางใจ"
- "ไม่อุตุน"
- "ไม่สนุกสนาน/ไม่ร่าเริง"
- แปลก ๆ
- "ไม่มีชีวิตชีวา"
- โบราณ
- ทำประโยชน์อะไรไม่ได้อีกแล้ว
- ชอบอยู่เลย ๆ
- อ่อนแอ
- สุขภาพไม่ดี
- เชื่องช้า อืดอาด
- "ไม่ตั้งความหวังใด ๆ"
- อนุรักษนิยม
- ก้าวร้าว
- "ไม่เสมอต้นไม่เสมอปลาย"
- ฟุ้งพาคคนอื่น
- ยากจน
- มีความรู้สึกที่"ไม่มั่นคง"
- ไม่ฟุ้งพอใจ
- จัดระบบสิ่งต่าง ๆ "ไม่ดี"
- ต้องคอยพึ่งคนอื่น
- ความไม่แน่นอน
- "ไม่กล้าตัดสินใจ"

● ชาย ■ หญิง

ตาราง 6 ทักษะจิตของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามระดับชั้นเรียน (อายุ) แยกตามรายข้อ (N = ชั้นละ 240 คน)

	ม.1	ม.2	ม.3	ม.4	ม.5	ม.6	
1.ถือถือพ่อแม่	2.26	2.45	2.65	2.57	2.47	2.57	เห็นแก่ตัว
2.น่ารัก	2.12	3.18	3.03	3.07	3.00	3.08	น่าเกลียด
3.ให้ความร่วมมือดี	3.10	3.34	3.30	3.41	3.32	3.67	ไม่ให้ความร่วมมือ
4.มองโลกในแง่ดี	3.36	3.36	3.40	3.70	3.70	3.95	มองโลกในแง่ร้าย
5.รู้จักผ่อนหนักผ่อนเบา	2.84	3.19	3.27	3.59	3.61	3.90	เผด็จการ
6.มีความหวัง	3.42	3.70	3.35	3.68	3.66	4.02	สิ้นหวัง/ซึมเศร้า
7.มีความสุข	3.33	3.46	3.14	3.42	3.40	3.36	มีสุขความทุกข์
8.มีความเป็นมิตร	2.20	2.37	2.39	2.18	2.22	2.26	ไม่มีความเป็นมิตร
9.สะอาด/เรียบร้อย	2.59	2.85	2.91	2.99	3.08	3.01	ไม่สะอาด/ไม่เรียบร้อย
10.เชื่อถือได้	2.28	2.22	2.57	2.41	2.41	2.47	ไม่น่าไว้วางใจ
11.อดทน	3.27	3.10	3.34	3.24	3.02	3.14	ไม่อดทน
12.สนุกสนาน/ร่าเริง	4.09	3.75	3.77	4.16	3.84	4.15	ไม่สนุกสนาน/ไม่ร่าเริง
13.ธรรมดา ๆ	3.05	3.09	3.17	3.46	3.38	3.41	แปลก ๆ
14.มีชีวิตชีวา	3.36	3.45	3.54	3.96	3.67	3.91	ไม่มีชีวิตชีวา
15.ทันสมัย	5.51	5.32	5.37	5.48	5.43	5.53	โบราณ
16.ยังทำประโยชน์ได้อีกมาก	2.65	2.60	2.74	2.56	2.45	2.39	ทำประโยชน์อะไรไม่ได้อีกแล้ว
17.ไม่ชอบอยู่นิ่ง	2.70	2.63	2.51	2.50	2.31	2.21	ชอบอยู่นิ่ง ๆ
18.แข็งแรง	4.14	3.95	3.63	4.21	4.05	3.91	อ่อนแอ
19.สุขภาพดี	4.25	4.02	3.69	4.40	4.05	4.12	สุขภาพไม่ดี
20.กระฉับกระเฉง ว่องไว	4.77	4.65	4.46	4.78	4.62	4.62	เชื่องช้า อืดอาด
21.ยังตั้งความหวังในสิ่งต่าง ๆ	3.25	3.22	3.60	3.35	3.27	3.29	ไม่ตั้งความหวังใดใด
22.หัวสมัยใหม่	5.42	5.36	5.17	5.52	5.53	5.42	อนุรักษ์นิยม
23.ไม่ก้าวร้าว	2.78	2.79	3.02	2.91	3.02	3.00	ก้าวร้าว
24.เสมอต้นเสมอปลาย	3.07	3.40	3.35	3.30	3.33	3.35	ไม่เสมอต้นไม่เสมอปลาย
25.พึ่งตัวเองได้	3.66	4.00	3.54	3.86	3.80	3.78	พึ่งพาทคนอื่น
26.ร่าเริง	3.98	3.90	3.91	3.91	3.91	3.99	ขากจน
27.มีความรู้สึกมั่นคง	3.82	3.91	3.82	3.87	3.89	3.58	มีความรู้สึกวุ่นวายไม่มั่นคง
28.พึงพอใจ	3.24	3.35	3.51	3.51	3.41	3.42	ไม่พึงพอใจ
29.จัดระบบสิ่งต่าง ๆ ได้	3.10	3.00	3.38	3.33	3.50	3.44	จัดระบบสิ่งต่าง ๆ ไม่ได้
30.เชื่อมั่นในตนเอง	3.22	3.48	3.53	3.48	3.34	3.40	ต้องคอยพึ่งคนอื่น
31.มีความแน่นอน	3.52	3.89	3.62	3.76	3.86	3.89	มีความไม่แน่นอน
32.กล้าตัดสินใจ	3.29	3.52	3.45	3.88	3.55	3.42	ไม่กล้าตัดสินใจ

+, *, # แยกต่างจากค่าสูงสุด (ที่มีสัญลักษณ์เดียวกัน) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (พิจารณาเป็นรายข้อ) เช่น นักเรียนม.1 เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นผู้ "ให้ความร่วมมือดี" (ข้อ 9) ซึ่งแตกต่างกับนักเรียนชั้น ม.6 ที่เห็นว่าคุณสูงอายุเป็นผู้ "ไม่ได้ให้ความร่วมมือ" นักเรียนชั้น ม.อื่น ๆ มีความเห็นไม่แตกต่างไปจาก ม.6 และไม่แตกต่างไปจาก ม.1 เช่นกัน หรืออีกตัวอย่างหนึ่งในขณะที่นักเรียนชั้น ม.6 เห็นว่าผู้สูงอายุจัดว่าเป็นคน "เผด็จการ" (ข้อ 5) นักเรียนชั้น ม.1 ม.2 และ ม.3 กลับเห็นว่าผู้สูงอายุเป็นผู้ที่ "รู้จักผ่อนหนักผ่อนเบา" ส่วนนักเรียนชั้น ม.4 และ ม.5 มีทัศนคติที่ไม่แตกต่างไปจากทั้ง ม.6 และ ม.1 ในเรื่องเดียวกันนี้นักเรียนชั้น ม.4 มีทัศนคติที่แตกต่างไปจากนักเรียนชั้น ม.1 และ ม.5 แยกต่างไปจากชั้น ม.1 เป็นต้น

จากข้อมูลที่ปรากฏในตาราง 6 และ กราฟ 3 จะเห็นว่าไม่มีทัศนคติรายข้อใดที่นักเรียน (จำแนกตามชั้นเรียน) มีชนิดที่เรียกว่า “สุดขั้ว” (1 หรือ 7) ทัศนคติในทางบวกมากที่สุด (ค่าใกล้ 1) มีค่า 2.1 (ม.4-เรื่องความเป็นมิตร ข้อ 8) และทัศนคติในทางลบมากที่สุด (ค่าใกล้ 7) มีค่า 5.5 (ม.1 และ ม.6-เรื่องความเป็นคนโบราณ ข้อ 15 และ ม.4 กับ ม.5 เรื่องความเป็นคน “อนุรักษนิยมหรือไม่เป็นหัวสมัยใหม่” ข้อ 22)

กราฟ 3 ค่าเฉลี่ยทัศนคติของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามระดับชั้นเรียน (อายุ) แยกตามรายข้อ (N ชั้นเรียนละ 240 คน)

ความหมายของตัวเลขที่บ่งชี้ค่า X

จั่วซ้าย = ทัศนคติในทางบวก

จั่วขวา = ทัศนคติในทางลบ

1 = เห็นด้วยกับจั่วซ้ายมากที่สุด

5 = เห็นด้วยกับจั่วขวาก่อนข้างน้อย

2 = เห็นด้วยกับจั่วซ้ายก่อนข้างมาก

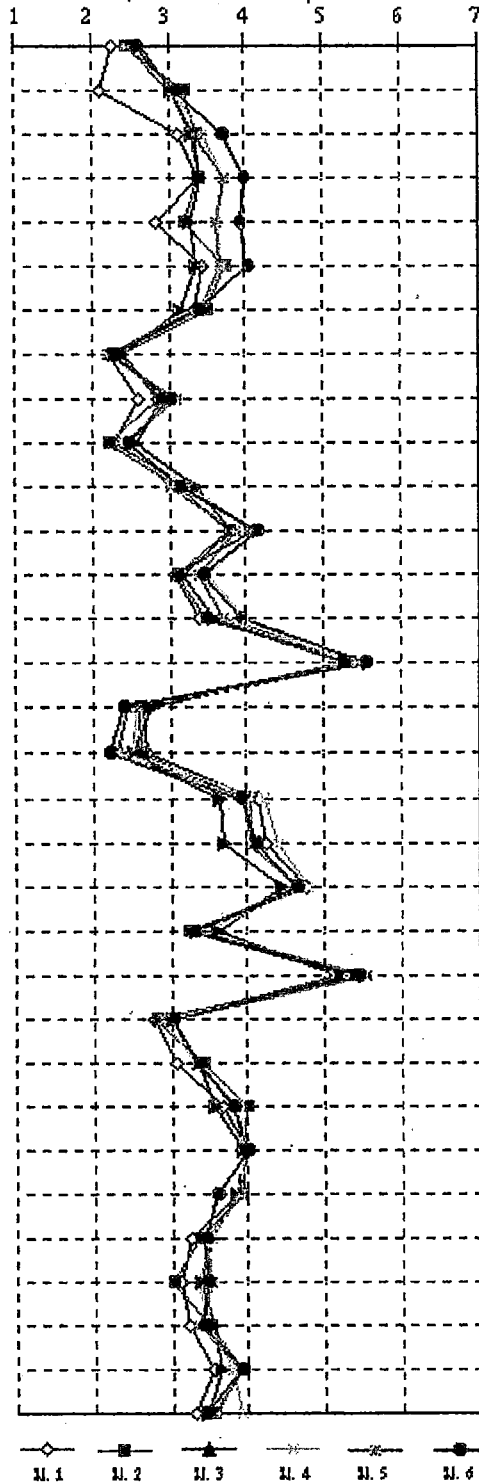
6 = เห็นด้วยกับจั่วขวาก่อนข้างมาก

3 = เห็นด้วยกับจั่วซ้ายก่อนข้างน้อย

7 = เห็นด้วยกับจั่วขวามากที่สุด

4 = เลข ๆ หรือทั้งสองจั่วพอ ๆ กัน

1. เอื้อเพื่อเอื้อแม่
2. นำรัก
3. ให้ความร่วมมือดี
4. มองโลกในแง่ดี
5. รู้จักผ่อนหนักผ่อนเบา
6. มีความหวัง
7. มีความสุข
8. มีความเป็นมิตร
9. สะอาด/เรียบร้อย
10. เชื้อถือได้
11. ออกทน
12. สนุกสนานร่าเริง
13. ธรรมดา ๆ
14. มีชีวิตชีวา
15. หันสมัย
16. ยังทำประโยชน์ได้อีกมาก
17. ไม่ชอบอยู่นิ่ง
18. แข็งแรง
19. สุขภาพดี
20. กระฉับกระเฉง ว่องไว
21. ยังตั้งความหวังในสิ่งต่าง ๆ
22. หัวสมัยใหม่
23. ไม่ก้าวร้าว
24. เสมอต้นเสมอปลาย
25. ฟุ้งตัวเองได้
26. ร่ารวย
27. มีความรู้สึกมั่นคง
28. ฟุ้งพอใจ
29. จักระบบสิ่งต่าง ๆ ดี
30. เชื่อมั่นในตนเอง
31. มีความแน่นอน
32. กล้าตัดสินใจ

- เห็นแต่ตัว
- น่าเกลียด
- "ไม่ให้ความร่วมมือ
- มองโลกในแง่ร้าย
- เผด็จการ
- สิ้นหวัง/ซึมเศร้า
- มีแต่ความทุกข์
- "ไม่มีความเป็นมิตร
- "ไม่สะอาด/ไม่เรียบร้อย
- "ไม่นำใจวางใจ
- "ไม่ออกทน
- "ไม่สนุกสนานไม่ร่าเริง
- แปลก ๆ
- "ไม่มีชีวิตชีวา
- โบราณ
- ทำประโยชน์อะไรได้อีกแล้ว
- ชอบอยู่เฉย ๆ
- อ่อนแอ
- สุขภาพไม่ดี
- เชื่องช้า อืดอาด
- "ไม่ตั้งความหวังใด ๆ
- อนุรักษ์นิยม
- ก้าวร้าว
- "ไม่เสมอต้นไม่เสมอปลาย
- ฟุ้งพาดเนิ่น
- ยากจน
- มีความรู้สึกไม่มั่นคง
- ไม่ฟุ้งพอใจ
- จักระบบสิ่งต่าง ๆ ไม่ดี
- ต้องคอยพึ่งคนอื่น
- มีความไม่แน่นอน
- "ไม่กล้าตัดสินใจ

ตาราง 7 ค่าเฉลี่ยทัศนคติของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อผู้สูงอายุแยกตามระดับชั้น และเพศ แยกตามรายข้อ

ข้อ	ม.1		ม.2		ม.3		ม.4		ม.5		ม.6	
	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง
1	2.48	2.04	2.46	2.70	2.70	2.66	2.51	2.62	2.41	2.54	2.45	2.70
2	3.45	2.80	3.20	3.17	3.17	2.90	3.10	3.05	3.06	2.95	3.09	3.07
3	3.53	2.67	3.39	3.20	3.28	3.32	3.47	3.35	3.30	3.34	3.71	3.62
4	3.75	2.97	3.20	3.55	3.55	3.24	3.63	3.77	3.71	3.70	4.05	3.85
5	3.28	2.40	3.10	3.33	3.33	3.20	3.50	3.69	3.50	3.71	4.04	3.75
6	3.70	3.13	3.88	3.60	3.60	3.09	3.65	3.70	3.77	3.55	3.98	4.07
7	3.65	3.02	3.47	3.17	3.17	3.11	3.30	3.54	3.45	3.35	3.45	3.26
8	2.55	1.85	2.47	2.45	2.45	2.33	2.19	2.18	2.10	2.34	2.20	2.33
9	2.90	2.28	2.91	2.90	2.94	2.89	2.79	3.20	3.01	3.15	3.04	2.98
10	2.64	1.92	2.16	2.73	2.73	2.42	2.45	2.38	2.36	2.45	2.56	2.38
11	3.80	2.74	3.39	3.75	3.75	2.93	3.43	3.05	2.90	3.14	3.23	3.05
12	4.36	3.81	3.81	3.86	3.86	3.69	4.31	4.01	3.71	3.96	4.13	4.16
13	3.32	2.78	3.38	3.21	3.21	3.14	3.54	3.39	3.37	3.39	3.50	3.31
14	3.68	3.05	3.37	3.71	3.71	3.36	4.00	3.91	3.43	3.91	3.87	3.95
15	5.47	5.55	5.10	5.35	5.35	5.40	5.49	5.47	5.46	5.40	5.44	5.62
16	3.00	2.30	2.53	2.70	2.70	2.79	2.77	2.35	2.41	2.50	2.39	2.40
17	3.21	2.19	2.96	2.67	2.67	2.35	2.60	2.39	2.34	2.28	2.40	2.01
18	4.81	3.46	4.15	3.94	3.94	3.32	4.30	4.13	4.03	4.07	3.95	3.88
19	4.55	3.95	3.90	3.84	3.84	3.54	4.65	4.14	3.97	4.13	4.05	4.19
20	5.05	4.50	4.57	4.57	4.57	4.35	4.93	4.64	4.75	4.49	4.80	4.43
21	3.54	2.96	3.25	3.54	3.54	3.65	3.35	3.36	3.09	3.45	3.23	3.35
22	5.43	5.42	5.27	5.15	5.15	5.19	5.66	5.37	5.50	5.17	5.38	5.47
23	3.18	2.38	2.99	2.89	2.89	3.15	2.91	2.90	3.11	2.92	3.02	2.99
24	3.40	2.73	3.42	3.37	3.37	3.34	3.25	3.35	3.30	3.35	3.39	3.32
25	3.88	3.45	4.18	3.73	3.73	3.35	3.99	3.73	3.91	3.69	3.84	3.73
26	4.16	3.80	4.10	3.85	3.85	3.97	3.95	3.86	3.68	4.14	3.95	4.04
27	4.18	3.45	3.73	3.84	3.84	3.80	3.87	3.86	3.77	4.01	3.62	3.54
28	3.46	3.01	3.30	3.54	3.54	3.49	3.55	3.48	3.35	3.48	3.40	3.44
29	3.40	2.81	3.29	3.52	3.52	3.25	3.33	3.34	3.40	3.60	3.32	3.56
30	3.42	3.02	3.50	3.50	3.50	3.56	3.41	3.55	2.98	3.70	3.18	3.62
31	3.83	3.22	3.76	3.75	3.75	3.50	3.79	3.74	3.59	4.14	3.77	4.01
32	3.60	2.98	3.33	3.50	3.50	3.41	3.60	4.15	3.30	3.80	3.37	3.46
\bar{X}	3.71	3.08	3.48	3.44	3.52	3.36	3.60	3.55	3.44	3.55	3.55	3.55

*. t แยกต่างจากค่าต่ำสุด (ที่มีสัญลักษณ์เดียวกัน) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (พิจารณาตามรายข้อ)

ตาราง 7 และกราฟ 4-9 แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างและไม่แตกต่างกันในทัศนคติ (รายชื่อ) ของนักเรียนที่มีต่อผู้สูงอายุ จะเห็นได้ว่าโดยรวม ๆ แล้วนักเรียนหญิงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีทัศนคติในทางบวกต่อผู้สูงอายุมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 3.08) และค่าดังกล่าวไม่แตกต่างจากทัศนคติโดยรวม ๆ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 (ทั้งชาย-หญิง) นักเรียนหญิงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และนักเรียนชายชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 นอกจากนั้นยังจะเห็นได้อีกว่า ทัศนคติโดยรวม ๆ ของนักเรียนชาย-หญิง (ชั้นเดียวกัน) ที่มีต่อผู้สูงอายุไม่แตกต่างกัน ยกเว้นชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ทัศนคติของนักเรียนชายแตกต่างจากนักเรียนหญิงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยค่าเฉลี่ยทัศนคติของนักเรียนชาย ($\bar{X} = 3.71$) เป็นค่าสูงสุดเมื่อเทียบกับทุกกลุ่มชั้นและเพศ

กราฟ 4 ค่าเฉลี่ยทัศนคติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำแนกตามเพศ ชาย (N = 120) และ หญิง (N = 120)

ความหมายของตัวเลขที่บ่งชี้ค่า \bar{X}

จ้าวซ้าย = ทัศนคติในทางบวก

จ้าวขวา = ทัศนคติในทางลบ

1 = เห็นด้วยกับจ้าวซ้ายมากที่สุด

5 = เห็นด้วยกับจ้าวขวาก่อนข้างน้อย

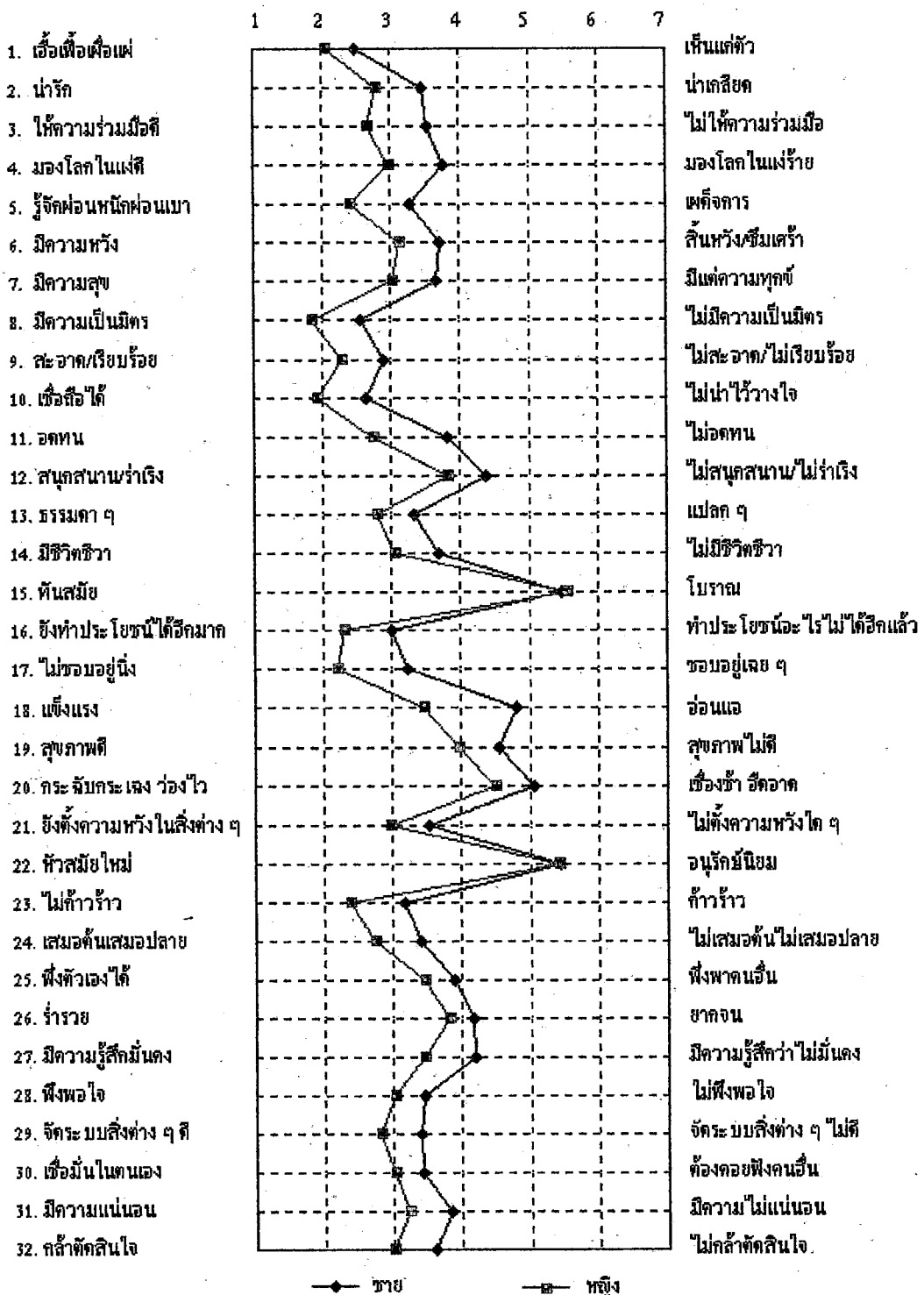
2 = เห็นด้วยกับจ้าวซ้ายก่อนข้างมาก

6 = เห็นด้วยกับจ้าวขวาก่อนข้างมาก

3 = เห็นด้วยกับจ้าวซ้ายก่อนข้างน้อย

7 = เห็นด้วยกับจ้าวขวามากที่สุด

4 = เลข ๑ หรือทั้งสองจ้าวพอ ๆ กัน

กราฟ 5 ค่าเฉลี่ยทัศนคติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำแนกตามเพศ ชาย (N = 120) และ หญิง (N = 120)

ความหมายของตัวเลขที่บ่งชี้ค่า \bar{X}

จ้าวชาย = ทัศนคติในทางบวก

จ้าววา = ทัศนคติในทางลบ

1 = เห็นด้วยกับจ้าวชายมากที่สุด

5 = เห็นด้วยกับจ้าววาตอน้างน้อย

2 = เห็นด้วยกับจ้าวชายตอน้างมาก

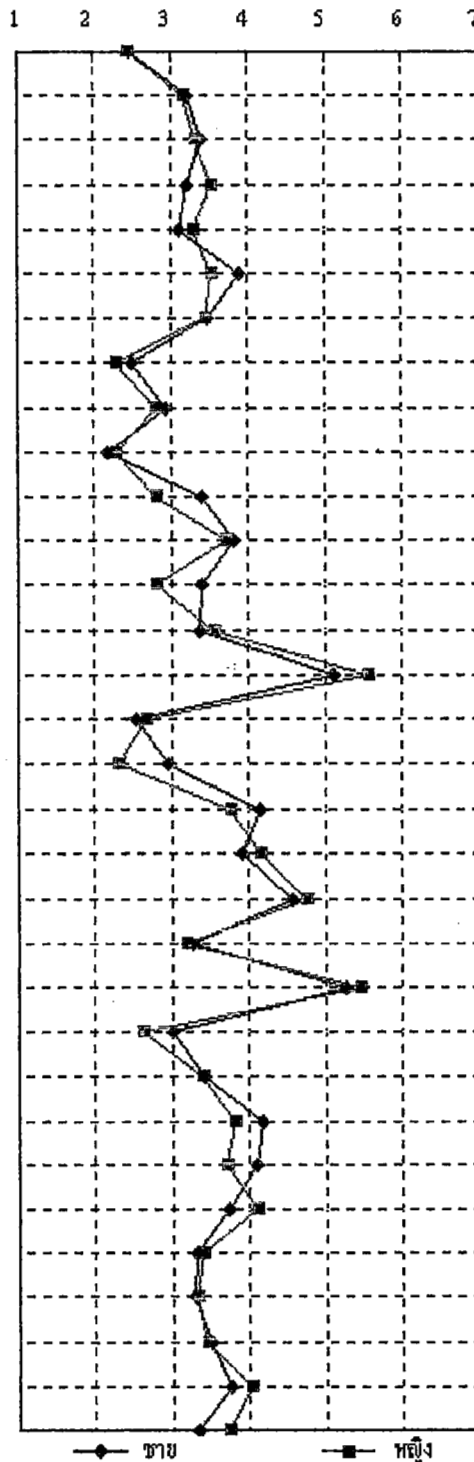
6 = เห็นด้วยกับจ้าววาตอน้างมาก

3 = เห็นด้วยกับจ้าวชายตอน้างน้อย

7 = เห็นด้วยกับจ้าววามากที่สุด

4 = เฉลย ๆ หรือทั้งตองจ้าวพอ ๆ กัน

1. แอ้อเพื่อเพื่อแฝ
2. น้ารัก
3. ให้อความร่วมมือตี
4. มองโลกในแง่ตี
5. รู้จักก่อนหนักก่อนแบ
6. มีคความหวัง
7. มีคความลุด
8. มีคความเป็นมิตร
9. สะอาด/เรียบร้อย
10. เชื่อถือได้
11. อตทน
12. สนุกสนานร่าเริง
13. ธรรมคค ๆ
14. มีชีวิตชีว
15. ทัศนสัย
16. ชั่งทำประ โยชนได้ีอีกมาก
17. ีไม่ชอบอยู่นีง
18. แข็งแรง
19. ลุดภาพตี
20. คระ ฉับคระเจง ว่องไว
21. ชั่งตั้งคความหวังในลิ่งต่าง ๆ
22. ีหัวลสัยใหม่
23. ีไม่ค้ำร่าว
24. เสมอต้นเสมอปลาย
25. ีพึ่งคตัวเองได้
26. ร่ารย
27. มีคความรู้ลิ่งคมันตง
28. ีพึ่งพอใจ
29. จัคระ บบลิ่งต่าง ๆ ีไม่ตี
30. เชื่อมันในตนเอง
31. มีคความน่แน่นอน
32. คล้าตคลิ่งใจ

- เห็นแกตัว
- น้าเกลียด
- ีไม่ให้อความร่วมมือ
- มองโลกในแง่ร่าย
- คตจลาร
- ลิ่งหวังชั่งเตร้า
- มีแต่คความลุด
- ีไม่มีคความเป็นมิตร
- ีไม่สะอาด/ีไม่เรียบร้อย
- ีไม่น่าไว้วางใจ
- ีไม่อตทน
- ีไม่สนุกสนาน/ีไม่ร่าเริง
- แปลค ๆ
- ีไม่มีชีวิตชีว
- โบรม
- ทำประ โยชน่อะไร"ีไม่"ได้ีอีกแล้ว
- ชอบอยู่เฉย ๆ
- อ่อนแอ
- ลุดภาพไม่ตี
- เช็งช้า ีอีกวค
- ีไม่ตั้งคความหวังใด ๆ
- อนุรักษ์นิยม
- ค้ำร่าว
- ีไม่เสมอต้น"ีไม่เสมอปลาย
- ีพึ่งพาคคนอื่น
- ยากจน
- มีคความรู้ลิ่งคว่า"ีไม่มันตง
- ีไม่พึ่งพอใจ
- จัคระ บบลิ่งต่าง ๆ ีไม่ตี
- ีต้องคอยีพึ่งคคนอื่น
- มีคความ"ีไม่แน่นอน
- ีไม่คล้าตคลิ่งใจ

◆ ชาย ■ หญิง

กราฟ 6 ค่าเฉลี่ยทัศนคติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำแนกตามเพศ ชาย (N = 120)

และหญิง (N = 120)

ความหมายของตัวเลขที่บ่งชี้ค่า \bar{X}

จ้วซ้าย = ทัศนคติในทางบวก

จ้วขวา = ทัศนคติในทางลบ

1 = เห็นด้วยกับจ้วซ้ายมากที่สุด

5 = เห็นด้วยกับจ้วขวาอย่างน้อย

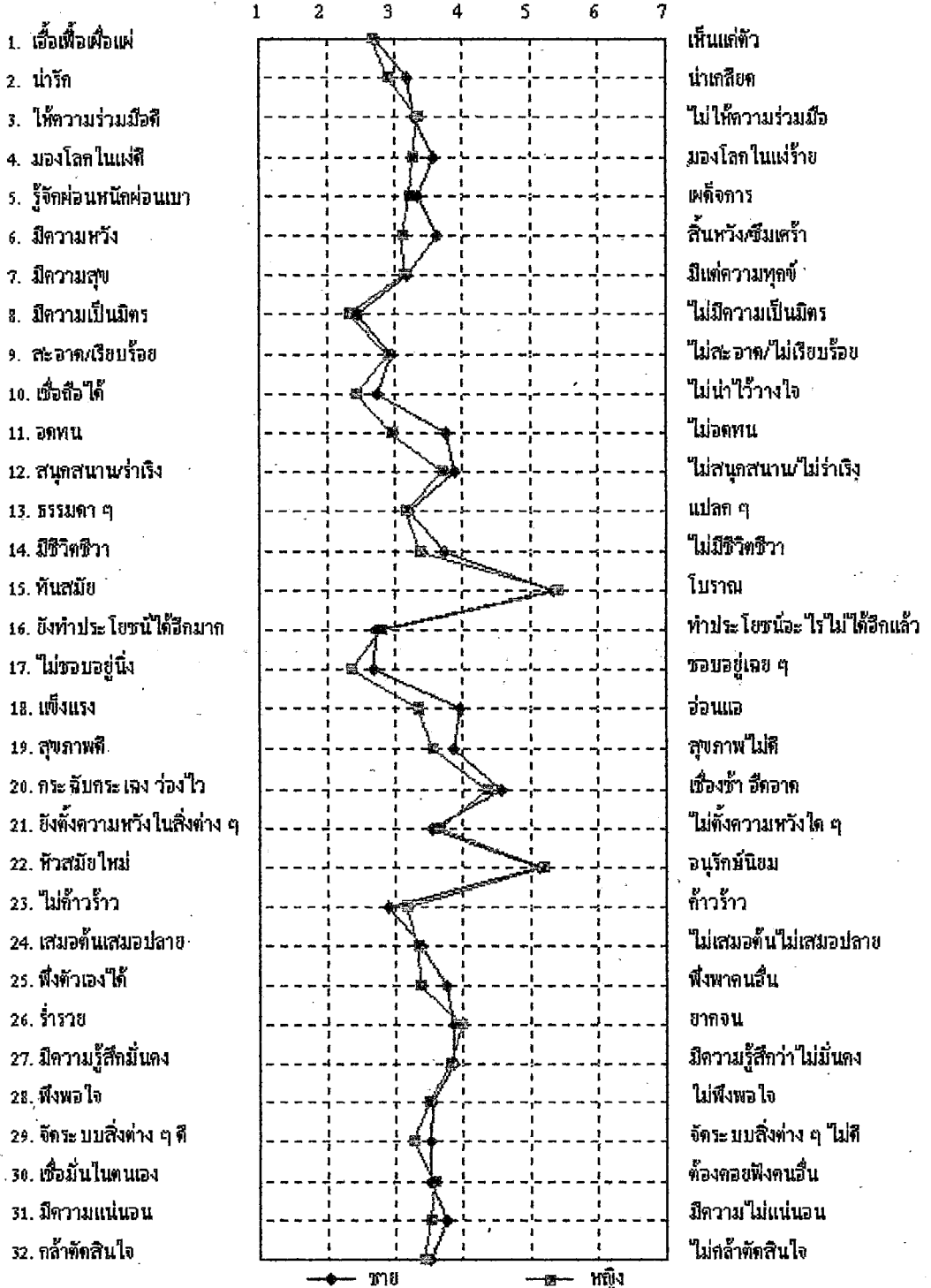
2 = เห็นด้วยกับจ้วซ้ายค่อนข้างมาก

6 = เห็นด้วยกับจ้วขวาค่อนข้างมาก

3 = เห็นด้วยกับจ้วซ้ายค่อนข้างน้อย

7 = เห็นด้วยกับจ้วขวามากที่สุด

4 = เลข ๑ หรือทั้งสองจ้วพอ ๑ กัน

เห็นแก่ตัว
น่าเกลียด
"ไม่ให้ความร่วมมือ"
มองโลกในแง่ร้าย
เพด็จการ
สิ้นหวัง/ซึมเศร้า
มีแต่ความทุกข์
"ไม่มีความเป็นมิตร"
"ไม่สะอาด/ไม่เรียบร้อย"
"ไม่น่าไว้ใจ"
"ไม่อดทน"
"ไม่สนุกสนาน/ไม่ร่าเริง"
แปลก ๆ
"ไม่มีชีวิตชีวา"
โบราณ
ทำประโยชน์อะไรไม่ได้แล้ว
ชอบอยู่เฉย ๆ
อ่อนแอ
สุขภาพ"ไม่ดี"
เชื่องช้า อืดอาด
"ไม่ตั้งความหวังใด ๆ"
อนุรักษ์นิยม
ก้าวร้าว
"ไม่เสมอต้นเสมอปลาย"
ฟุ้งพาคคนอื่น
ยากจน
มีความรู้สึกที่"ไม่มั่นคง"
ไม่ฟุ้งพอใจ
จักระบบสิ่งต่าง ๆ "ไม่ดี"
ต้องคอยพึ่งคนอื่น
มีความ"ไม่แน่นอน"
"ไม่กล้าตัดสินใจ"

● ชาย ■ หญิง

กราฟ 7 ค่าเฉลี่ยทัศนคติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำแนกตามเพศ ชาย (N = 120) และหญิง (N = 120)

ความหมายของตัวเลขที่บ่งชี้ค่า \bar{X}

จั่วซ้าย = ทัศนคติในทางบวก

จั่วขวา = ทัศนคติในทางลบ

1 = เห็นด้วยกับจั่วซ้ายมากที่สุด

5 = เห็นด้วยกับจั่วขวาก่อนข้างน้อย

2 = เห็นด้วยกับจั่วซ้ายก่อนข้างมาก

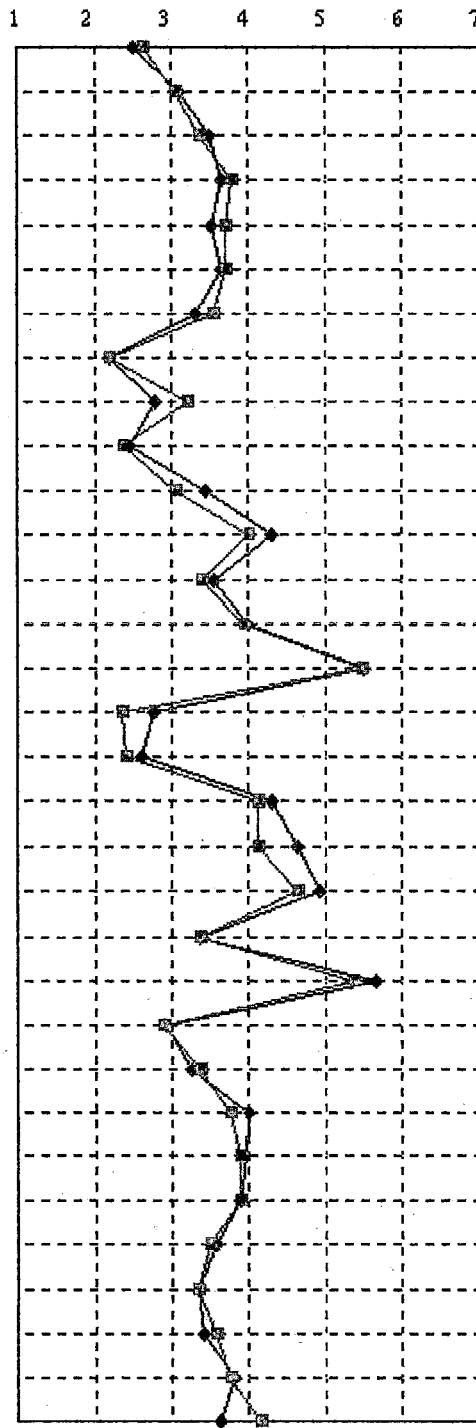
6 = เห็นด้วยกับจั่วขวาก่อนข้างมาก

3 = เห็นด้วยกับจั่วซ้ายก่อนข้างน้อย

7 = เห็นด้วยกับจั่วขวามากที่สุด

4 = เลข ๆ หรือทั้งสองจั่วพอ ๆ กัน

1. เอือเพื่อเพื่อน
2. นำรัก
3. ให้ความร่วมมือที่
4. มองโลกในแง่ดี
5. รู้จักผ่อนหนักผ่อนเบา
6. มีความหวัง
7. มีความสุข
8. มีความเป็นมิตร
9. สะอาดเรียบร้อย
10. เชื่อถือได้
11. อ่อนน้อม
12. สนุกสนานรื่นเริง
13. ธรรมดา ๆ
14. มีชีวิตชีวา
15. หันสมัย
16. ยังทำประโยชน์ได้อีกมาก
17. ไม่ชอบอยู่เฉย ๆ
18. แข็งแรง
19. สุขภาพดี
20. กระฉับกระเฉง ว่องไว
21. ยังตั้งความหวังในสิ่งต่าง ๆ
22. หัวสมัยใหม่
23. ไม่ก้าวร้าว
24. เสมอต้นเสมอปลาย
25. พึ่งตัวเองได้
26. ร่ารวย
27. มีความรู้สึกมั่นคง
28. พึ่งพอใจ
29. จัดระบบสิ่งต่าง ๆ ดี
30. เชื่อมั่นในตนเอง
31. มีความแน่นอน
32. กล้าตัดสินใจ

1. เห็นแก่ตัว
2. นำเกลียด
3. ไม่ให้ความร่วมมือ
4. มองโลกในแง่ร้าย
5. เผล็จการ
6. สิ้นหวังซึมเศร้า
7. มีแต่ความทุกข์
8. ไม่มีความเป็นมิตร
9. ไม่สะอาด/ไม่เรียบร้อย
10. ไม่น่าไว้วางใจ
11. ไม่อ่อนน้อม
12. ไม่สนุกสนานไม่รื่นเริง
13. แปลก ๆ
14. ไม่มีชีวิตชีวา
15. โบราณ
16. ทำประโยชน์อะไรไม่ได้อีกแล้ว
17. ชอบอยู่เฉย ๆ
18. อ่อนแอ
19. สุขภาพไม่ดี
20. เชื่องช้า อืดอาด
21. ไม่ตั้งความหวังใด ๆ
22. อนุรักษ์นิยม
23. ก้าวร้าว
24. ไม่เสมอต้นไม่เสมอปลาย
25. พึ่งพาคนอื่น
26. ยากจน
27. มีความรู้สึกว่าไม่มั่นคง
28. ไม่พึงพอใจ
29. จัดระบบสิ่งต่าง ๆ ไม่ดี
30. ห่วงคอยพึ่งคนอื่น
31. มีความไม่แน่นอน
32. ไม่กล้าตัดสินใจ

◆ ชาย ■ หญิง

กราฟ 8 ค่าเฉลี่ยทัศนคติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 จำแนกตามเพศ ชาย (N = 120) และหญิง (N = 120)

ความหมายของตัวเลขที่บ่งชี้ค่า \bar{X}

จ้าวซ้าย = ทัศนคติในทางบวก

จ้าวขวา = ทัศนคติในทางลบ

1 = เห็นด้วยกับจ้าวซ้ายมากที่สุด

5 = เห็นด้วยกับจ้าวขวาก่อนข้างน้อย

2 = เห็นด้วยกับจ้าวซ้ายก่อนข้างมาก

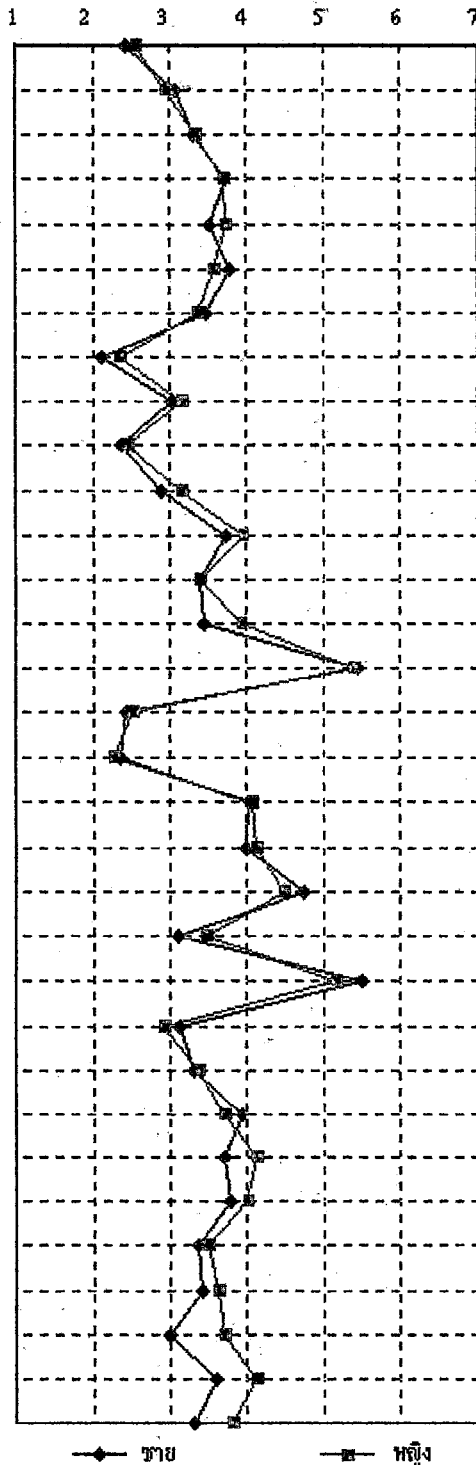
6 = เห็นด้วยกับจ้าวขวาก่อนข้างมาก

3 = เห็นด้วยกับจ้าวซ้ายก่อนข้างน้อย

7 = เห็นด้วยกับจ้าวขวามากที่สุด

4 = เลข ๑ หรือทั้งสองจ้าวพอ ๆ กัน

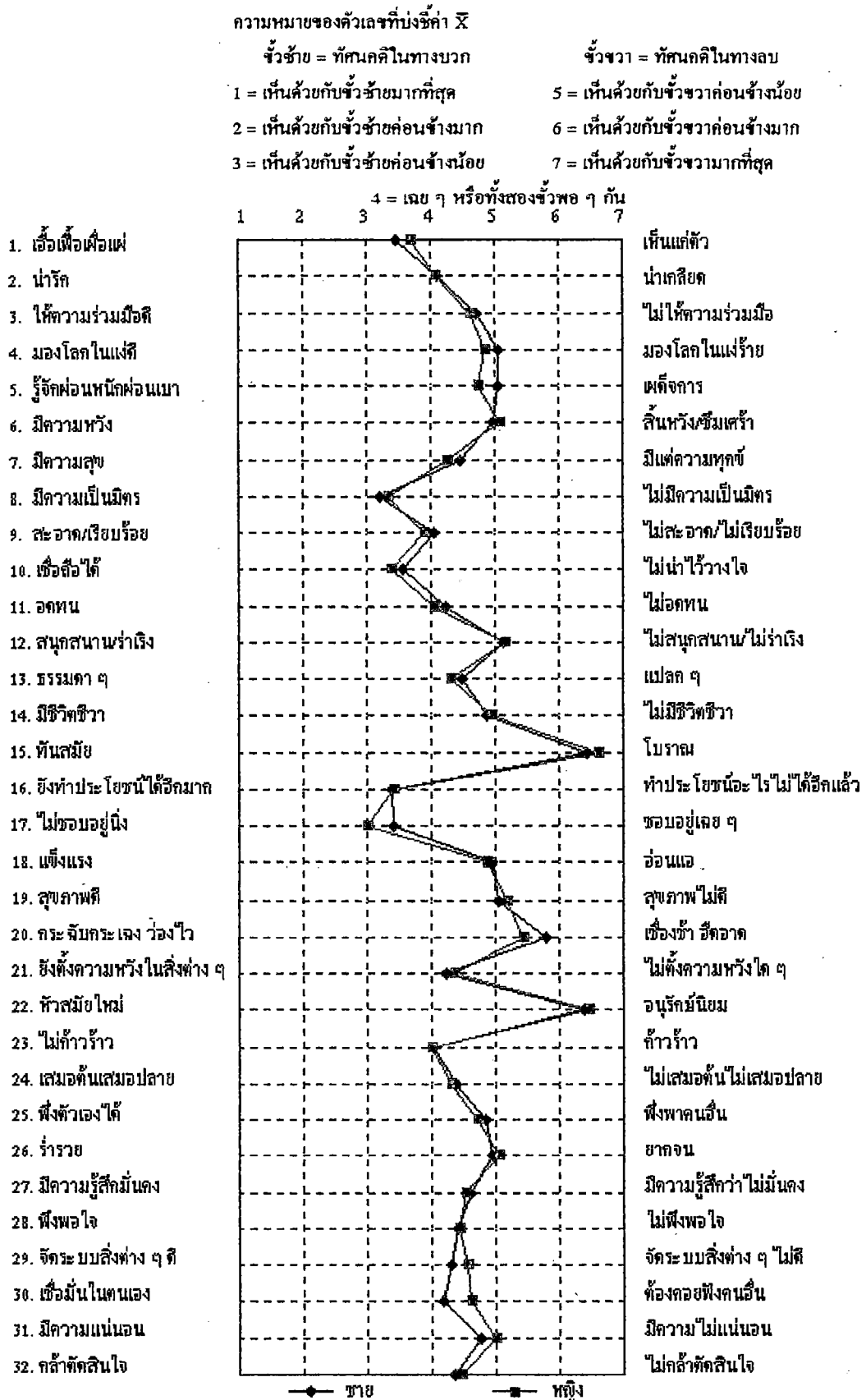
1. เอือเพื่อเอือเฟ้
2. นำรัก
3. ให้ความร่วมมือ
4. มองโลกในแง่ดี
5. รู้จักผ่อนหนักผ่อนเบา
6. มีความหวัง
7. มีความสุข
8. มีความเป็นมิตร
9. สะอาด/เรียบร้อย
10. เชื่อถือได้
11. อุดหนุน
12. สนุกสนานรื่นเริง
13. ธรรมดา ๆ
14. มีชีวิตชีวา
15. ทันสมัย
16. ยังทำประโยชน์ได้อีกมาก
17. ไม่ชอบอยู่นิ่ง
18. แข็งแรง
19. สุขภาพดี
20. กระฉับกระเฉง ว่องไว
21. ยังตั้งความหวังในสิ่งต่าง ๆ
22. หัวสมัยใหม่
23. ไม่ก้าวร้าว
24. เสมอต้นเสมอปลาย
25. ฟุ้งตัวเองได้
26. ร่ารวย
27. มีความรู้สึกมั่นคง
28. ฟุ้งพอใจ
29. จัดระบบสิ่งต่าง ๆ ดี
30. เชื่อมั่นในตนเอง
31. มีความแน่นอน
32. กล้าตัดสินใจ

1. เห็นแต่ตัว
2. นำเกลียด
3. "ไม่" ให้ความร่วมมือ
4. มองโลกในแง่ร้าย
5. เผลียงการ
6. ลิ่นหวัง/ซิมเสร์
7. มีแต่ความทุกข์
8. "ไม่" มีความเป็นมิตร
9. "ไม่" สะอาด/ไม่เรียบร้อย
10. "ไม่" นำไว้วางใจ
11. "ไม่" อุดหนุน
12. "ไม่" สนุกสนาน/ไม่รื่นเริง
13. แปลก ๆ
14. "ไม่" มีชีวิตชีวา
15. โบราณ
16. ทำประโยชน์อะไร "ไม่" ได้อีกแล้ว
17. ชอบอยู่นิ่ง ๆ
18. อ่อนแอ
19. สุขภาพ "ไม่" ดี
20. เชื่องช้า อืดอาด
21. "ไม่" ตั้งความหวังใด ๆ
22. อนุรักษนิยม
23. ก้าวร้าว
24. "ไม่" เสมอต้น "ไม่" เสมอปลาย
25. ฟุ้งพาดคนอื่น
26. ยากจน
27. มีความรู้สึก "ไม่" มั่นคง
28. "ไม่" ฟุ้งพอใจ
29. จัดระบบสิ่งต่าง ๆ "ไม่" ดี
30. ต้องคอยฟังคนอื่น
31. "ไม่" แน่ใจ
32. "ไม่" กล้าตัดสินใจ

◆ ชาย ■ หญิง

กราฟ 9 ค่าเฉลี่ยทัศนคติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำแนกตามเพศ ชาย (N = 120) และหญิง (N = 120)

อภิปรายผล

ข้อมูลที่เกี่ยวข้องได้ในการวิจัยครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่าโดยรวมแล้วกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นวัยรุ่น และมีภูมิลำเนาหรือศึกษาอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เป็น "เมือง" มีทัศนคติต่อผู้สูงอายุที่เอนเอียงไปในทางบวกเพียงเล็กน้อย ซึ่งจะสามารถสังเกตได้จากกราฟ 1 และค่าเฉลี่ยโดยรวมทุกข้อ ($\bar{X} = 3.49$) ดังที่ปรากฏในตาราง 4 เมื่อพิจารณารายข้อจะพบว่าทัศนคติที่เป็นไปในทางบวกมากที่สุด ได้แก่ การที่ผู้สูงอายุเป็นผู้ที่มี "ความเป็นมิตร" ($\bar{X} = 2.28$) และเป็นบุคคลที่ "เชื่อถือได้" ($\bar{X} = 2.40$) ไม่มีทัศนคติในข้อใดที่เป็นทัศนคติแบบ "สุดขั้ว" (extreme) ซึ่งเป็นไปในทำนองเดียวกันกับผลการวิจัยของ แมคแคม (McCann, S., 1993) และโคเฮน (Cohen, G., 1993) ซึ่งเป็นการศึกษาในคนต่างวัยและต่างวัฒนธรรม แต่เป็นที่น่าเสียดายว่าผลการวิจัยครั้งนี้ไม่สามารถเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงในทัศนคติของคนหนุ่มสาวว่าในกระแสการเปลี่ยนแปลงทางศาสตร์และเทคโนโลยีในสังคมไทยดังกล่าวในตอนต้นแล้วนั้นเกี่ยวข้องกับเปลี่ยนแปลงทางทัศนคติของพวกเขาต่อผู้สูงอายุหรือไม่อย่างไร แต่ก็อาจเปรียบเทียบได้ในเชิงปรัชญาว่า อันเนื่องมาจากการอยู่แยกกันเป็นครอบครัวเล็ก ๆ คนหนุ่ม-สาวมีโอกาสได้สัมผัสกับผู้สูงอายุน้อยลง อาจทำให้ทัศนคติของพวกเขามีความเป็นไปในทางบวกลดน้อยลง ข้อเปรียบเทียบนี้ทั้งได้รับและไม่ได้รับการสนับสนุนจากรายงานการวิจัยในต่างประเทศ ในส่วนที่สนับสนุน ได้แก่ การวิจัยของเมอร์ฟี-รัสเชล และคณะ (Murphy-Russell, S. et al., 1986) ที่ให้ข้อสรุปอย่างหนึ่งว่าวิธีการสร้างทัศนคติในทางบวกอย่างหนึ่ง คือ การให้คนได้สัมผัสกับผู้สูงอายุโดยตรง และงานวิจัยของอัลเลน และคณะ (Allen, S. et al., 1986) ที่พบว่าทัศนคติของเด็กปัญญาเลิศที่ศึกษาเป็นไปในทางบวกมากขึ้นเมื่อให้เด็กกลุ่มดังกล่าวได้สัมผัสกับผู้สูงอายุบ่อย ๆ และจากการศึกษาในกลุ่มนักศึกษาหญิงซินนอต (Sinnott, 1983) พบว่ายิ่งนักศึกษาได้สัมผัสกับผู้สูงอายุมากนักศึกษาก็จะมีทัศนคติในทางบวกต่อผู้สูงอายุมาก มากไปกว่านี้ฟิลเมอร์ (Filmer, H.T., 1983) ซึ่งได้ศึกษาในเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-5-6 ยังมีข้อมูลชี้ให้เห็นว่าการไม่ได้สัมผัสกับผู้สูงอายุทำให้เด็กนักเรียนสร้างภาพในทางลบและมีความรู้สึกอึดอัดกับผู้สูงอายุ นอกจากนั้นอดัม (Adams, J.E., 1992) ซึ่งศึกษากลุ่มเด็กชั้นเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 มีหลักฐานที่แสดงให้เห็นว่าการที่กลุ่มตัวอย่างได้เยี่ยมสถานดูแลผู้สูงอายุทำให้ทัศนคติของเด็กมีความเป็นบวกเพิ่มขึ้น ลดความเชื่อในทางไม่ดีต่อผู้สูงอายุลง ซึ่งปรากฏการณ์ดังกล่าวไม่พบในกลุ่มควบคุมที่มีได้ไปเยี่ยมสถานที่ดังกล่าว และจากการศึกษาของ โคเฮน (Cohen, G., 1993) ก็พบในทำนองคล้ายกันว่าเด็กผู้หญิงที่สัมผัสกับผู้สูงอายุบ้างแต่ไม่มากเกินไป สร้างทัศนคติในทางบวกต่อผู้สูงอายุ ในทางตรงข้ามมีงานวิจัยบางชิ้นที่ไม่สนับสนุนแนวคิดดังกล่าวข้างต้น เพราะมีหลักฐานว่าการได้สัมผัสกับผู้สูงอายุก่อให้เกิดทัศนคติในทางลบ เช่น การศึกษาของบราเรน (Braren, K., 1988) ซึ่งมีข้อมูลที่ชี้ให้เห็น

ว่าเด็กที่มีผู้สูงอายุอยู่ที่บ้านที่พวกเขาอาศัยอยู่มีทัศนคติในทางลบต่อผู้สูงอายุมากที่สุดเมื่อเทียบกับเด็กที่ไม่มีผู้สูงอายุอาศัยอยู่ร่วมกันในบ้าน และจากการศึกษาในกลุ่มนักศึกษาพยาบาล โดย โอ-เกิลส์บี (Oglesby, R., 1993) พบว่าความประสงค์ที่จะออกไปทำงานกับผู้สูงอายุของพวกเขาลดลงจากร้อยละ 66 (ก่อนออกไปฝึกงานกับผู้สูงอายุ) เหลือร้อยละ 36 (ภายหลังการออกไปฝึกงานแล้ว) แต่ก็นำคิดว่าการลดลงของความประสงค์หรือความตั้งใจที่จะทำงานกับผู้สูงอายุนั้นเกี่ยวข้องกับทัศนคติหรือเพียงเห็นความยากลำบาก หรือการได้รับประสบการณ์ที่ไม่ดีในขณะที่ออกไปฝึกงาน

ถ้าแม้ว่าการเปรียบเทียบในเชิงปรัชญานี้มีความเป็นเหตุและผลอยู่บ้าง กล่าวคือ จากการที่ผลของการที่ครอบครัวไทยเปลี่ยนจากครอบครัวใหญ่มาเป็นครอบครัวเล็ก ๆ ที่กระจัดกระจายอยู่ห่างกันบวกกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในด้านอื่น ๆ ที่อาจส่งผลกระทบต่อทัศนคติและการปฏิบัติต่อผู้สูงอายุซึ่งเคยมีความอบอุ่นมากมาเหลือเพียงทัศนคติที่เป็นไปในทางบวก “เล็กน้อย” ซึ่งพบในการวิจัยครั้งนี้ นั้นอาจยังไม่สายเกินไปที่สังคมของเราจะหาทางปรับเปลี่ยน เสริมสร้างทัศนคติของคนหนุ่มสาวต่อผู้สูงอายุให้เป็นไปในทางบวกมากขึ้น โดยใช้โปรแกรมและกิจกรรมต่าง ๆ มีงานวิจัยหลายชิ้นที่สนับสนุนแนวคิดดังกล่าว เช่น เวอร์ท (Wirth, C., 1989) และ ซีเบอร์ท (Siebert, B., 1993) มีข้อมูลที่แสดงให้เห็นคล้ายกันว่าภายหลังจากได้เข้าร่วมกิจกรรม (เกมสมมติ) แล้วทำให้ทัศนคติของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อผู้สูงอายุเป็นไปในทางบวกมากขึ้น อัดัม (Adams, J.E., 1992) พบว่าเพียงการจัดโปรแกรมให้กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาไปเยี่ยมเยียนผู้สูงอายุที่สถานดูแลผู้สูงอายุ สามารถเปลี่ยนทัศนคติของกลุ่มตัวอย่างให้เป็นไปในทางบวกมากขึ้น ในทำนองเดียวกัน กลาสและนอต (Glass, J.C. and Knott, E., 1982) พบว่าภายหลังให้กลุ่มตัวอย่างร่วมการสัมมนาเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับธรรมชาติของการมีอายุ ทำให้กลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติต่อผู้สูงอายุดีขึ้น นอกจากนั้นฮาสติงส์ (Hastings, K.L., 1992) ยังพบอีกว่าการให้กลุ่มตัวอย่างเข้าร่วมโปรแกรมเกี่ยวกับการมีอายุและสัมผัสกับผู้สูงอายุ 8 สัปดาห์ นอกจากจะก่อให้เกิดทัศนคติในทางบวกต่อผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นแล้วยังเห็นว่าประสบการณ์และความเชี่ยวชาญของผู้สูงอายุ น่าจะนำมาใช้เป็นแหล่งทรัพยากรในชุมชนได้เป็นอย่างดี ด้วยผลการค้นพบดังกล่าวจึงเกิดข้อเสนอแนะและการวิจัยอื่น ๆ ขึ้นอีก ซึ่งการวิจัยทั้งหลายสนับสนุนแนวคิดที่น่าจะมีโครงการกิจกรรม หรือโปรแกรม สำหรับคนหนุ่มสาวเพื่อ “เรียกกลับ” หรือ “เสริมสร้าง” ทัศนคติที่ดีต่อผู้สูงอายุ เพราะการเรียนการสอนเกี่ยวกับการมีอายุและผู้สูงอายุในเด็กและคนหนุ่มสาวมีความสัมพันธ์กับทัศนคติและการปฏิบัติที่ดีต่อผู้สูงอายุ (Kiyak, H. et al., 1982, Filmer, H.T., 1983, Braren, K., 1988 และ Lindencrona, C., 1989) มากไปกว่านั้น แมคควายร์ (McGuire, S., 1986) ยังเสนอว่าการเรียนการสอนเกี่ยวกับการมีอายุและผู้สูงอายุควรมีตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาล-อุดมศึกษา และสுகท่ายมาร์คสตรอม (Markstrom, M.E., 1992) ยังเสนอว่าในหมู่นักศึกษาพยาบาลควรต้องมีการตรวจสอบทัศนคติอยู่อย่างต่อเนื่อง ถ้าหากพบว่าทัศนคติมีแนวโน้มว่าจะเอนเอียงไปในทางลบเมื่อไร ในกระบวนการเตรียมพยาบาลออกไปประกอบอาชีพจะได้หา

แนวทางแก้ไข จัดโปรแกรมหรือโครงการเพื่อเรียกกลับหรือเสริมสร้างทัศนคติของผู้ที่จะต้องไปประกอบอาชีพ มีบทบาทหน้าที่ที่จะต้องดูแลผู้สูงอายุ

ทัศนคติในทางลบมากที่สุดของนักเรียนชายมีค่าเฉลี่ยที่ 5.40 (ตาราง 5 และกราฟ 2) คือ "ความเป็นผู้นุรักษ์นิยม" (ข้อ 22) ในขณะที่ทัศนคติในทางลบมากที่สุดในหมู่นักเรียนหญิงมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 5.50 (ตาราง 5 และกราฟ 2) คือ เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นผู้ที่มี "ความโบราณ" (ข้อ 15) ถึงแม้ว่าทัศนคติในทางลบทั้ง 2 ข้อ จะมีข้อเดียวกัน แต่ก็มีความคล้ายคลึงกันอยู่มาก สิ่งนี้สะท้อนให้เห็นอย่างหนึ่งว่ากลุ่มตัวอย่าง นิยมหรือยึดเกาะหรือพอใจอยู่กับสภาพสังคมยุคใหม่ แนวคิดหรือข้อแนะนำแบบเดิม ๆ "ของผู้ใหญ่" อาจไม่ได้รับการต้อนรับหรือยอมรับมากนัก

ในการวิจัยครั้งนี้ค่าเฉลี่ยรวมทัศนคติของชายและหญิงที่มีต่อผู้สูงอายุมีค่า 3.55 และ 3.42 ตามลำดับ (ตาราง 5) ซึ่งความแตกต่างนี้มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 การค้นพบครั้งนี้เป็นการค้นพบที่คล้ายกับการค้นพบของเซฟเปอร์ด และเออร์วิน (Shepherd, M. and Erwin G., 1983) ที่พบว่านักศึกษาหญิงระดับปริญญาตรีวิชาเอกเภสัชศาสตร์มีทัศนคติค่อนข้างไปทางบวกมากกว่านักศึกษาชาย

การที่เด็กนักเรียนต่างวัย (ต่างระดับชั้น) มีทัศนคติต่อผู้สูงอายุแตกต่างกันในรายข้อ จำนวนหลายข้อ (ตาราง 6) ส่อให้เห็นว่าทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุมีความหลากหลาย ไม่มีแบบฉบับที่แน่นอน ซึ่งข้อมูลที่เก็บได้ในครั้งนี้เป็นไปในทำนองเดียวกันกับการศึกษาของราเคาสกี และคณะ (Rakouski, W. et al., 1982) ที่ได้ศึกษาในกลุ่มนักศึกษาทันตภิบาล แต่ไม่คล้ายกับผลการวิจัยของฟิลเมอร์ (Filmer, H.T., 1983) ที่พบว่าความเชื่อ ความรู้สึกนึกคิด ซึ่งส่อให้เห็นถึงทัศนคติของเด็กค่อนข้างจะเป็นแบบฉบับเดียวกัน (ไม่แตกต่างกัน) โดยมีแนวโน้มไปในทางบวกเล็กน้อย

เมื่อพิจารณาทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุโดยแยกตามเพศและกลุ่มอายุ จะเห็นว่าเด็กนักเรียนหญิงระดับมัธยมต้นมีทัศนคติในทางบวกต่อผู้สูงอายุมากกว่าเด็กนักเรียนชาย ที่ระดับ 0.05 ยกเว้นนักเรียนชายในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 (ตาราง 7) ทั้งนี้อาจเกี่ยวข้องกับประสบการณ์และปริมาณของเวลาที่เด็กนักเรียนใช้กับผู้สูงอายุ ซึ่งยังไม่เป็นที่เห็นพ้องต้องกันในการวิจัยก่อนหน้านี้ว่า ปริมาณของเวลาหรือการสัมผัสกับผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์กับทัศนคติอย่างไร แต่เป็นข้อค้นพบในการวิจัยครั้งก่อน ๆ ว่าทัศนคติขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง ในขณะที่นักวิจัยบางราย (Wirth, C., 1989) เห็นว่าทัศนคติไม่มีความสัมพันธ์กับภูมิหลังทางสังคมหรือการได้สัมผัสกับผู้สูงอายุมาก่อน แต่ก็มีรายงานการวิจัยอีกหลายชิ้นที่มีข้อมูลที่ชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของทัศนคติกับตัวแปรอื่น ๆ เช่น บารานาวสกี (Baranowsky, M., 1982) พบว่าการได้สัมผัสกับปู่ตาหรือยาย เป็นตัวแปรสำคัญในการทำนายทัศนคติของเด็กเมื่อพวกเขาเจริญเติบโตขึ้น และซีเฟลด์ (Seefeldt, C., 1984) ที่พบจากการวิจัยว่าภูมิหลังของเด็กกับผู้สูงอายุมีอิทธิพลต่อทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุ ประเด็นของการได้สัมผัสกับผู้สูงอายุมากหรือน้อย และการได้สัมผัสกับผู้สูงอายุในทางบวกหรือลบ อาจเป็น

คนละประเด็นกันและไม่เป็นประเด็นสำคัญ แต่ประเด็นสำคัญอาจอยู่ที่การได้สัมผัสกับส่วนที่ดี ๆ จะมากหรือน้อย นานหรือไม่นานก็อาจเป็นที่มาของการมีทัศนคติที่ดีต่อผู้สูงอายุ โคเฮน (Cohen, C., 1993) ซึ่งศึกษากับชาวยิว มีหลักฐานที่สนับสนุนแนวคิดดังกล่าวเมื่อพบว่าการที่เด็กผู้หญิงได้สัมผัสกับผู้สูงอายุไม่มาก แต่ได้สัมผัสในส่วนที่ดีที่พอใจ เด็กผู้หญิงมีทัศนคติในทางบวกต่อผู้สูงอายุมากขึ้น แต่ในทางตรงกันข้ามหากการได้สัมผัสกับผู้สูงอายุนั้นได้สัมผัสในส่วนที่ไม่เป็นที่พอใจในความรู้สึกนึกคิดของเด็ก ๆ ก็อาจเป็นที่มาของทัศนคติที่ไม่ดีได้ อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาถึงประเพณีไทยที่อบรมเลี้ยงดูให้เด็กผู้หญิงมีความละเอียดอ่อนและใช้เวลาหรือมอบหมายให้ดูแลครอบครัวหรือผู้สูงอายุมากกว่าเด็กผู้ชาย จนมีคำพูดทั่ว ๆ ไปว่า “การมีลูกผู้หญิงก็ดี สามารถช่วยดูแลบ้านช่องได้” และการได้สัมผัสกับผู้สูงอายุมาก รวมทั้งได้รับประสบการณ์ที่ดี อาจนำไปสู่การมีทัศนคติที่ดีกว่าก็เป็นได้ เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้มิได้ศึกษาข้อมูลในประเด็นปริมาณและลักษณะของการได้สัมผัสกับผู้สูงอายุ จึงเป็นการยากที่จะสรุปได้ว่าปรากฏการณ์ที่ว่าเด็กนักเรียนหญิงมีทัศนคติในทางบวกต่อผู้สูงอายุมากกว่าเด็กนักเรียนชายนั้นเกี่ยวข้องกับประเด็นของปริมาณและลักษณะของการได้สัมผัสกับผู้สูงอายุหรือไม่ ซึ่งเรื่องนี้คงต้องรอการวิจัยที่อาจจะติดตามมาในโอกาสหน้า

เป็นที่น่าสังเกตว่าในขณะที่เด็กนักเรียนหญิงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีทัศนคติในทางบวกต่อผู้สูงอายุมากที่สุด ($\bar{X} = 3.08$ ตาราง 7) แต่เด็กนักเรียนชายในระดับชั้นเดียวกันมีทัศนคติในทางลบน้อยที่สุด ($\bar{X} = 3.71$ ตาราง 7) เมื่อเทียบกับนักเรียนในระดับชั้นอื่น ๆ ทั้งชายและหญิง ซึ่งความแตกต่างนี้มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ก็ยังไม่สามารถอธิบายถึงปรากฏการณ์เช่นนี้ได้ว่าความแตกต่างด้านนี้เกิดขึ้นเพราะเหตุใด

จากข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ในการวิจัยครั้งนี้ ทำให้สามารถสรุปได้ว่า ทัศนคติของเด็กนักเรียนระดับชั้นมัธยมต่อผู้สูงอายุเป็นไปในทางบวกเล็กน้อย และเพื่อเป็นการรักษาทัศนคติเช่นนี้ไว้ หรือทำให้ทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุมีความเป็นบวกเพิ่มมากขึ้นในสังคมไทยที่กำลังเปลี่ยนแปลงไป การจะหวังพึ่ง “ประเพณี” การเลี้ยงดูผู้สูงอายุของไทยอย่างเดียวอาจไม่พอ คงจะต้องพึ่งระบบการศึกษาในหลายด้านตั้งแต่การบรรจุเนื้อหาเกี่ยวกับการมีอายุหรือผู้สูงอายุที่เหมาะสมลงในหลักสูตรระดับชั้นเรียนต่าง ๆ การได้สัมผัสและสร้างความคุ้นเคยและได้รับประสบการณ์ที่ดีกับผู้สูงอายุ การจัดโปรแกรมหรือโครงการต่าง ๆ เกี่ยวกับผู้สูงอายุ เป็นต้น ตลอดจนการจัดการทางสังคมที่เหมาะสมเพื่อให้ผู้สูงอายุไทย (ซึ่งปัจจุบันมีมากกว่า 3.5 ล้านคน และคาดว่าจะเพิ่มเป็นประมาณ 7 ล้านคนในอีก 20 ปีข้างหน้า) และเป็นกลุ่มบุคคลที่ได้ทุ่มเทกำลังกายและกำลังใจเพื่อสร้างสรรค์สิ่งที่ดีกว่าให้กับลูกหลานไทยมีชีวิตในปัจฉิมวัยที่ทั้ง “อยู่ได้และอยู่ดี”

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. ควรมีการศึกษาทัศนคติของเด็กและคนหนุ่มสาวที่มีต่อผู้สูงอายุเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่อง เพราะพวกเขาคือผู้ที่จะต้องดูแลจัดการเกี่ยวกับการเกี่ยวกับผู้สูงอายุในภาคหน้า หากพบว่าทัศนคติเปลี่ยนแปลงไปในทางลบมากขึ้น หรือบวกลบตามเวลาและสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย จะได้หาวิธีในการปรับปรุงแก้ไข เพราะหากปล่อยให้ทัศนคติเป็นไปในทางลบมากขึ้นต่อไป การปฏิบัติต่อผู้สูงอายุก็จะออกมาในทางลบมากขึ้น ซึ่งจะกลายเป็นปัญหาสังคมที่คอยถ่วงรั้งการพัฒนาประเทศ นอกจากนี้จากผลการศึกษาเป็นจำนวนมากในต่างประเทศก็ให้ข้อมูลว่าโปรแกรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นเกี่ยวกับผู้สูงอายุสามารถเปลี่ยนทัศนคติของทั้งเด็กและคนหนุ่มสาวถึงวัยกลางคนที่มีต่อผู้สูงอายุให้ดีขึ้นได้

2. ในการศึกษา นั้นจะต้องเจาะลึกลงไปหาข้อมูลที่เป็นรายละเอียดพื้นฐานเพิ่มขึ้น เช่น ปริมาณและลักษณะของประสบการณ์ การสัมผัสกับผู้สูงอายุ การได้เรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติของการมีอายุและผู้สูงอายุในกระบวนการศึกษาและหรือฝึกอบรม เป็นต้น

3. น่าจะมีการศึกษาทัศนคติของคนไทยวัยต่าง ๆ สาขาวิชาที่ศึกษาหรือประกอบอาชีพต่าง ๆ ว่ามีทัศนคติต่อผู้สูงอายุหรือการมีอายุอย่างไรจะได้หาวิธีที่จะทำให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อทั้งผู้สูงอายุ และการที่คนมีอายุเพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นสังขจรกรรมที่ทุกคนไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้

บรรณานุกรม

- กองวางแผนพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. การคาดประมาณประชากรของประเทศไทย 2533-2557.
 กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2534.
- คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, สำนักงาน. คำนิยมเพื่อชีวิตและสังคม. กรุงเทพฯ : 2523.
- โครงการประชากรศึกษา. แนวทางพัฒนาคุณภาพชีวิตประชากรไทย. กรุงเทพฯ : คณะสังคม
 ศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, 2529.
- จงเงิน บุญวัง. การศึกษาคำนิยมของนักเรียนในจังหวัดอุบลราชธานีที่มีต่อผู้สูงอายุ. วิทยานิพนธ์
 ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาประชากรศึกษา) มหาวิทยาลัยมหิดล, 2532.
- นภาพร ชโยวรรณ. การอุปถัมภ์เกื้อหนุนบิดามารดาและทัศนคติเกี่ยวกับผู้สูงอายุของคนหนุ่ม-
 สาวไทย. รายงานการวิจัย เอกสารสถาบันหมายเลข 195/35 สถาบันประชากรศาสตร์
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, พฤษภาคม 2535.
- ฝ่ายแผนงานและโครงการ, กองสวัสดิการสงเคราะห์. การจัดสวัสดิการผู้สูงอายุในประเทศไทย
 และต่างประเทศ. เอกสารอัดสำเนาเสนอในการประชุมวิชาการ เรื่องการพัฒนาคุณภาพ
 ชีวิตผู้สูงอายุไทย ระหว่างวันที่ 19-20 มกราคม 2536 ณ มหาวิทยาลัยศรีนครินทร-
 วิโรฒ ประสานมิตร.
- วีรสิทธิ์ สิทธิไตรย์ และโยธิน แสงวงศ์. ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการมี
 โครงการพัฒนาที่มีต่อวิถีการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุในหมู่บ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
 ของประเทศไทย. รายงานการวิจัยเสนอในที่ประชุมทางวิชาการ สมาคมนักประชากร
 ไทย, 2530.
- ศิริวรรณ ศิริบุญ. ข้อเท็จจริงและทัศนคติเกี่ยวกับการเลี้ยงดูและการดูแลผู้สูงอายุของคนหนุ่มสาว
 ไทย. รายงานการวิจัยลำดับที่ 30 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กันยายน 2536.
- ศิริวรรณ ศิริบุญ และมาลินี วงษ์สิทธิ์. ข้อเท็จจริงและทัศนคติของผู้สูงอายุและคนหนุ่มสาวใน
 กรุงเทพมหานครต่อบทบาททางเศรษฐกิจและสังคมของผู้สูงอายุ. รายงานการวิจัย
 เอกสารสถาบันหมายเลข 200/35 สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
 ตุลาคม 2535.
- สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. "การพัฒนาประชากรของประเทศไทย" ประชากรศึกษา. 17(2) : 2-9,
 พฤศจิกายน-ธันวาคม 2535.

สุธีรา น้อยจันทร์. บทบาทของครอบครัวในการดูแลผู้สูงอายุ : ศึกษากรณีผู้ใช้บริการศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุ दिनแดงและครอบครัวชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลสงฆ์. วิทยานิพนธ์ สังคมศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2531.

Adam, J.E. The effect of an intergenerational program on children's attitudes and the well being of nursing home residents. Doctoral Dissertation, Pace University, 1992.

Allen, S.M. et al. The impact of a practicum on aging and reminiscence on gifted students' attitudes toward the elderly. ROEPER Review, 9(2) : 94-94, November 1986.

Baranowski, M.D. Relations with grandparents as a predictor of adolescents' attitudes toward the elderly. Research Report, October 1982.

Braren, K.H. Adolescents' knowledge and attitudes about the elderly. Master Thesis, Southern Connecticut State University, 1988.

Cohen, G. Jewish childrens' attitude toward the elderly and the relationship of contact with old people and other correlates to these attitudes. Doctoral Dissertation, The University of Rochester, 1993.

Dobay, N.J. Attitudes of the nursing home nurse aide toward the elderly. Master Thesis, Duquesne University, 1991.

Doka, K.J. Adolescents' attitudes and beliefs toward aging and the elderly. International Journal of Aging and Human Development, 22(3) : 173-187, 1986.

Donorfio, L.M. Using drawing to explore children's attitudes toward the elderly. Research Report, April 1991.

Faley, J.K. and Fay, P. "Promoting positive attitudes among the caregivers of the elderly." Nurse Educator, 8(1) : 43-45, 1983.

Filmer, H.T. "Children's descriptions of and attitudes toward the elderly." Educational Gerontology. 10(1-2); 99-107, 1984.

Glass, J.C. and Knott, E.S. "Effectiveness of a workshop on aging in changing middle-aged adults' attitudes toward the aged" Educational Gerontology. 8(4) : 359-372; July-August, 1982.

Hasting, K.L. The Effect of participation in a intergenerational program on preschool children's attitudes toward the elderly. Doctoral Dissertation. Texas Women's University, 1992.

- Hoyt, J.M. **An investigation of a simulation game and the effects of gaming on nurse aides' attitude toward the elderly in long term care.** Doctoral Dissertation, University of San Francisco, 1987.
- Kiyak, H. "Dentists' attitudes toward and knowledge of the elderly." **Journal of Dental Education.** 46(5) : 266-273, 1982.
- Knight, B. "Therapists' attitudes as explanations of underservice of elderly in mental health : Testing an old hypothesis." **International Journal of Aging and Human Development.** 22(3) : 173-187, 1986.
- Kremer, J.F. "Effects of negative information about aging on attitudes." **Educational Gerontology.** 4(1) : 69-80, 1988.
- Lindencrona, C.S.C. **Continuity in nursing care of elderly patients : Studies of discharges from hospital to home and nurses' attitudes toward elderly.** Doctoral Dissertation, Uppsala University (Sweden), 1989.
- Markstrom, M.E. **Senior nursing students' attitudes toward elderly persons and implication for curriculum design in baccalaureate nursing schools.** Doctoral Dissertation, Michigan State University, 1991.
- McCann, S.A. **Attitude toward the elderly and its relationship with educational preparation and experience in gerontological nursing, interest in gerontological nursing content, and clinical teaching preference in associate degree faculty.** Master Thesis, Duque University, 1992.
- McGuire, S.L. "Promoting positive attitudes toward aging among children" **Journal of School Health.** 56(8) : 322-324, 1986.
- Murphy-Russell, S. et al. "Changing attitudes toward the elderly : The impact of three methods of attitude change" **Educational Gerontology.** 12(3) : 241-251, 1986.
- Oglesby, R. **Attitudes of beginning baccalaureate nursing students toward the elderly as related to first clinical practice site.** Doctoral Dissertation, University of Houston, 1992.
- Raimond, J. **A comparison of attitudes toward the elderly between clinical care and obstetric/pediatric nurses.** Master Thesis, California State University at Long Beach, 1988.

- Rakowski, W. et al. "Dental hygiene students' attitudes toward the elderly and older patients" *Journal of Dental Education*. 46(5) : 274-278, 1982.
- Rosencranz, H.A. and McNevin, T.E. "A factor analysis of attitudes toward the aged." *The Gerontologist*. 9 : 55-59, 1969.
- Seefeldt, C. "Children's attitudes toward the elderly : A cross-cultural comparison." *International Journal of Aging and Human Development*. 19(4) : 319-328, 1984.
- Seefeldt, C. and Keawkwangwal S. "Children attitudes toward the elderly in Thailand." *Educational Gerontology*. 12(2) : 151-158, 1986.
- Siebert, B. *Effects of a simulation game on nursing home nurse aides' attitudes toward elderly individuals*. Master Thesis, University of Missouri at Columbia, 1992.
- Shepherd, M.D. and Erwin, G. "An Examination of students' attitudes toward the elderly." *American Journal of Pharmaceutical Education*. 47(1) : 35-38, 1983.
- Shin, E.S.K. *Attitudes of young Korean adults toward the status, concerns and care of elderly Koreans*. Doctoral Dissertation, The George Washington University, 1991.
- Sinnott, J.D. et al. *The effect of attitude toward the elderly on behavior toward an older adult*. Research Report, April 1983.
- Wirth, C.A. *The relationship between participation in aging simulation game and the attitude of nursing students toward the elderly*. Master Thesis, Texas Woman's University, 1989.

ภาคผนวก

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง

ทัศนคติของนักเรียนที่ศึกษาอยู่ในโรงเรียนมัธยมหลักในเขตพัฒนาชายฝั่งทะเลตะวันออก
ที่มีต่อผู้สูงอายุ

คำชี้แจง

1. ผู้วิจัยขอขอบคุณที่ท่านให้ความร่วมมือในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับ “ผู้สูงอายุ” ในแบบสอบถามชุดนี้
 2. ความคิดเห็นของท่านจะถูกเก็บเป็นความลับและจะนำมาใช้เฉพาะเพื่อการวิเคราะห์ข้อมูลสำหรับการวิจัยเท่านั้น
 3. กรุณาอย่าเขียนชื่อของท่านลงในแบบสอบถามฉบับนี้
 4. วัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้เพื่อศึกษาว่าท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ที่ท่านถูกถาม ดังนั้นในความเห็นต่าง ๆ นั้นจึงไม่มีคำตอบที่ถูกหรือผิด
 5. ในเรื่องต่าง ๆ ที่ถามจะมีคำหรือข้อความที่อยู่ทางด้านซ้ายมือคั่นด้วยตัวเลขตั้งแต่ 1 ถึง 7 ซึ่งตรงข้ามกับคำหรือข้อความทางด้านขวามือ กรุณาแสดงความคิดเห็นด้วยการเขียนวงกลมล้อมรอบตัวเลขที่ตรงกับความเห็นของท่าน
 6. ตัวเลข 1 ถึง 7 มีความหมายดังนี้
 - 1 = เห็นด้วยกับคำหรือข้อความทางด้านซ้ายมือมากที่สุด
 - 2 = เห็นด้วยกับคำหรือข้อความทางด้านซ้ายมือค่อนข้างมาก
 - 3 = เห็นด้วยกับคำหรือข้อความทางด้านซ้ายมือค่อนข้างน้อย
 - 4 = เฉย ๆ หรือทั้งสองอย่างพอ ๆ กัน หรือยังตัดสินใจไม่ถูก
 - 5 = เห็นด้วยกับคำหรือข้อความทางด้านขวามือค่อนข้างน้อย
 - 6 = เห็นด้วยกับคำหรือข้อความทางด้านขวามือค่อนข้างมาก
 - 7 = เห็นด้วยกับคำหรือข้อความทางด้านขวามือมากที่สุด
- ตัวอย่าง สมมติว่าประเด็นที่ถาม คือ “ผู้ตัดสินใจ” คำทางด้านซ้ายมือ คือ “มีความยุติธรรม” และทางด้านขวามือ คือ “ขาดความยุติธรรม” ถ้าท่านคิดว่าผู้ตัดสินใจเป็นบุคคลที่มีความยุติธรรมค่อนข้างมาก ท่านก็เขียนวงกลมล้อมรอบเลข 2

มีความยุติธรรม 1 ② 3 4 5 6 7 ขาดความยุติธรรม

แต่ในทางตรงกันข้าม หากท่านมีความคิดเห็นว่าคุณตัดสินเป็นบุคคลที่ขาดความยุติธรรมมากที่สุด ท่านก็ใส่วงกลมรอบเลข 7 หรือหากท่านมีความคิดเห็นว่าคุณรู้สึกเฉย ๆ หรือมีทั้งมีความยุติธรรมและขาดความยุติธรรมพอ ๆ กัน หรือตัดสินใจไม่ถูก ท่านก็เขียนวงกลมรอบเลข 4 เป็นต้น

7. ประเด็นที่ถามในแบบสอบถามชุดนี้ คือ “ลักษณะทั่วไปของผู้สูงอายุ (60 ปีขึ้นไป)” รายการที่ถามทั้งหมดมี 32 รายการ มีตัวเลขให้ท่านเลือกเขียนวงกลมล้อมรอบระหว่าง 1 ถึง 7 กรุณาอย่าใช้เวลามากกว่า 2-3 วินาที ในการแสดงความคิดเห็นแต่ละรายการ สิ่งที่คุณจะประสพจะได้อีกคือ “ความรู้สึกครั้งแรก” ของท่านที่มีต่อผู้สูงอายุตามรายการที่ระบุไว้

8. ขอความร่วมมือเพิ่มเติม ดังนี้

- อ่าน/ทำความเข้าใจในคำถามแต่ละรายการให้ชัดเจนว่าหมายถึงอะไร
- แสดงความคิดเห็นให้ครบ 32 ข้อ
- เขียนวงกลมล้อมรอบตัวเลขเพียง 1 แห่ง ในแต่ละรายการ
- แสดงความคิดเห็นที่เป็นความคิดเห็นที่แท้จริงของท่าน มิใช่แสดงความคิดเห็นในลักษณะที่ท่านคิดว่าสิ่งต่าง ๆ ควรเป็นอย่างนั้นหรืออย่างนี้

กรุณาเริ่มตอบแบบสอบถามในหน้าต่อไป

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

เพศ

1. () ชาย

2. () หญิง

ระดับชั้นที่กำลังศึกษา

3. () มัธยมศึกษาปีที่ 1

4. () มัธยมศึกษาปีที่ 2

5. () มัธยมศึกษาปีที่ 3

6. () มัธยมศึกษาปีที่ 4

7. () มัธยมศึกษาปีที่ 5

8. () มัธยมศึกษาปีที่ 6

อายุ

9.ปี.....เดือน

เรื่องที่ศึกษา : “ลักษณะทั่วไปของผู้สูงอายุ (อายุ 60 ปีขึ้นไป)”

โปรดแสดงความคิดเห็นของท่านว่า “ผู้สูงอายุ (อายุ 60 ปีขึ้นไป)” มีลักษณะทั่วไปอย่างไร ?
ตัวเลขต่าง ๆ มีความหมาย ดังนี้

- 1 = เห็นด้วยกับคำหรือข้อความทางด้านซ้ายมือมากที่สุด
- 2 = เห็นด้วยกับคำหรือข้อความทางด้านซ้ายมือค่อนข้างมาก
- 3 = เห็นด้วยกับคำหรือข้อความทางด้านซ้ายมือค่อนข้างน้อย
- 4 = เฉย ๆ หรือทั้งสองอย่างพอ ๆ กัน หรือยังตัดสินใจไม่ถูก
- 5 = เห็นด้วยกับคำหรือข้อความทางด้านขวามือค่อนข้างน้อย
- 6 = เห็นด้วยกับคำหรือข้อความทางด้านขวามือค่อนข้างมาก
- 7 = เห็นด้วยกับคำหรือข้อความทางด้านขวามือมากที่สุด

“ลักษณะทั่วไปของผู้สูงอายุ (อายุ 60 ปีขึ้นไป)”

เอื้อเพื่อพ่อแม่	1	2	3	4	5	6	7	เห็นแก่ตัว
น่าเกลียด	1	2	3	4	5	6	7	น่ารัก
ไม่ให้ความร่วมมือ	1	2	3	4	5	6	7	ให้ความร่วมมือดี
มองโลกในแง่ดี	1	2	3	4	5	6	7	มองโลกในแง่ร้าย
เผด็จการ	1	2	3	4	5	6	7	รู้จักผ่อนหนักผ่อนเบา
มีความหวัง	1	2	3	4	5	6	7	สิ้นหวัง/ซึมเศร้า

174217

มีแต่ความทุกข์	1	2	3	4	5	6	7	มีความสุข
ไม่มีความเป็นมิตร	1	2	3	4	5	6	7	มีความเป็นมิตร
ไม่สะอาด/ไม่เรียบร้อย	1	2	3	4	5	6	7	สะอาด/เรียบร้อย
เชื่อถือได้	1	2	3	4	5	6	7	ไม่น่าไว้วางใจ
อดทน	1	2	3	4	5	6	7	ไม่อดทน
สนุกสนาน/ร่าเริง	1	2	3	4	5	6	7	ไม่สนุกสนาน/ไม่ร่าเริง
ธรรมดา ๆ	1	2	3	4	5	6	7	แปลก ๆ
ไม่มีชีวิตชีวา	1	2	3	4	5	6	7	มีชีวิตชีวา
ทันสมัย	1	2	3	4	5	6	7	โบราณ
ทำประโยชน์อะไรไม่ได้อีกแล้ว	1	2	3	4	5	6	7	ยังทำประโยชน์ได้อีกมาก
ชอบอยู่เฉย ๆ	1	2	3	4	5	6	7	ไม่ชอบอยู่นิ่ง
แข็งแรง	1	2	3	4	5	6	7	อ่อนแอ
สุขภาพไม่ดี	1	2	3	4	5	6	7	สุขภาพดี
กระฉับกระเฉง ว่องไว	1	2	3	4	5	6	7	เชื่องช้า อืดอาด
ยังตั้งความหวังในสิ่งต่าง ๆ	1	2	3	4	5	6	7	ไม่ตั้งความหวังใด ๆ
อนุรักษ์นิยม	1	2	3	4	5	6	7	หัวสมัยใหม่
ก้าวร้าว	1	2	3	4	5	6	7	ไม่ก้าวร้าว
ไม่เสมอต้นเสมอปลาย	1	2	3	4	5	6	7	เสมอต้นเสมอปลาย
พึ่งพาคนอื่น	1	2	3	4	5	6	7	พึ่งตัวเองได้
ร่าเริง	1	2	3	4	5	6	7	ยากจน
มีความรู้สึกว่ามันคง	1	2	3	4	5	6	7	มีความรู้สึกว่ามันคง
พึงพอใจ	1	2	3	4	5	6	7	ไม่พึงพอใจ
จัดระบบสิ่งต่าง ๆ ไม่ดี	1	2	3	4	5	6	7	จัดระบบสิ่งต่าง ๆ ดี
ต้องคอยพึ่งคนอื่น	1	2	3	4	5	6	7	เชื่อมั่นในตนเอง
มีความไม่แน่นอน	1	2	3	4	5	6	7	มีความแน่นอน
กล้าตัดสินใจ	1	2	3	4	5	6	7	ไม่กล้าตัดสินใจ